

IForord:

Jeg synes jeg har levet i en *begejstringens* tid. Fyldt med folk, der har store ideer om ”det gode” og en umættelig trang til at realisere det.

Fra 1963 har jeg levet i universitetsmiljøet blandt folk, der tror det er dem, man taler om, når man siger ”intellektuelle”.

Begejstringen tog rigtig fart i 1970erne, hvor man med ildhu gik i krig for at tage det store spring fremad mod socialismen, der havde fået chancen i den halve verden og aldrig ført til andet end totalitarisme, formørkelse og fattigdom.

Det lykkedes ikke, socialismen væltede af sig selv i 1989, i dag er der kun et par frilandsmuseer på Cuba og i Nordkorea tilbage.

I 1980erne og 1990erne blev det så den fysiske verden, der skulle frelses.

Miljøbegejstringen skyller over os.

Bjørn Lomborg lærte os – måske – at bruge cost-benefit analyser.

Nu er det spændende, hvad den næste bølge af begejstring kommer til at gå ud på. Det synes at være erfaringen at kollektiv galskab trives ganske særligt blandt ”intellectuals”.

Ingen steder skrives ordet ”VI” med så store bogstaver.

Bent Jensen skriver i sin erindringsbog ”I begyndelsen” (2004), at hans far, der var slagtermester i Kjellerup, om det 20. århundredes to store ”vi”-bevægelser, nazismen og kommunismen, sagde, at ”det er det samme”. Nu er Islam kommet til.

De havde det tilfælles, at de krævede *begejstring* af os.

Hvem husker ikke de farvestrålende Mao-plakater? En af dem hed ”indbyggerne i en folkekommune ved Yangtse-floden diskuterer ivrigt, hvordan man bedst kan virkeliggøre formand Maos tanker”.

Læg mærke til: ”ivrigt”. Vi skal *brænde* for noget.

Vi skal gøre noget *sammen*.

Vi må aldrig være i fred og bare passe os selv.

Vi ser det også i hele kursusmanien, der skal lede os mod *fælles* mål.

Vi skal være *entusiastiske*. Stille arbejdsglæde er ikke nok.

Jeg har aldrig deltaget i en demonstration eller en kollektiv tilkendegivelse.

Det, der ville have hindret mig i at blive nazist, da det var oppe og socialist, da det var, er en voldsom afsmag for at brøle i flok.

Rene og ideelle samfund er dødkedelige allerede som ide. At de også er morderiske gør dem ikke bedre.

Totalitarisme er krav om *begejstring*.

Jeg har tit været begejstret for konkrete ting, men ellers har jeg som regel nøjedes med at hygge mig.

Hvis jeg nogensinde har haft en ”livsanskuelse” er det at: *Jeg er modstander af dem, der vil det modsatte af at lade den enkelte være i fred i det daglige*

LOK

Barndom

Den 5. maj 1942 blev jeg født på Birkelse Hovedgaard ved Åbybro. ”Det hjalp sgu, tre år efter tog de hjem”, sagde min far senere.

Der var en, der sagde ”Tillykke fru Kristensen, det blev en dreng”, og så går der et par år, inden jeg kan huske mere. Fødslen tog 24 timer, - jeg var nr. 1, senere gik det hurtigere.

Jeg var 2 ½ år inden jeg kunne gå og inden jeg begyndte at sige ret meget. Jeg har holdt mit eget tempo i modsætning til mine småbrødre, der har tilbragt store dele af deres liv i det pulveriserende erhvervsliv, hvor man kun tjener penge, når man laver noget!

Mine forældre var forvalterpar på Birkelse fra 1940-1947.

Da de kom i 1940, var der alene på hovedbygningen 10 ansatte med en husjomfru spidsen til at betjene hofjægermesterens familie inklusive den gamle enkehofjægermesterinde. Min mor havde tre piger til at klare folkehusholdningen. En del af avlsgården var beslaglagt af værnemagten i forbindelse med forsvaret af flyvepladsen ved Aalborg/Nørresundby.

Min far fortalte, at da han og min mor drog med flyttelæsset til Birkelse, tog de en tysk soldat med, der gik så ensom på vejen. Det var ikke stilen på Birkelse. Lige fra den første dag var hofjægermester Ove Skeel og hans familie typisk for de solide nationale danske skeeler, der i øvrigt stammede fra limfjordsegnene og havde boet på Birkelse siden 1656 og haft gården som stamhus fra 1696-1921. Hofjægermesterens fætter, lensgreve Schimmelman, Lindenberg, hvis nationale indstilling under besættelsen var en anden, blev hurtigt uvelkommen på Birkelse.

Christian Vs ord, til Christen Skeel ”den Rige” til Gl. Estrup, der ikke ville være med til at dømme Griffenfeld var: ”Give Gud vi havde mange Skeel´er, du er en ærlig mand” passede på de Skeel´er, der efter en afstikker til Fussingø og Katholm vendte tilbage til hjemegnen. Samme Christen Skeel fætter, Christen Albretsen Skeel (1603-59), gav i 1659 kongen en formaning, der er profetisk og aktuel: ”Det må gå til på de gamle fremfarne kongers vis, at den danske nation ikke slet foragtes og undertrykkes. [...] [Det er påkrævet, at] I holder eder til eders egne danske, som er eder tro [istedet for at støtte sig til] andre fremmede. [...] [de ved intet om] vores lands lov [...] Der er ingen, som mener Danmark og fædernelandet vel, af hvad stat han og er, der jo sukker og siger, at det skal således gå til.”

Den eneste kollaboratør, Birkelse havde, var mig. Jeg var en sød lille lyshåret dreng, der af og til lod sig klappe på krøllerne af de tyske soldater, der ikke havde set deres egne børn i årevis og iøvrigt opførte sig mønstergyldigt og respekterede, at der nu engang ingen kontakt var.

Det blev aldrig opdaget, så jeg slap for internering, måske fordi jeg siden har haft glat hår og skilning for ikke at blive genkendt..

Naturligvis kan jeg ikke huske ret meget, kun nogle mænd i lange grønne frakker, der stod på række. Og så en enkelt episode, der har *brændt* sig fast. Jeg lå på et bord i stuen. Telefonen ringede, min far tog den, blev meget alvorlig og sagde noget til min mor, der begyndte at græde. Min far for ud ad døren. Noget efter kom han igen, og der var en

stemning af voldsom lettelse, min fars betydelige humoristiske sans slog kraftigt igennem.

Mange år senere spurgte jeg min mor, hvad det var, der skete. Hun tænkte sig længe om og fortalte, at det må have været den dag, hofjægermesteren ringede, at der stod et par tyskere i høje kasketter og lange støvler og bankede på døren til kontoret midt på hovedbygningen. Om forvalteren ville komme op gennem havedøren, så de kunne lukke op sammen? I de dage kunne man jo aldrig vide, hvad ærindet var. Ove Skeels nationale samvittighed var pletfri, det kunne jo være det, der var i vejen..

Det viste sig at være et par yderst velopdragne nytiltrådte intendanter (regnskabsfolk), der ville spørge, om de kunne købe æg på gården, eller om de skulle købe dem i Nørresundby, som de plejede!

Birkelse har Danmarks største gårdsplads. Hovedbygningen ligger med to sidefløje i bindingsværk i den ene ende og en enorm dengang stråtækt lade i den anden. Den er indbegrebet af tryghed og sikkerhed og "historiens vingesus".

Det må være den store gårdsplads og dens tryghedsskabende effekt, der har fået mig til at interessere mig for herregårde og andre historiske miljøer og for "traditioner" og har fået mig til at respektere ting, der er groet frem på erfaring og ikke ændrer sig for ændringens skyld, men kun når det er fornuftigt og meningsfyldt.

Det gamle samfund ændrede sig af sig selv fra midt i 1950erne til midt i 1970erne uden at en mors sjæl kendte til ordet "ændringsparathed" endsige kom på kursus i det. Vi forandrede os bare, fordi det var fornuftigt og formålstjenligt, det kan normale mennesker sagtens finde ud af.

Men vi fik et vidnesbyrd om forandringens besvær, da en af Birkelses gamle husmænd, Alfred, i begyndelsen af 1950erne besøgte os på Voerbjerggaard. Alfreds forældre stammede vist begge fra egnen, familien Alfred havde nok boet der ligeså længe som Skeelerne, de havde bare ikke haft så megen tid til at føre stamtavle og heller ikke så megen brug for det. Hofjægermesteren var lige blevet kammerherre: "Det er satme godt nok bløwen indviklet. Først skulle a sæj Ove til ham, så hr. Skeel, så forpagteren og godsjeren og hofjægermesteren og no kammerherren". Ved næste generation, der også blev kammerherre og kammerherreinde, kunne ingen - allermindst de selv - drømme om, at nogen sagde andet end "Hanne" og "Erik".

Vi kommer næppe hinanden mere eller mindre ved nu, det er kun sproget, der har forandret sig, det har fået færre nuancer, - måske er det blevet fattigere?

Da en nær lille veninde af mig for 25 år siden begyndte at gå i skole, spurgte jeg, hvad hendes klasselærer hed. Hun hed Inga, regnelæreren hed Kaj og sådan var det hele vejen igennem. "Hvad fanden" spurgte jeg moderen, "har lærere ingen efternavne nu om stunder". Næh, det kunne børn slet ikke klare i den alder.

Tjah, jeg var ikke fem år gammel, da jeg kunne sige "hofjægermesteren" og "hofjægermesterinden" uden at kludre, og det var altså ikke højrumphed, for de var rare mennesker. Vi talte bare datidens sprog. Vi sagde De til voksne. Endnu i min soldatertid tiltalte man officerer - i hvert fald fra kaptajn og opefter - i tredje person, hvis man var nogenlunde velopdragen ("De" sagde jeg kun til dem, hvis børn, jeg havde gået i gymnasiet med). Selv majorer sagde "Hr. Oberst" og "obersten" til regimentschefen. Da jeg begyndte på Statsbiblioteket i 1963, sagde jeg helt naturligt "overbibliotekaren" til Ib Magnussen. Han sagde mig ikke imod, selvom han lå betydeligt længere ude til venstre end jeg gjorde.

Mange år senere – i 1980'erne – fulgte jeg med en af mine venner, der var reserveofficer, til Sjælland for at være med ved de store Tattoos i Slagelse og på Rosenborg. Vi talte om, hvordan vi skulle tiltale folk, og blev enige om, at fra oberstløjtnant og nedefter gik det nok an at sige ”du”, fra oberst og opefter ville vi være mere traditionelle. I officersmessen på Antvorskov Kaserne kom en ældre, meget distingveret oberst hen mod os, og vi hilste: ”Hr. Oberst! Steen Erik Schmidt, Hr. Oberst! Lars Otto Kristensen” og blev hilst velkommen med et ”Davs, jeg hedder Christian”. Så satte vi ”Des”et op til general.

Da jeg i maj 2005 var hos dronningen for at takke for fortjenstmedaljen, sagde selv kabinetssekretæren og hofmarskallen ”du”. Og da TV2 Østjylland engang i 2004 ringede til mig, fordi de ville lave en udsendelse om de sidste ”Des'er”, kunne jeg ikke hjælpe dem.

Udenfor Birkelses ladeport lå en ammunitionsplads, som i flere år efter krigen var forbudt område. Hofjægermesterens yngste søn, Ove Albert, kaldet ”Fyr”, havde dog bemærget sig skroget til en enorm bombe, der i flere år stod som et minde om besættelsen ved indgangen til pladsen foran hovedbygningen.

Herregården var dengang i regelen sognets største arbejdsplads. Birkelse med sine godt 5000 td. ld., en stor del beliggende i Vildmosen, var det i helt særlig grad. Foruden hovedgården var der et antal mindre hoved- og forpagtergårde. Og på dem alle eksisterede Morten Korch-samfundet: Karle, børster, husmænd, kokke- og stuepiger, forvaltere, underforvaltere, fodermestre, røgttere, elever, gartner, skytte. Det var ingen idyl som hos Morten Korch, hvor var der i øvrigt det? Men der herskede på herregårdene en relativ sikkerhed, man var der i regelen på livstid. En herregård var et selvforsynende samfund, flere hundrede mennesker havde deres udkomme af Birkelse Gods. I dag er der - efter at køerne er solgt - vist 6 ansatte tilbage, men den jyske soliditet er der stadig. Det eneste, man behøvede at købe i byen var salt og rødvin.

Udenfor forvalterboligens vinduer og parken løb Rye Å, hvor en fisker kom forbi og solgte fisk.

Gartner Miller leverede grøntsager til husholdningen. Hans far havde været skytte på Birkelse i over 70 år og hans far igen var dyrlæge, hvilket dengang var ”en, der havde forstand på dyr”. Familien Miller stammede oprindeligt fra Tyrol og var kommet til Vendsyssel 1800-tallet. Miller boede i et værelse i enden af drivhuset ”han havde altid en bajer i skuffen”, fortalte min far. Mælken fik vi fra fodermester Knudsen. Knudsen var socialdemokrat og flyttede senere til Fyn og blev sognerådsformand. Forvalteren og fodermesteren var sideordnede og ansvarlige for hver sin del af driften. Det gav mange steder anledning til gnidninger, men ikke på Birkelse. Mine forældre og Knudsens kom sammen privat og Knudsens barnebarn, Kaj, var i hele min barndom også senere på Voerbjerggaard og Rosenshave vor feriedreng.

Kaj og hans familie boede på Bispebjerg Parkallé i København, jeg besøgte dem engang omkring 1950 med ”ferietoget” med klar ordre til at tie stille med, at jeg var jøde. Jeg fik lov at tage med lyntoget hjem og var vældigt betaget af, at når man trykkede på en knap, så kom der en tjener (det var tjeneren ikke!).

Og så legede jeg med Kajs kammerater på legepladserne og viste dem stolt min lille lommekniv. Jeg skulle jo også vise, at jeg var noget, og blev mødt med et ”Arv, hvor har du *jødet* den?” Og vel var københavnske arbejdere og arbejderbørn da ikke antisemitter

endsige nazister. De talte bare det sprog, de havde lært, inden højrumpede akademikere, der har hele dagen til at pleje det raffinerede udtryk, fandt ud af, at menigmands sprog indeholdt "etniske stereotyper" og var "skurvognssprog" og meget andet grimt, som kun en intens bevidstgørelse kunne redde dem fra. Jeg har senere slået verbet "at jøde" op i Ordbog over Det Danske Sprog og fundet ud af, at det ganske rigtigt betyder at småsnyde.

Og hvad så? Lad os da have vort sprog og vore unoder i fred. I Statsbibliotekets gamle emnekatalog finder man ingen "black americans", eller er det "afro americans", de hedder i år? Men der er stadig en emnegruppe om *Negrene i Amerika*. Og *sigøjnere* findes også, ligesom *grønlandere*, - jeg har glemt, hvad de lige i øjeblikket ønsker at blive kaldt, af dem, der kalder dem noget i et sprog, de og vi knapt forstår. Det er noget med "oprindelige folk", hvad de førmtalte negre dog vist kun er i Afrika.

Men tilbage til Birkelse: I en af sidefløjene boede chaufføren, Skræm, hvis kone holdt får, der fik lov at komme i stuen, og "den gamle skytte" og hans husbestyrerinde, Stinne, som også syntes, at jeg var en sød dreng. Hun havde skægstubbe, der kradsede!

Den salige duft af ægte kaffe, som Laura i Matador fornemmede, da Lauritz kom hjem fra Sverige, fik mine forældre lejlighed til at nyde en enkelt gang midt under besættelsen. Fru Knudsen havde gemt en lille sæk ægte bønner til en særlig lejlighed og serverede forventningsfuld en kop og blev dybt skuffet, - mine forældre var så stærkt vænnet fra, at de bare syntes, den smagte mærkeligt.

Ellers manglede vi mindre end de fleste. Hofjægermesterens kom sammen med tobaksfabrikant Obels i Aalborg, så der var ægte tobak, også til forvalteren, det meste af krigen og rigtige cykeldæk udleveredes fra en stor skuffe på kontoret.

Hofjægermesteren drev selv hovedgården. Min far opdagede hurtigt, at han havde fået en meget selvstændig stilling. Fra oktober til jul så han ikke noget til chefen, der dyrkede sin lidenskab for jagt. "De var fine mennesker" sagde min far altid om Ingeborg og Ove Skeel. Der var i de syv år aldrig et ondt ord imellem dem. Formodentlig har det været min fars bedste år.

Et særligt fænomen var skytte Larsen. "Larsen" kaldet. Han var ungkarl, blev først langt senere gift og blev boende på Birkelse til sin død. Da der ikke længere var arbejde til en fast skytte, blev Larsen der som altnuligmand. Og var der selskab, efter at de 10 med husjomfruen i spidsen var væk, trak Larsen i hvid jakke og serverede på traditionel vis med tommelfingeren i suppen.

Det var en meget stor ting for en lille dreng at få lov at dreje håndsvinget på Larsens patronmaskine.

Næsten til sin død tog min far af og til til Birkelse for at hilse på, og ikke mindst for at få kaffe hos Larsens. Da han ikke selv kunne køre længere, gjorde jeg det, - fornemmelsen af tryghed og ordentlighed hviler stadig over gårdspladsen her i tredje generation efter.

Det er de små ting, der gør indtryk på en lille dreng. En af pigerne havde skrevet nogle sangtekster op - hun samlede sange fra ugebladene, især fra "Tempo". Ikke om jeg fattede, hvordan hun kunne skrive sangene op, når hun ikke kendte dem først. De sange må have været bladets store attraktion. Det stod hver uge stod på forsiden af bladet, hvad det var for nogen, man kunne klippe ud i denne uge. Jeg har brugt det en gang på Statsbiblioteket, da vi blev spurgt om teksten til en sang fra tiden omkring befrielsen. Det var "Copenhagen, i love you". Desværre var netop den sang der ikke, så vi måtte skrive den ned ved aflytning af en gammel 78-plade.

Vi havde altid en pige, der hed Doris, eller også er det den samme Doris, som jeg holdt allermest af. Der var også altid mindst en karl eller husmand, der hed Marius. Slag over næsen fik man: Jeg kom troskyldigt ind til pigerne i køkkenet med nogle kastanier og spurgte om ikke også de var dejlige at mærke på. De stod midt i opvasken og vrippede bare ”Vi har ellers nok at *mærke på*”!

Siden har jeg ikke kunnet *tåle* afvisninger! Det er derfor jeg blev offentligt ansat, jeg ville have været håbløs til at gøre mig lækker og bede om lønforhøjelse.

Ikke en blodsdråbe i mig er søndenfjordsk. Min mors og min fars familie er vævet ind i hinanden, min mors og min farmors slægt er den samme, men de hed altså hhv. Ottosen og Nielsen(-Gravholt) af den enkle grund, at det kun var Skeeler og den slags, der havde faste slægtsnavne før dåbsforordningen i 1826 (på Island er den gamle skandinaviske navneskik bevaret, jeg hedder Lars Otto efter min morfar, der hed Lars Ottosen efter sin far og farfar, der også hed det. Før dem var det Otto Larsen, Lars Ottosen, Otto Larsen....). Vi har temmelig godt rede på det, da de fleste grene er beskrevet i artikler i ”Vendsysselske Årbøger” og i et par slægtsbøger, bl.a. en af min fars farbror, onkel Theodor (Christian Peter Theodor Christensen fra Asaagaard). De fleste var solide gårdmænd og knaldproprietærer, mange af dem ret originale. Havde man en bare nogenlunde kvart/halvstor gård, behøvede man hverken at være dygtig eller flittig for at leve en efter tidens forhold bekvem tilværelse.

En af vore fjernere slægtninge var med i ”Hals Bryggerlaug”, en klub af landmænd og officerer fra kasernerne vea Aalborg. De bryggede øl og fik kurset betalt efter fritidsloven. Det vakte nogen opsigt, og fritidsloven blev ændret, så ølbrygning blev udelukket. Sæsonen efter gik de til jagthornsblæsning og ved vinterens slutning aflagde de prøve på deres kunnen på Christiansborg.

Nu er der næsten ingen landmænd tilbage i familien, og de, der er, sidder ikke sovende i det! Når jeg på Statsbiblioteket har haft de landbrugsteknikerstuderende fra Vejlbj Landbrugsskole til biblioteksorientering, har jeg altid først spurgt, om der var vendelboer til stede. Det var der som regel - det lettede - og så fortalte jeg, at i min familie havde det været sådan, at de, der havde udsigt til at arve noget og ellers var duelige, blev landmænd, de, der var duelige, men ingen penge havde, kom i lære, og vi i restgruppen kom i gymnasiet!

Min farfar havde Nørgaard ved Asaa og gik økonomisk ned med den i 1920erne. Det var noget med ikke at blive ved sin læst. En investering i kartoffelmelsfabrikken i Dybvad gav tab. Han forpagtede derefter et traktørsted i Branths Plantage ved Vodskov (det hedder *Woskov* på dansk, det er kun skabagtige københavnere i Danmarks Radio, der siger ”Vådskåv”) og døde ret bitter i 1947. Jeg kan svagt huske ham som en gammel mand, der skældte ud. For min far betød det, at han måtte tages ud af Dronninglund Realskole og sættes i landvæsenlære. Han har aldrig fortalt, hvad han følte ved det, måske fordi landbrug trods alt var det naturlige erhverv. Men jeg har ofte tænkt på, om det var det, der senere fik ham til at blive hængende ved et håbløst for småt og forældet landbrug i Gultentorp ved Gug til 1963, til vi tre sønner var kommet vel hjemmefra. Jeg ved det ikke, han har aldrig talt om det, og det var nu ikke fordi han altid bar skæbnen med tapperhed.

I 1963 havde mine forældre ikke en krone tilbage, men slog sig igennem alligevel. I 1960erne var det let at få arbejde. Min far som arbejdsmand på farve- og lakfabrikken

Hygæa i Aalborg og min mor ved linneddepotet på Sygehus Syd - ”det er ren luksus, vi betaler skat igen”!

Min far fik sin første elevplads på hos proprietær Bies på Lundgaard ved Løgstør. Fru Bie var født Kjeldsen fra Lynderupgaard. Børnene fra Lundgaard blev ved at komme hos mine forældre, og hvert år var min far med til fru Bies fødselsdag. I foråret 2004 mødte jeg en af sønnerne ved et foredrag, jeg holdt i Hasle. Han kunne stadig huske min far, der blev et ”barn af huset”, havde et lyst sind, en hurtig opfattelsesevne og udpræget humoristisk sans.

Derefter var han elev på Sønder Elkjær og på Langholt/Striben og kom endelig som forvalter til Ny Vraa ved Sulsted hos proprietær Christian Larsen. Christian Larsens søn, Erik Larsen, der senere fik Nørre Ravnstrup ved Hjallerup, har skrevet sine erindringer (til brug for børnene) i 1988. Han beskriver min far som ”den bedste forvalter, far nogensinde har haft”. De blev senere gift med hinandens kusiner. Det begyndte med, at min far forlovede sig med min mor, Martha Ottosen, chefens søsterdatter, fra Nordkær ved Nørhalne.

Uden at kende hinandens eksistens kørte Erik og min far ad parallelle spor længe før min far kom til Ny Vraa.

Min mors familie, Ottosenerne, var og er mere jordbundne og stilfærdige end min fars mere sprælske selskabstalent. Til gengæld har min mors familie udpræget underdrevet vendsysselsk lune. Lykkelig den, der har arvet lidt af begge dele, - og gid det ottosenske økonomiske talent var fulgt med.

Dengang giftede man sig ikke bare fordi man havde lyst. Man skulle have noget at gifte sig på. Min far var forlovet forvalter i 5 år på Baggessvogn hos godsejer Johan Goth. Det var det hårde herregårdsliv - højt oppe og langt nede - med en langt kraftigere livsudfoldelse end min mor brød sig om. Min far holdt det ud, holdt vist endda af det. Goth satte stor pris på ham, hvad der ikke forhindrede ham i at af og til at true med at banke ham. Herregårdsliv var mange steder et hårdt liv, ikke mindst under krisen i trediverne. Når der var udbetalt løn om fredagen, havde min far altid stokken med på cyklen, hvis han skulle til Sindal og klippes. Nogle af børsterne kunne godt stå udenfor porten for ”nu skulle forvalteren satme have tæ´sk”. Og der var ikke noget med at indblande landbetjenten, det måtte forvalteren selv slå sig ud af.

Det skal lige siges, at min fars forhold til folkene, især de gifte husmænd, altid var godt med udslag i det vendsysselske begreb ”gratis kaffe”!

Det sete afhænger af øjnene, der ser. Mads Fuglsang skrev i 1970erne trilogien ”Bondedreng på valsen” om sit liv som herregårdsbørste allernederst på rangstigen. Det er en fandenivoldsk skildring præget af en kommunistisk synsvinkel og et fabelagtigt fortælle-talent. Skjoldborgs ”Gyldholm” er en mørk og dystert agitationsromen for husmands- og landarbejdersagen. Sophus Bauditz ”Hjortholm” er ren Morten Korch-idyl.

Det, jeg har hørt fra min far og onkler og talrige andre, svinger fra den ene yderlighed til den anden, men alle har de deres udgangspunkt i kriseårene i trediverne, hvor økonomien var desperat.

Mor brød sig ikke om Baggessvogn-historier. Da jeg mange år senere blev hende for livlig, nedlagde hun forbud mod dem. Mor kunne være tavs på en meget bestemt måde.

Endelig i 1937 fik mine forældre noget at gifte sig på: Stillingen som gift forvalter på Tørslevgården under Estruplund. Det var ret farveløst, mine forældre har aldrig fortalt meget derfra.

På onkel Christians (Ny Vraa) anbefaling kom de til Birkelse og kunne begynde at få sønner: Mig (1942), Hans-Jørgen (1944) og endelig Mogens (Voerbjerggaard 1947). Døtre blev det aldrig til, men vi giftede os med andres.

Man kan se krigsforholdene på hofjærgemesterens dåbsgaver: Jeg fik et tretårnet bestik, kniv, gaffel, ske, dessertske i fin æske. Hans Jørgen fik et godt par år senere en ske, hvor skaffet er tretårnet, men bladet i rustfrit stål. Sølv var ikke længere til at skaffe.

Min far skulle nok være blevet ved herregårdene. Han var bedst egnet til at have en chef både til at holde sig i gang og til at holde sig i frakkeskøderne, når han blev for initiativrig. Det kneb svært med ligevægten, da han blev selvstændig.

Men min mor brød sig ikke om herregårdslivet, men hun var jo også selv født i solid tryghed og jysk jordbundethed.

Jeg har altid holdt med min far. Her er jeg uenig med mine brødre.

Det sidste, jeg husker fra årene på Birkelse er, at min mor hejste flaget på halv, for ”kongen er død”.

Vi flyttede til en forpagtning: Voerbjerggaard ved Nørresundby, 120 td. ld., hvor vi blev til gården brændte og blev udstykket i 1953. Stuehuset står endnu og ser ensomt ud. Det blev købt af Københavns Kommunelærerindeforening og anvendt som feriekoloni. I dag udlejes der værelser, ”bed and breakfast” dog uden breakfast.

Det var gode år, Danmark havde langtidsaftalerne om landbrugseksporten til England. Det gik let, og da vi forlod Voerbjerggaard cyklede min far over Limfjordsbroen til sin nye bank med hele sin formue 90.000 kr. kontant i lommen. Det ville han i dag have ordnet via netbank.

Med forpagtningen overtog vi ejerens schäferhund, ”Bubi”, der havde hvalpe og forsvarede dem rasende mod de indtrængende. Den blev i den grad vores gode hund og næste schäfer arvede dens navn. Den gamle Bubi var god til at holde tre små drenge inde på græsplænen og borte fra vejen, vi fik bare et puf af en våd hundesnude, når vi var på afveje.

Da kaserne i Hvorup og Nørre Uttrup blev bygget og vi skulle afgive 20 td. ld., faldt der en del forsvarsfjendtlige ytringer i det ellers så nationale hjem, og bedre blev det ikke, da der blev indført værneskat.

Det gik over!

Voerbjerggaard lå lige udenfor Nørresundby. Der kom ofte farende svende forbi. De fik lov at sove i laden mod at aflevere tænkestikker og tobak. Fiskemanden kom med sin lille hestetrukne vogn en gang om ugen, og ”figurmanden”, Olsen, der levede af at lave lertøj i et skur ved Lindholm Å, hvor han også boede, afsatte af og til noget, og fik ellers arbejde som daglejer i høsten.

Den gode økonomi skyldtes også en fast leverance af kartofler til spritfabrikkerne i Aalborg. Vi fik et restprodukt, ”bærme”, tilbage hver dag med mælkevognen, -

hestevogn, vi kørte selv. Det var et fortræffeligt kreaturfoder. Når jeg var med om morgenen lagde jeg mærke til manden, der udleverede bæreme på spritfabrikken. Han var mørkeblå i hovedet, karlene sagde, at han startede hver dag med en flaske snaps. Det var godt nok hårdt at tænke på, når man bare en gang havde prøvet at nippe til den i køkkenskabet!

Og Gud, hvor kunne en lille dreng være nøjsom. En af karlene havde efterladt et stempel. Det var selve lykken i julegave at få en stempelpude (rød), så det kunne bruges. For slet ikke at tale om det år, da jeg fik en klattende kuglepen!

Pakkerne fra fars søster Mie i Amerika kom langt op i 1950'erne, -

her stiftede vi bekendtskab med tyggegummi og min mor med nylonstrømper.

Rationeringen var levende realitet. Når jeg blev sendt til købmand Geertsen i Nørresundby efter kaffe, sagde mor altid ”så kan jeg snyde ham for mærker en anden gang”. En stor dag, da vi rev mærkerne i stykker i 1953.

Men stadig var det det gamle samfund, hvor karle og piger var noget, der kom med deres skab d. 1. november og boede to sammen i uopvarmede hummere uden toilet med en folkestue med kakkelovn som opholdsrum. Vi børn måtte om fredagen ikke komme i folkestuen, før karlene havde hentet deres post, - nogle af dem holdt Hudibras og værre endnu: Varieté, hvor modellerne sjældent var slanke. Hudibras kunne endda gå an, det var i hvert fald den dristige gave ved kanindåben i kusine Inges rokklub i Aalborg. Vi spiste selvfølgelig ikke i folkestuen.

Jeg begyndte i Gl. Lindholm Skole d. 1. april 1949 og tog de 4 km på cykel.

Cykelhjelmene var ikke opfundet, men det var trafikken næsten heller ikke og slet ikke skolepsykologen.

Vi sagde ”De” og ”hr. ”fru” eller ”frøken” til lærerne, der mest var ”frk”. Især frk Hørby, der var klasselærer og stor, rund og rar. Vi så op til dem. Endag stod jeg ved den store trappe og så tre lærere komme ned ad den og tænkte på, at det godt nok måtte have været fantastisk sådan at være nogle af dem, der engang havde været de dygtigste i klassen!

Vi havde fået besked på at tage huen af, når vi så en lærer udenfor skolen. Så når man så en lærer kilometer ude i horisonten, stod man bomstille, rev huen af og bukkede, bukkede og bukkede dybt.

Lærer Kierkensgaard fortalte historie, danmarkshistorie, meget om onde herremænd og onde tyskere. Gud ved om ikke han har været mit livs første kommunist?

Kun en af lærerne, hr. Frost Larsen, havde bil. Men det var fordi han avlede kyllinger ved siden af og brugte den til at køre dem ud til kunderne med. bl.a. os.

Vi vidste ikke meget om sociale forskelle, eller rettere: Vi tænkte ikke over dem, tog dem for givet. Et par gange om året blev vi alle sammen kæmmet for lus. Og hos nogen var der gevinst. Det lå så langt fra et landmandsbarn. Det var bare ”Lydia har lus” (navnet er ændret), vi vidste knapt hvad det var, bare at det var noget forfærdeligt noget. Det var næsten ligeså slemt som da min frøkenfaster Tilde (Mathilde Amalie Frederikke) troede at hun havde fnat. Vi fattede ikke, hvor den skulle være kommet fra. Da hun senere blev bestyrerinde på alderdomshjemmet i Ulsted, var hun kendt for at skrubbe de gamle halvt ihjel.

Engang fik jeg skældud af frk. Hørby for at komme for sent og var dybt forurettet ”for Lydia (navnet som sagt ændret) kom da også for sent”. Frk. Hørby holdt mig tilbage

efter timen og sagde, at jeg skulle huske på, at jeg kom fra et *godt hjem*, det gjorde Lydia ikke. Hvad skulle jeg stille op med det, jeg anede jo ikke hvad ”et godt hjem” og ”et dårligt hjem” var? Men vi havde instinkt nok til at mærke at der var noget, der var synd for Lydia.

Glæderne var enkle. En præserveret hval, ”Miss Høray”, drog på en jernbanevogn landet rundt og blev oprangeret på Nørresundby Station, hvor alle skolens klasser efter tur, pænt i række og geled blev ført hen at beskue underet.

Til gengæld var der cirkus 4-5 gange om året: Moreno, Benneweis, Schumann, Miehe..... Det var godt håndværkscirkus som jeg genså det i Leningrad i 1977, hvor jeg først havde set en betagende forestilling af den slags Intourist solgte billetter til. Og derefter fik gjort en taxachauffør begribeligt, at han skulle finde endnu en cirkus til mig. Og minsandten, langt ude i bykanten fandt han en af dem, russerne havde til sig selv og hinanden, hvor billetterne betaltes med rubler, bænke var uden rygstød, direktøren i kjolesæt, den dresserede bjørn nøjedes med at gå på bagbenene, og musikken var god gedigen bøhmisk truthornsmusik. Kort sagt Cirkus Moreno 1950 om igen.

Jeg går stadig gerne i cirkus, men man skal have en lille dreng eller pige, helst begge dele i hånden, og vi skal sidde på de allerbedste og dyreste pladser helt foran og det skal være i fineste tøj og bagefter en tur på ”Underground” for at spise is. Ih hvor er de små størrelser imponeret, når man lader sig bære rundt af ”den stærke mand”! Og så mit livs Annemette, 5 år, (nu er vi i ca. 1980), der under finalen, hvor cirkusdronningen Katja Schumann var opmarcheret i spidsen for hele personalet i en to sekunders lydpause, imponeret udrød ”Lars Otto, er det dronning Margrethe?” med rottehaler, runde briller, fin kjole og sølvlaksko. Jeg lod som jeg var far til barnet for at få del i bifaldet.

Min barske farbror Niels - om ham senere - var også stor cirkusven og engang helt væk i nogle dresserede grise.

Men cirkusmusikken er væk. Erstattet af nogle brægende saxofoner. Fagforeningen har taget den. Musikere måtte nemlig ene af alle ikke deltage i det øvrige cirkusarbejde, i cirkus sælger også artistene og direktøren selv billetter, ellers kan det ikke løbe rundt. Cirkusmusik findes i dag kun på plade og kun fra udlandet.

Der var også børnehjælpsdagen, hvor man kunne køre i karrusel og vinde i tombolaen. Engang vandt jeg et tæppe til den divan, min far sov middagssøvn på efter at han først havde baldret en halv snes tusind fluer med avisen. Og så vandt jeg 5 kroner - 5 kroner i 1950! - fra en bager og cyklede den lange vej til den anden ende af Nørresundby for af en mokke af en bagerjomfru at få at vide, at det var ”for 5 kroner brød.”

Se nu var brød for en dreng fra landet rugbrød eller franskbrød, og det sidste bagte mor selv. Det fra bageren fik vi højest om søndagen, hvor jeg udhulede det godt og grundigt på vejen hjem.

Og ”brød” for 5 kroner kunne jeg slet ikke have på cyklen og græd bitterligt. Så megen ulykke kunne bagerjomfruen ikke klare og kaldte på bageren, der gav mig en rigtig femmer.

Jeg blev FDF-spejder i tre måneder. Men selvom ”Kristensen Voerbjerggaard” gav en sæk kartofler til det amerikanske lotteri, faldt jeg aldrig til. De andre lavede en intern forening, der hed ”Gas”, som gik ud på, at jeg ikke måtte være med. Jeg nåede en enkelt juleparade med hornmusik og bare knæ, hvilket første burde have vakt mig mere for sagen. Og så var jeg alt for genert til at sælge lodsedler og kedede mig bravt i søndagsskolen, hvor en af spejderlederne underviste.

Jeg havde altid en god kammerat, der beskyttede mig mod verdens ondskab og de fælles aktiviteter på børnefødselsdage, hvor de morsomme arrangerede lege var et helvede, når man var klodset og forældrene i øvrigt havde bogreol, og friluftsliv var noget, fanden havde opfundet!

Helten blandt kammeraterne blev jeg først d. 8. september 1952, hvor Voerbjerggaard brændte. De tærskede nede i laden. Nogle spejdere havde haft lejr på marken bagved. Jeg stod i køkkenet og så lidt røg stige op og troede, at det var spejderne, der var kommet tilbage og havde tændt bål. Fra laden kom min far løbende for at ringe efter elektrikerens, der var gået ild i et målerskab. *Pfuusch*, så stod laden i flammer og han besluttede at ringe til brandvæsenet i stedet. Heldigvis blev køerne reddet, der var murede hvælvinger over kostalden, så det blev muligt at få dem ud. Men grisene måtte skydes af Falck gennem vinduerne. Stuehuset blev med nød og næppe reddet efter først at være blevet tømt af utallige tililende, - jeg reddede allerførst mit sejlskib, som jeg havde fået af vores feriedreng, Kaj.

Folk var hæderlige, da det hele blev flyttet ind igen, manglede der ikke noget. Hele Nørresundby strømmede naturligvis til. Ejeren af gården, hotelejer Erik Witt, kom drønende i sin Fordvogn med 70 km/t, (hastighedsgrænsen var 50). Vi var forsidehistorie i Aalborg Amtstidende og jeg var naturligvis dagens helt i klassen.

Så måtte vi jo til at flytte igen. Nu gik det ellers lige så godt. Det holdt det op med. Landbrug gik ikke længere af sig selv, og min far kom til at mangle chefen til på en gang at sparke og trække i frakkeskøder. Nogle år senere fik branden et efterspil: En brandsprøjtekanonsælger kom til os i Vendsyssel og rullede nogle avisudslip ud fra Voerbjerggaard og deklamerede, at "hvis man der havde haft vores sprøjte, var den gård aldrig brændt". Min far lod ham pænt tale ud og fortalte ham så lidt om det ubegavede i at sprøjte vand på stærkstrøm, i hvert fald hvis man selv holdt slangen.

Vi købte "Rosenshave" ved Hørby i Vendsyssel, en naturskøn gård tre kilometer fra stationsbyen.

De første måneder gik vi på Hørby Gl. Skole, den stråtækte, selvom den havde tegltag. Senere, da vi måtte sælge Rosenshave, kom vi til at bo på skolen i nogle måneder. Kommuneskolerne skiftede skoleår d. 1. april og realskolen i Dybvad, som jeg blev indskrevet på, gjorde det d. 1. august. Skolen havde en enelærer, der underviste store klasse (5.-7.) om formiddagen og lille klasse (1.-4.) om eftermiddagen. Det var en selvfølge, at børn blev hjemme, når der var noget at lave i landbruget, selvom der teoretisk var noget, der hed skolemulkt. Det med enelæreren var ret teoretisk, det var for længst blevet umuligt at skaffe en fast lærer. Skolen blev drevet med seminarieelever i praktik. Da en af de bedste af dem trængte til et sommerferiejob, blev sommerferien flyttet to måneder. Senere kom der en kompetent mand, hr. Andersen og hans familie nogle år. Han var aldrig blevet færdig på seminariet. Familien med de fire børn var kunstnerisk anlagt. Hr. Andersen prøvede at lave aftenskole, min far og et par naboer gik til astronomi, men holdt op længe inden de nåede månen. Andersen lærte en tid børnene landmåling i noget, der i nutiden kom til at gå under navnet "projektarbejde". Han var et pædagogisk naturtalent og blev senere friskolelærer. I stationsbyen var der endnu en skole med 3-4 lærere, hvor en samtidig fungerede som sognebibliotekar. Biblioteket

havde mindst 1000 bøger. I landbrugets trængsler kunne vi trøste far med at tage bøger med hjem til ham, og så så vi i øvrigt frem til når Danmark blev medlem af ”de seks”. Jeg begyndte selv ret planløst med - ligesom Edison - at låne bøgerne fra en ende af og bad om mit livs første fjernlån: en dansk-latinsk ordbog. For nu ville jeg til at skrive på latin. Lærer Jensen så ret forbløffet ud.

Det blev sværere og sværere at skaffe karle og piger, og dem vi kunne få, var ikke kommende driftsledere. Vi kørte videre på gammeldags maner så længe det gik, og det holdt det op med. Fast løn, fx på ”Hermetikken”, fiskekonservesfabrikken i Sæby, og en lejlighed i byen blev mere dragende end uopvarmede tommands kamre mellem hestestalden og maskinhuset, et pigekammer på loftet eller en toværelses fodermesterlejlighed uden bad og toilet. Det sidste kunne man jo klare i grebningen bag køerne, det første blev der ikke lagt så stor vægt på. Vor sidste ”mester” kaldte vi ”111” efter skråstriberne ned ad hagen. Mesterinden var dobbelt så stor som mester og brugte håndfaste argumenter. Blev de for håndfaste fik mester lov at sove på et værelse på loftet i stuehuset. Det begyndte gerne med en infernalsk larm ovre fra fodermesterlejligheden, hvor et betydeligt antal katte flygtede i sikkerhed ud ad vinduerne. Mesters havde en datter, som, såvidt vi kunne observere, ikke lavede andet end at sidde i køkkenet og ryge cigaretter. En gang forsvandt mesterinden i nogle dage til mesters synlige lettelse. Men hun vendte frygteligt tilbage, gram i hu over, at han ikke havde ladet hende eftersøge i radioavisen!

Min far kunne godt se det hele og mor kunne endnu mere. Gøre noget ved det var det vel også endt med, at de havde gjort, det var såmænd ikke værre end på så mange andre gårdmandsgårde, selvom økonomien var strammere hos os. Inertien rådede, det gjorde den tit for far. Rosenshave var en langt dårligere gård end forudset med vanskelig lerjord, der tørrede ud og nærmest blev til mursten med sprækker i tørre somre. Dengang var vandingsanlæg noget, der kun fandtes på meget store herregårde. Jeg havde værelse over mine forældres soveværelse, og sikken ballade der blev, engang jeg tissede ud ad vinduet og min far et øjeblik troede det var den længe savnede regn.

Det hele væltede, da køerne fik smitsom kalvekastning og besætningen måtte slås ned og vi stod uden dyr i stalden en lang periode. Der var en mulighed for, at mejeriet kunne yde erstatning for at få gang i en ny besætning. Det skulle vedtages på en generalforsamling, hvor man stemte efter hoveder, ikke efter høveder. Og da husmændene havde flest hoveder, fik en gårdmand ikke noget igennem. Man kom også sjældent sammen på tværs af arealgrænserne.

I Hørby var der stadig smed, bager, manufakturhandler, gartner, håndværkerskolen, papirhandleren, der også kørte lillebil og var matadorens (købmand Andersens) bror, Tatol, mejeri, barber, stationsforstander, læge, afholdshotel, købmand, brugs, skrædder, dilettantforening, missionshus, radioforhandler og to autoværksteder. I dag er der brugsen tilbage, og en grillbar er kommet til. Byens honnørperson var naturligvis pastor Gamst, der var blevet forvist fra Langeland, havde kendt Kaj Munk, var ungarl og havde husbestyrerinde og et år prakkede os et sydslesvigsk feriebarndom på, som vi ikke rigtigt kunne stille noget op med. Om søndagen kunne han i sin prædiken påtale, at nogle slyngler solgte ”ølbajere” til de unge mennesker ved lørdagsballet på afholdshotellet. Han var let bitter over kun at være residerende kapellan og havde et

anspændt forhold til sognepræsten med det historiske navn Johan Huss, der var indremissionsk og havde Dybvad Realskoles mest udisciplinerede sønner.

Barbereren trænede lilleputterne, kontrolassistenten de lidt større i idrætsforeningen, og en af årets begivenheder var lokalopgøret med Østervrå. Om aftenen spillede børnene fra nabogårde fodbold på en græsmark. En gryende interesse for cykelsport - Kay Werner og Evan Klamer - gav sig udslag i lange cykelture til både Østervrå og Skæve. Fjernsynet kom til byen i 1956, da radioforhandleren stillede et apparat op i butiksvinduet. Lyden kom fra en radiohøjtaler, der dinglede i en ledning, der hang ned fra et vindue på 1. sal.. Der var sne på skærmen og sort af mennesker foran den. I gode øjeblikke kunne man se Svend Petersen. Det mindede om min fars fortællinger om hans første krystalapparat., hvor hele klassen lyttede på skift. Fjernsyn blev et statussymbol på linje med bil og Finn Søborg muntrede sig i et par romaner over begge dele. Om vinteren gik vi til dans. Østvendssyssel svar på fru Violet fra "Matador" kom en dag om ugen til hotellets sal med en Misse Møhge til at passe klaveret og løs gik det med rheinländerpolka ("frem sammen løft, tilbage sammen løft"), quickstep og engelsk vals. Drengene for over gulvet ("tilbaaage igen, man løber ikke!") og bukkede dybt for en af pigerne ved modsatte væg. Jeg fik mit banesår allerede den første dag, da et ledt rær - halvandet hoved højere end jeg - sagde, at hun ikke ville danse med mig, fordi jeg trådte hende over tærne. Jeg turde ikke sige hjemme, at jeg ikke ville mere, og cyklede trofast af sted hver tirsdag og fik penge med af mor, - dem brugte jeg til is og oparbejdede et forklaringsproblem, der blev temmelig akut op til afdansningsballet. Min fedterumpe af en lillebror, Hans Jørgen, der gik på et andet hold, førte derimod iført butterfly og hvid skjorte naboens datter Elsebeth op på fløjen. Der findes beviser, billeder!

Han var langt mere social end jeg. Vi legede aldrig sammen, han blev også radikal på sine modne dage efter et kort mellem spil i Konservative Handelsgymnasiaster, hvor han blev formand og supplerede lommepengene ved almindeligt underslæb. Nu på vore ældre dage konvergerer vi mere og mere, hvilket skyldes at han er blevet klogere, da jeg ikke har forandret mig.

I dag kommer mine brødre og jeg særdeles godt ud af det med hinanden.

Når jeg kom hjem fra skole, satte jeg mig op på mit værelse og læste eller tegnede modeltog. Jeg spiste ikke sammen med de andre, da jeg ikke kunne lide hvid sovs.

Jeg havde tykke stilehefter med data over privatbanemateriel og kom i dyb loyalitetskonflikt, da fars kusine og hendes mand, der ejede den nordlige halvpart af Smeds rutebiler ("Aalborg-Frederikshavn") kom på besøg, og jeg bare syntes det var grimt af dem at konkurrere FFJ (Frederikshavn-Nørresundby-Fjerritslev Jernbane) ud. Jeg havde engang min far med helt til Aalborg for at spørge om, jeg måtte se AMJKs, Aalborg Modeljernbaneklubs, klubhus og kom til at tude af undseelse, mens han spurgte. Det må være afvisningen af mine kastanier fra Birkelse, der spøjte.

Senere fik jeg da lært det med at "træde frem"!

Pastor Gamst kom jeg senere til at sætte stor pris på, da jeg gik til konfirmationsforberedelse. På en eller anden måde passede vi sammen. Han var stokkonservativ, kunne bestemt stave til religionspædagogik, men anede ikke hvad det var. Det var ingen kamp om troens sandhed, den var givet. Salmever og Luthers

katekismus var noget, man skulle kunne, og konfirmationsforberedelsen var noget, skolen værsgo´ havde at vige for!

Senere er det gået op for mig, at det er spild af tid at diskutere troens sandhed. Enten tror man, eller også gør man ikke. Jeg gør, fordi Vorherres eksistens er mere indlysende end det modsatte. Og når jeg tror på den her på stedet gældende vorherre, er det fordi alt andet ville være søgt. Jeg har set nok af søgende sjæle, der for deres forældres penge rejste jorden rundt for at se på et udvalg i religioner, inden de bestemte sig for en god og rar en, der ikke krævede meget andet af dem end at tænde et stearinlys og sætte blomster i vand og være god ved ”Guds skabninger” og frem for alt ikke æde dem, når der er grøntsager nok..

Pastor Gamst og jeg kom til at tale meget sammen om litteratur og historie, jeg kom der privat og bevarede forbindelsen, da han senere fik et pastorat ved Vejle og blev gift.

Han havde været en nær ven af Kaj Munk og havde alle dennes bøger med dedikation.

Vist var det terperi og udenadslære, som det også til en vis grad var på realskolen i Dybvad. Motivationen var begge steder ”de skal sgu” (hos pastor Gamst uden sgu). Man vidste, at AFEL, ”ansvar for egen læring” var noget pladder, selvom ingen dengang kendte den slags tågebegreber, som pædagogik og organisationslære senere er blevet rige på. Vi vidste med sund jysk bondeforstand, at ingen kan tage et ansvar, de mangler forudsætninger for at forstå rækkevidden af. Pastor Gamst stod fast på overhøringen ved konfirmationen, men blev dog så trængt, at den blev henlagt til annekskirken søndagen før, for ikke at gøre konfirmationsdagen til en stor gang eksamensnervøsitet.

Kønslivets mysterier var ikke noget, man gjorde meget ud af på Dybvad Realskole. Det var heller ikke noget, der blev overladt til os selv, det var simpelthen noget, der ikke ragede os. Mejeribestyrerens kone havde fortalt sin søn, min klassekammerat Troels, noget, men det lød nu for fantasifuldt, fx at små børn kom ud foran. Vi vidste, at ”gummi” var noget frækt, men næppe hvorfor. Og da jeg engang fandt en ballon ved søen hjemme i haven, var det i hvert fald ikke noget, der skulle snakkes mere om undtagen det, min far sagde til en af karlene!

Pastor Gamst fik derfor et problem, da han skulle forklare, hvad omskæring var. Det blev til noget med at tungebåndet hos nogle drenge var lidt for stramt - og med et hurtigt snit.....! Bedre var det ikke med kvinden, der led af svære blødninger. Vi fik onde drømme om voldsomme sår på den arme piges skinneben, som den gode Jesus helbredte, da der udgik en kraft fra ham.

Nysgerrigheden kunne komme over os. I Dybvad Bio gik ”Hun dansede en sommernat”. Den har højliterær og -kulturel og forbudt for børn. Det sidste tog vi ikke så tungt. Det var grisehandleren, der var nærsynet og havde stort underbid (vi kaldte ham ”skuffen”), der stod for billetkontrollen. Og drengene fra tredje mellem fik set Ulla Jacobsson tage bad i søen i mindst 20 sekunder bagfra helt uden noget på. Det var bare bedre end karlenes ”Varieté”, for hun bevægede sig. På rækken bagved sad pastor Gamst, der glædede sig over, at 3.mellem så svensk kulturfilm og den følgende konfirmationsforberedelsesdag prøvede at snakke med os om, hvad vi havde fået ud af den.

Politisk vidste man, hvem der hørte til hvor. Gårdmændene stemte på Venstre og sad godt og fast på flertallet i sognerådet. Herfra beherskede de kommunekassen med nidkærhed.

Og deres børn giftede sig med hinanden. Der blev snakket meget om det, da en solid gårdmands søn ville giftes med en arbejdsmands datter. Om det blev forhindret, kan jeg ikke huske.

Min far og tre naboer spillede kort hver tirsdag. Konerne sad i stuen ved siden af og strikkede.

Min far kom til at nævne, at han til sognerådvalget havde stemt på portør Petersen, der var socialdemokrat.

Der bredte sig altid en forlegen tavshed, når han sagde det, især i større selskaber. De fleste foretrak at tro, at han bare ville provokere, han havde jo en særegen form for humor. Han kunne ligeså godt være kommet til at bøvsede til en kjolemiddag. Han var blevet allergisk overfor begrebet ”nære venstrebønder”, der havde frygteligt ondt i rumpen over, hvad en arbejdsmand kunne få i understøttelse uden i øvrigt at kende en pind til hans vilkår.

Til folketingsvalgene stemte min far på ”De Uafhængige”.

Det er den kombination af social og national ansvarlighed, jeg senere har fundet i Dansk Folkeparti. Tak far!

Min far og jeg gik på husagitation for ”De Uafhængige” og for det i Jylland genopblussende LS, Landbrugernes Sammenslutning. Det var noget med at lette landbrugets eksportmuligheder gennem en kronesænkning, som det til en vis grad gik op for mig hvad var.

”De Uafhængige” var en blanding af ekstremliberalister, skuffede venstremænd og også nogle, der af nærliggende grunde var tiltrukket af paragraffen om revision af retsopgøret efter besættelsen. Ved møderne i Aalborgafdelingen kom den tidligere SA-chef Axel Juul til Willestrup med hird, men hans politiske virke begrænsede sig nu til et forslag om flere damer i bestyrelsen.

Det ultraliberale folketingsmedlem, advokat Johan Asmussen, violinisten og jazzmandens Svend Asmussens bror, der havde været anklager efter besættelsen, var altid meget fortrædelig over dem, ”der *klistrede sig op ad* De Uafhængige”. Partiet var blevet stiftet af den tidligere venstrestatsminister Knud Kristensen i 1953 og gled ud af folketinget i 1964. Det døde som så megen politisk fornyelse af indre splittelse og mangel på supplerende talent.

Enhver politisk fornyelse må og skal være topstyret. Ellers overtages den hurtigt af folk for hvem ”sagen” er selve livets indhold, og som har energi til at bruge oceaner af tid på den, kommer til alle møderne og behersker alle afstemningerne. Det kan vi andre, der har et helt liv og et godt privatliv, ikke konkurrere med. Det er den samme mekanisme, som gør, at folk, der virker i fagforeninger, som regel ligger betydeligt til venstre for medlemmerne, der dermed kommer til at føle sig fremmede for deres organisation. Fagforeningen bliver noget, man betaler til, ligesom man betaler skat.

Det er ikke mindst topstyringen, der har gjort Dansk Folkeparti til en succes. Plus naturligvis en folketingsgruppe, hvis medlemmer ikke har været medlemmer længere, end at de stadig kan huske det virkelige liv.

Til gengæld er topstyringen ved at blive så snærende, at den hæmmer kvaliteten i kandidatrekrutteringen. Vi skal være pæne, tale et pænt sprog. Og man glemmer helt at man dermed forbeholder debatten for dem, der hele dagen til at pleje deres fine og dannede sprog og udelukker dem fra skurvognene, der har fornuftigere ting at tage sig til.

Dybvad Realskole

I landkommunerne havde kommuneskolerne sjældent mellem- og realafdelinger. Rundt omkring lå i stedet nogle private mellem- og realskoler, i Østvendssyssel Dybvad, Østervrå og Dronninglund.

Jeg og senere mine brødre kom i Dybvad Realskole, hvor jeg begyndte i 1. mellem pr. 1. august 1953. Skolen modtog elever fra 5-6 af de gamle landkommuner. Vi betalte skolepenge. Hver måned skulle vi aflevere 10-15 kroner til skolebestyreren i en brun kuvert. Der var megen snak om, hvem der fik hel eller delvis friplads. Og selvfølgelig afspejlede lagdelingen på landet sig også på realskolen. Ikke at der blev gjort forskel, vi vidste bare, hvem der var børn af de omliggende proprietærer, læger og andre standspersoner. Vi vidste også nøje, hvem af dem, der skulle "betale kontant" hos de lokale forretningsdrivende, selvom de havde en stor gård, og selvom deres mødre spillede tennis med de andre fines mødre.

Bøgerne købte vi hos boghandler Bøgeskov. Vores nabos søn, som det er gået særdeles godt siden, skulle "i hvert fald ikke på realskolen og have 20 bøger"! Vi kunne også leje bøgerne hos overlærer Otto Mygind, der var kæderyger og må have været Vendsyssels mest flegmatiske menneske. Intet, absolut intet, gjorde indtryk på ham, heller ikke totalt anarki i timerne. "Du skriver 100 linier til i morgen" lød det 30 gange om dagen til syndere, uden at der blev gjort noget som helst forsøg på at håndhæve det. Foruden bogudlejningen havde han en blomstrende nebengeschäft ved at være kasserer i diverse foreninger og han og hans kone var eminente bridgespillere. Vi havde ham også til sang. Det bestod i, at han sagde "Nr. 26", og så sang vi nr. 26 til hans violinledsagelse. Jeg kan stadig ikke synge "se, det summer af sol over engen" uden at komme til at synge "...over sengen", og "rundt i verden er dejlige riger..." blev til "...dejlige piger" "pigernes patter og lyse lår" sidder også fast for nu at nævne de mere stuerene, hvilket medførte et gok med violinbuen.

Så jeg synger for en sikkerheds skyld aldrig med, når der er højskolesangbog for ikke at plumpe i, og man skal desuden ikke ødelægge andres sang ved at deltage i den.

Geografi- og naturhistorielæreren hr. Hansen var uhyre berejst og kunne fængsle ved beretninger fra jordens fjerneste afkroge i en tid, hvor en af kammeraterne i b-klassen i en poesibog under "min længste rejse" havde skrevet "Hørby Kirke".

Skolebestyrer Poulsen var højt respekteret og forestod hver dag morgensangen fra trappen op til klasseværelserne og bestyrerboligen på 1. sal, fru Poulsen spillede stueorgel til. En salme eller en fædrelandssang, fadervor og meddelelser. Over for os stod lærerne og holdt øje med, at ingen pillede næse eller trak piger i fletningerne.

Gjorde noget det, fulgte umiddelbar henrettelse med et par på skrinet v. engelsk-, fransk- og religionslærerinden, overlærer, cand. phil., frk. Ingeborg Hansen, hvis overordentlig lydsterke undervisning må have kunnet høres over det meste af byen. Hun pudsede energisk næse i et lommetørklæde, hun hver gang hentede frem inde fra brystholderen.

Jeg blev aldrig ret god til engelsk af den enkle grund, at jeg ikke kunne fordrage hende. Det er først senere, på Statsbiblioteket, virkeligheden og globaliseringen har tvunget lidt ind i hovedet på mig.

Til gengæld blev jeg ret ferm til tysk, som vi havde min klasselærer, Aksel Nielsen, til. Han døde i februar 2006, 90 år gammel åndsfrisk og i rimelig fysisk form til det sidste, hvor han boede på Plejehjemmet ”jeg har det godt, men selskab er her ikke meget af, der er ingen, der kan huske, hvad de selv hedder!” Da Nielsen havde lagt grundlaget, lærte jeg mig selv resten efter naturmetoden: Jeg kunne den tyske soldaterroman ”08/15” af Hans-Hellmut Kirst næsten udenad på dansk. Da jeg ville læse den for 117. gang, var den udlånt på biblioteket, så jeg måtte tage den tyske udgave, og minsandten: Efter at have læst den igennem et par gange, kunne jeg læse tysk!

Aksel Nielsen og hans kone, Gerda, som vi havde til historie, havde selv tre børn på skolen. Jeg gik i klasse med Arne, der nu er pensioneret politimand. Hans Jørgen, min bror, gik i klasse med Carsten, der nu er ansat ved politiet i Aalborg. Aase gik ingen af os i klasse med, men det kan også være lige meget, hun er flyttet til København. Da jeg gik i 3. mellem, fik skolen et rigtigt fysiklokale med mulighed for elevøvelser. Det blev bestyret af Børge Valentin Hansen, der var student fra Aalborg Kathedralskole og med stor entusiasme fortalte om de højst originale lærere der, som jeg senere havde det held at få. Han var af arbejderfamilie, så der havde ikke været råd til rigtige studeringer, men han klarede det nu pænt alligevel og endte som skoleinspektør i Hirtshals. Han var den første af lærerne, der fik bil, en Austin, der kun blev overgået af hr. Poulsens enorme førkrigs(vistnok)buick.

Når det bliver min tur til at sige farvel, bliver Aksel Nielsen en af de 10, jeg vil sende Vorherre en bøn om at se igen. Han - og fru Nielsen (historie) - var autoritær og kontant, og i besiddelse af betydelig humor. Af og til kunne man se hans fem fingre på sønnen Arnes kinder efter spisefrikvarteret. Vi andre fik dem i arbejdstiden. Tysk (og dansk) grammatik blev ekserceret ind. Ugens absolutte kjedsomhedens lavpunkt var sidste time torsdag eftermiddag, hvor der stod grammatikeksercits på programmet. Og gu´ ku´ vi da ej lide det, hvem i himlens navn kan drive ”motivationspædagogik” i grammatik, den være sig dansk eller tysk?

Jeg begyndte at få en svaghed for kemi og Valentin Hansen gav en vinter nogle af os en ugentlig gratis ekstratime i kemisk analyse, hvor det var tilladt at bande, for det hørte til kemisk analyse. Det gav mig et mægtigt forspring på Aalborg Kathedralskole, da jeg fik Valentins gamle kemilærer, Hempel Hansen.

Jeg var også et ret lyst hoved til matematik, men var og blev i kammeratlig omgang bagud og kluntet. I 4. mellem fik jeg kammeratskabspræmie, da jeg var flink til at hjælpe de andre med blækregning, kemi og fysik, hvilket sidste selv Mygind ikke kunne kvæle interessen for.

Jeg lærte også at danse, dog kun en slags trin, ved de 14 efterkonfirmationer, vi var til. Også det var vel en tak fra pigerne - bl.a. parallelklassens - for ydet hjælp i matematik. Eller også var vi alle sammen, hver på sin vis, bare gode kammerater.

Vi cyklede de 11 km til skolen om sommeren. Om vinteren tog vi med toget fra Hørby. Om fredagen drønedede de andre hjem for at nå noget, der hed ”disco mik” i radioen. Jeg fattede ikke deres interesse for Grønland. Det varede meget længe, inden det gik og for mig, at det var en af forløberne for Dansktoppen, ”diskotek” var endnu ikke opfundet.

Jeg er født uden de steder på hjernebarken, hvor andre opbevarer ungdomskultur og sport. Det viser sig stadig hvert år, når Susie (min kone) og jeg afprøver vor almindelse på spørgsmålene til optagelsesprøven på Journalisthøjskolen, vi er begge totalt blanke på de to områder.

Klassens populæreste og morsomste dreng, Morten, blev min bedste kammerat. Hans far var tømrermester i Præstbro. Morten var langt foran mig i alt det med piger, ikke fordi han vidste ret meget, men de kunne godt lide ham. Da han var kæreste med naboens Kirsten, fik jeg også lov at holde om hende engang "for du skal prøve". Det var alt, hvad vi prøvede. Vi var helt fremme i 4. mellem, inden vi begyndte at gå til bal og kunne lokke en af dem med ud at gå tur og holde lidt i hånden i fem minutter. Længere end en hånd ned i en bluse under mørkeleg (forældrene kom ustandseligt og tændte lyset) nåede ingen af os. Følgerne ville jo have været katastrofale. Skolebestyrer Poulsen nærmede sig i en enkelt biologitime i realklassen forplantningens mysterier, men efter et par enorme fnis fra de bageste rækker forlod han emnet og vendte aldrig tilbage.

Som sagt, pastor Gamst gik også helt udenom emnet og min mor fortalte heller ingenting, bortset fra, at vi ikke behøvede at være bange for fremmede, hvis de havde børn med. Paa biblioteket i Dyubvad havde de "Fabricius-Møllers bog om samlevet", men bestemt kun i voksenafdelingen. Når man så portrættet af Fabricius-Møller på forsiden, var man klar over at sam- og sexlivet ikke var for sjov! Men hvad pokker, vi fandt ud af det, da tiden var inde, og det var den ikke bare fordi man fik realeksamen.

Jeg var ulykkeligt forelsket i en pige b-klassen, der kom fra en pænt stor gård ved Skæve og talte Vendsyssels mest formfuldendte rigsdansk. Det var jeg dybt betaget af. Jeg cyklede mangan morgen 4 kms omvej for at møde hende tilfældigt. Vi skiltes - naturligvis - ved bygrænsen for ikke at blive set sammen. Hun så - striglen - aldrig til den side, jeg var. Da vi havde 25 års jubilæum spurgte jeg til hende og fik at vide, at der var "noget, der ikke var gået så godt", og jeg kom til i min gigantiske brandert at sige, at "det har hun sgu rigtigt godt af, hun kunne bare have kendt sin besøgelsestid". Det - og den jubilæumsdag - er en af de mange ting, jeg har været forbandet ked af fra mine stærkt alkoholiserede år.

Lærer Nielsens Arne var mere fremmelig. Han blev set med hende i Skæve Skov og det erfarne mandfolk, Morten, spurgte "Nå, fik du noget ud af det?" og fik naturligvis svaret "Nej, det ville da have været *synd!*"

Godt nok havde mange af os været inde hos cykelhandleren, Mille, og købt en æske "Regard" med tre stk. til 2,25, som vi gik rundt med i tegnebogen efter først at have smidt den ene væk eller prøvet den af på os selv i ensomhed.

Bare noget blev "2,25" i hovedregning genlød fniset fra biologitimen!

Arne var særligt fremmelig. Når hans far fik en diskret forsendelse med posten, huggede han nogen af dem og solgte dem til klassekammeraterne. Og den mand endte ved politiet! Han løb også hjemmefra engang. Det havde vi læst om i drengebøger, at man kunne. Da vi ingen skolepsykolog havde, blev det klaret med at par på kassen.

I 2. mellem gik vi meget op i lødige bøger og samlede en stak af dem ind til "2. a's læsekreds", der gik mest ud på ikke at læse Anders And (hvad der så skulle være i vejen med det?!).

Arne og jeg gik særligt op i det lødige ved hver måned at købe "Det Bedste". Få ulykker kunne være større end når boghandler Bøgeskov fik det for sent. Og så gik rygterne

selvfølgelig om, at han skulle "betale kontant". Det var noget meget slemt noget, men en levende realitet i mangt et landbohjem, og vi overførte det let til andre. Mange af os kendte ordet "veksel", længe inden vi lærte om det i regning.

Arne og jeg blandede blod. Vi fik det frem ved at slå på oversiden af hånden med en skobørste.

Vi skiltes i 1958. Også vi, der skulle i gymnasiet, "tog realen med", det tilrådede skolen, så havde den skolepengene et år mere. Kun 3-4 af os gik videre til gymnasiet.

Jeg er mange gange i klummer i Århus Stiftstidende vendt tilbage til Dybvad Realskole. Der var ingen, der drømte om at give os "kompetencer" ud i den blå luft, men vi fik en masse *konkrete kompetencer*: Vi lærte simpelthen noget.

Her er noget, jeg skrev i en klumme i Århus Stiftstidende d. 26. oktober 1999:

"Realeksamen blev afskaffet i 1975.

Blev den?

Nej, den blev udsat i 3 år under navn af gymnasium.

Folk har det sunde instinkt, i hvert fald når de har været lidt ude af skolen, at de gerne vil have et eksamensbevis med rigtige karakterer. Og det får man ikke efter 9. eller 10. klasse. Man får i stedet en masse socialpædagogisk snot.

Resultatet er at 40-50% af en årgang fortsætter 2-3 år endnu og kommer i lære som 20-21-årige i stedet for som 16-17-årige.

Her er de blevet "voksne" og har så hulens mange "rettigheder" (men det har de selvfølgelig haft, siden de begyndte i børnehaven).

Lærlingen får aldrig lov at begynde fra bunden med at hente bajere til svendene eller vaske gulv i butikken om fredagen (min bror hadede det, da han var i lære som kommis, men hvor pokker skulle han ellers have lært, at alt arbejde er noget, der skal gøres?).

Mange elever, der får en stærkt forlænget barndom for at få den forsinkede realeksamen i 19-20 årsalderen, skulle for deres egen skyld have været ude af skolen som 15-årige og bruge kræfter, hvor deres evner og interesser er. Der er masser af brug for unge mennesker i de praktiske job, mange af dem alligevel bruger hovedparten af deres energi på, samtidig med at de formelt er tilmeldt en forlænget barndom.

Mit solstråleeksempel er en klassekammerat, Dybvad Realskoles mest håbløse tilfælde i matematik. Ud i lære som maskinarbejder, - han havde set en drejebænk før, hans far var tømrermester.

25 år senere: "Og hvad laver så du?"

Jo, han var ingeniør og fabrikant.

"Hva?! - hvordan klarede du matematikken?"

"Jo, da jeg kunne se, hvad den skulle bruges til, var det nemt nok!"

Teori og praksis i frugtbar forening."

Hvor blev der hurtigt forskel på os, der kom i gymnasiet og de andre.

De var pludselig blevet voksne, fik rigtige kærester "med det hele", og rigtig løn, hvor vi fik lomme penge. Og de drak bajere til bal om lørdagen.

Vi var stadig store skolebørn og prøvede at pynte på det ved at kalde os "stud. art." i stedet for gymnasieelev..

Lærerne var for resten rigtige mennesker udenfor skolen. Der var en så passende afstand mellem os og dem, at det sagtens kunne balancere.

Det går pludselig op for mig at det er meget nemmere at tage noget fra et par af klummerne end at skrive det en gang til, så her er noget fra d. 6.juli 2003:

"Vi gik ikke i skole for at få en masse holdninger eller "sociale kompetencer", altså en masse personlige egenskaber, vi gik der for at få kundskaber, og hvor mange, vi fik af dem, kunne ses i karakterbogen. Motivation bestod i at "de skal sgu", selvom lærerne kun sagde "sgu" i deres fritid. Hvis de greb os i at gøre det det i skoletiden, skulle vi skrive 100 gange "al banden og sværgeren på skolen forbudt". Min klasselærer bandede meget i sin fritid, det opdagede man, når man besøgte hans søn, der også bandede i sin fritid og blev politimand. Det kunne man sagtens holde ude fra hinanden. Vi lærte på en enkel måde, hvad der var godt og ondt, hvad ordentlig opdragelse var, og samtidig så vi, at ingen var fuldkommen.

I guder, hvor vi dog hadede timen i dansk grammatik hver torsdag 15-16. Men vi fik lært at stave og blev dermed vidunderligt forberedt til IT-alderen, hvor man ikke finder ret meget på nettet, hvis man staver forkert. Prøv selv på GOOGLE, eller prøv at finde en bog af Henrik Ibsen i en bibliotekskatalog, når man tror at han hedder Ipsen, - jeg hoppede selv på den forleden, det var flovt..

Jeg har kun en gang mødt en, der synes, det er sjovt at lære at stave, han samlede på ordbøger og var dødkjedsommelig. Men jeg har mødt mange, der er glade for, at de kan. Og vi havde ro til at lære noget, for var der uro, fik synderen et par flade!

Nu skal man kunne begrunde og motivere alting. Man kommer aldrig til sagen, fordi man først skal bruge tid på at overbevise enhver forvrøvlet kværlant om, at han skal have lyst først, fordi det står i menneskerettighederne at alting skal være sjovt. Den halve skoletid spildes på at diskutere ting, der forudsætter en modenhed, diskussionsdeltagerne ikke har. Jeg havde aldrig fået lært tysk, engelsk og stavning, hvis jeg først skulle have været "motiveret".

Vi lærte også, at der er noget, der er så indlysende enkelt, at man ikke behøver at diskutere det i en uendelighed.

Fx når en præst i folkekirken, tror, at han kan slippe godt fra at sige, at han ikke tror, at Gud findes, og samtidig vil blive ved at hæve sin løn for en forkyndelse, der for ham må være indlysende løgn. Han siger dog sammen med sin menighed "Jeg (vi) tror på Gud Fader, den almægtige, himmelens og jordens skaber.....".

Der er ingen, der forlanger af ham, at han skal rende rundt med Vorherre i munden i tide og utide, - hvis nogen spørger mig, om jeg tror, har jeg - og han med - lov at sige "Hvad rager det dig?". Men jeg kan også sige med Ritt Bjerregård, at vorherre en en "hønisse" - en bibliotekar skal bare låne bibler ud, ikke læse dem selv - det kan præst i folkekirken faktisk ikke.

Vist kan en præst komme i tvivl, vist kan han kæmpe med sin tvivl. Men hvis tvivlen er blevet til vished, og han siger det, så er han blevet en åbenlys løgner og ikke mere egnet til sit embede end feltpræst Otto Katz i "Soldat Svejk", der kynisk meddeler, at han

”repræsenterer en, som ikke eksisterer”. Han bliver ligeså egnet til sit job som en politibetjent, der er bekendende spritbilist.

Fri os for den slags, der skal spille alles tid med at kræve begrundelser for alting, det eneste, de kan, er at snakke alting væk, så alle står forvirrede tilbage.

Enkelt, ikke”

Det er essensen af, hvad jeg lærte på Dybvad Realskole og fik udbygget på Aalborg Kathedralskole.

De gamle onkler

I mors familie var der et stort sammenhold i generationen før mig. Fætre og kusiner var meget sammen, langt mere end de gjorde i min fars nærmere familie. Der var plads nok i stuehusene til at have nogle stykker på ferie, og maden skar man jo hovedet af selv. Det skyldes bl.a., at man i min mors familie overvejende blev ved landbruget en generation længere, og at de blev i nærheden af hinanden nord for Limfjorden. Det fortsætter stadig, vi fætre og kusiner på mors side mødes en om året et par dage. Det er en fortsættelse af 2. juledagene på Nordkær, hvor mors forældres efterkommere i morbror Knuds og tante Annas tid mødtes til en kraftig frokost med den vendsysselske nationalret ”Fulling”.

(opskriften kan findes paa GOOGLE ved at søge på ”Fulling” og ”Nordkær”). I fars familie blev de mere spredt, men selvfølgelig mødtes vi på begge sider til familiefester.

Jeg kom hele min barndom og ungdom på sommerferie på Ny Wiffertsholm, hvor fars bror, farbror Niels, først var inspektør og senere forpagter, og på Rosenholm, hvor min faster var gift med onkel Harald (Helles). Og så kom vi selvfølgelig hos faster Clara og de to kusiner Inge og Ninna. Faster Clara var professionel enkefrue efter Onkel Holm, der døde i en ung alder som overtrafikassistent ved Statsbanerne. Pensionen var beskeden, faster fik af og til en flæskesteg med hjem. Hun havde en kolossal humoristisk sans, lejligheden i Ågade var overlæsset med nips og ting fra onkel Holms tid, - intet måtte smides ud.

I fars onkel Theodors slægtsbog fra 1942 står, at onkel Holm var ”funktionær” ved Statsbanerne. ”Han var altså tjenestemand”, - og så var den bog rubriceret!

Om farbror Niels står, at han var ”forvalter på store gårde”.

Wiffertsholm var i hans inspektørtid det sidste sted, hvor jeg oplevede det gamle herregårdssceneri med 15 spand heste, der blev sat i arbejde af underforvalteren inde i stalden og linet op ude foran, hvor farbror Niels kom ned i spidsbukser og med stok og brølede ”ryk ud”. Stokken blev svinget faretruende foran en eller anden synder, der fik det glatte lag ”Nu skal jeg satemig sige Dem....” Blev det alt for voldsomt, smækkede tante Eva vinduet til kontoret op og råbte ”Niiieels, der er telefoooooon!” ”Satans også....” og så dampede anfaldet af på vejen op og han satte sig ned og fik en kop the.. Det var den larm, der vækkede os ferieborn om morgenen.

Man sagde om ham, at da han var forvalter på Jernit i trediverne, kunne man høre ham på alle 700 td. ld. længe inden man kunne se noget af gården. Han gik med en sølvplade

i kraniet, da smeden på Jernit engang havde givet ham kraniebrud med en hestesko (politiet blev holdt udenfor).

Han var ingen tyran, tværtimod. Når han flyttede, sivede mange af folkene efter. De havde vænnet sig til hinanden. Da den gamle herregårdsdrift ebbede ud, fik han i nogle år Ny Wiffertsholm i forpagtning og slap fra det med skindet på næsen.

Han og tante Eva købte et hus i Svenstrup, og han, der tidligere havde ordnet haven med ”du kan få et par mand”, slog nu plænen på det sirligste selv.

Men tante Eva gruede ved tanken om at skulle have ham hjemme hele dagen.

Det fik hun nu ikke. En af hans gamle underforvaltere var blevet arbejdsformand ved et ingeniørfirma, der var med til at bygge Limfjordstunnelen. Her fik han et job med at passe et værktøjsdepot, og beholdt det, til han var 89 og endte som en vellidt SiDer. Han drog af hver morgen med madpakken på cyklen, - han som hele sit liv havde raset over dem, der kom med ”den røde bog”.

Han og tante Eva gik i kirke hver søndag. Han var præget af et langt livs autoritetstro. En enkelt søndag havde de forsømt kirken p.g.a. snue, og da de om mandagen så pastoren langt ude i horisonten, brølede han tværs gennem Svenstrup: ”Hr. pastor, jeg har været syg”.

Han var en storartet taler, et glimrende selskabsmenneske (og mere end en anelse forfængelig!). Han var umådelig vellidt og lidt af en legende på sin egn. For nogle år siden holdt jeg nogle foredrag i Skanderborg bl.a. for et par damer, der havde billeder af ham i folkedanserdragt. Nogle af Frijsenborggårdenes forvaltere og lærerinder havde danset folkedans i trediverne.

Han og far skændtes altid, udgangspunktet var som regel, hvem der havde haft det største ansvar som forvalter 30-40 år tilbage. Far var ikke fri for jalousi, og i øvrigt et mere stille gemyt.

Farbror Niels verden var herregårdenes. Han kendte hver og en, vidste hvem, der havde været ejer, forvalter, inspektør og forpagter hvor.

Vist var datomærkningen på ham på mange måder udløbet. Men jeg lærte utroligt meget af at sidde og lytte til hans fortællinger, næsten ligeså meget som af at læse i forstander J. J. Hansens ”Større Danske landbrug” I-IX fra 1930erne.

Han var en fin fortæller ikke uden dramatisk sans. Af og til gentog han sig selv, den slags hænder.

Som sagt beholdt han jobbet til han var 89 og forlod det kun p.g.a. eget dødsfald. Dagen før han døde, besøgte jeg ham på Sygehus Syd i Aalborg. Han var ikke klar til at forlade arbejdsmarkedet: ”Lars Otto, kan du undersøge, om jeg kan få sygedagpenge?” Det lovede jeg, men jeg nåede det ikke.

Onkel Harald på Rosenholm var ganske anderledes. Rolig og stilfærdig. Han havde købt Rosenholm Avlsgård nogle år efter at godset var gået i opløsning for baronerne Rosenkrantz, der havde haft den siden 1559. De havde beholdt slottet og parken og var gode naboer.

Rosenholm blev et mønsterbrug.

Faster Ninne (døbt Caroline, hun hadede det navn!) var elegant, dygtig og med en udtalt humoristisk sans. Det var altid unødvendigt at fortælle hende, at noget var morsomt., det havde hun for længst set og det kunne man se på hende. Hun kunne også være *meget* bestemt, næsten farlig.

Onkel Harald var ved 1., 2. og 3. blik formel og lidt stiv.

Men også her lærte jeg en masse om landbrug, historie og økonomi. Og hans viden var opdateret. Den eneste, der har lært mig ligeså meget om økonomi, var Simon Spies, der sammenfattede det hele i ”penge, jamen det er jo bare rationeringsmærker” og ”der er ingen forskel på husholdningsøkonomi og privatøkonomi”. Det var de to ganske enige om, og de levede efter det og købte kontant.

Der foran skrivebordet, inden fjernsynet blev tændt, mærkede jeg igen en hjertelighed, en omsorg for det, der var blevet betroet, og en stor glæde ved at give videre. Senere har jeg fået at vide, at han som und i begyndelsen af tyverne havde cyklet rundt i Tyskland og levet af tilfældige jobs i landbrug og gartneri. Ærgerligt at han aldrig fortalte om det, men dengang i 1950erne var Tyskland vel stadig et uartigt ord.

Slottet var åbent for turister om sommeren. Sammen med Birkelses gårdsplads lagde det grunden til min fascination af store gårdspladser med gamle huse. Der var nu en grund mere: Onkel Harald var en myreflittig landmand, og når han i et par uger havde set mig store 16-18-årige drønnert gå og holde ferie, kunne jeg nok ved morgenmaden mærke, når det trak op til et ”Lars Otto, kunne du ikke tænke dig at tjene halvanden krone i timen ved at luge...”. (fx en eller anden dum mark). Og så var det med at få sagt tak for kaffe og komme væk, inden lynet slog ned, op på slottet til turisterne! På cykel kunne jeg nå helt til Gl. Estrup. En aften skulle vi rigtigt hygge os - han gik med korset for dårlig ryg en sommer, så jeg troede den hellige grav var velforvaret - da han pludselig foreslog, at vi tog en traktor og en vogn og kørte ud at samle kornsække (fyldte!) ind fra en mark!

Ærgerligt at onkel Haralds økonomilektioner ikke trængte dybere ind, så kunne jeg vel have fået en gård selv, men jeg fik da lært teorien. Men som allerede sagt: Det må nu være besværligt kun at tjene penge, når man laver noget, det er noget andet når man er tjenestemand.

Min kusine og fætter, Else Margrethe og Peter, var et par henrivende børn, altid oplagt til munterhed. Når jeg var elene hjemme med dem, snupede vi (de!!) en hivert af snapseflasken og fyldte efter med vand (Rosenholm havde Jyllands tyndeste snaps!) og bagefter tog vi gravhunden med hen til Brohuset ved slottet og fyldte den op med ispinde. Onkel Harald gik ingen steder uden den gravhund. Den manglede et stort stykke af det ene øre, - det skete en aften, da en velvoksen hankat ikke længere gad høre på den dumme hunds kommentarer til, at den var ved at vaske pels, og roligt gik hen og rykkede den i øret med højre forpote, hvorefter den lige så roligt fortsatte soigneringen af pelsen. Hunden ”Fifi” var vældig god til at kravle op på toppen af kornsiloen i laden, men blev aldrig ferm til selv at finde ned.

En anden type landmand, ligeså fremragende, var morbror Knud fra Nordkær ved Nørhalne, min mors hjem, som min morfar havde købt i 1908. Han blev en kendt kvægavlsmand og fik en masse tillidsposter. Også han var god at snakke med, på en stilfærdig måde sikker på, at han havde ret, hvad der ytrede sig i at han blev ret tavs, når nogen mente, at det havde han ikke. Da vi politisk var ganske enige, gik det fint. Han var den første i familien bort set fra mine forældre, der syntes det var utroligt så mange hoffer, jeg kunne hælde ned. Det var næppe anerkendende ment. Han og hans søn, min fætter Niels, talte aldrig med hinanden, ikke engang, da de drev gården sammen. Men da

Niels fik den alene, viste han sig at være en ligeså fin landmand som faderen, han interesserede sig bare for planteavl og ikke for køerne.

Jamen hvorfor fanden skulle man da spille tid med at lege med de andre børn, når der fandtes bøger, og man havde den slags onkler? Det opdagede jeg længe før jeg kom alene ud på ferie, min yndlingsplads var altid bag en stol, hvor de voksne snakkede.

Gymnasieårene.

Efter realeksamen begyndte jeg ved Hjørring Gymnasium. Op hver morgen med rutebilen. Man kunne kende gymnasieeleverne fra dem, der gik på seminariet på, at seminarieeleverne havde violinkasse med.

Det varede nu kun et halv år, så måtte vi sælge gården. Vi boede en kort tid på Hørby Gl. Skole til vi flyttede til en mindre forpagtning ved Gultentorp lidt syd for Aalborg.

Hvordan nogen havde forestillet sig, at det skulle løbe rundt, har jeg aldrig forstået. Der hørte en mælkerute til, måske var det den?

Først blev jeg flyttet til det nyoprettede Aalborghus Statsgymnasium. Lutter unge lærere, der "forstod" deres unge elever. En af dem havde endda for egen regning købt Rifbjergs "Den kroniske uskyld", som han lånte ud. Og så var der et latterligt præfektsystem, hvor en selvhøjtidelig "overpræfekt" hver morgen fulgte rektor op til morgensang.

Gudfaderbevares, nu var man lige så godt vant fra Hjørring til en ordentlig skole uden skaberi.

Jeg fik overtalt min far til at prøve at få mig ind på Kathedralskolen. Det har jeg aldrig fortrudt. Jeg landede midt i en klasse, hvor de fleste havde gået sammen fra 1. mellem og en meget stor del af forældrene havde haft de samme lærere. De stod i et vist modsætningsforhold til rektor, Kaj Løber, der som forholdsvis ung var kommet til fra Odense, og aldrig helt levede sig ind i en tradition fra dr. phil. Kjeld Galster. Løber var - mildt sagt - mere puritansk end skolens tradition!

Af alle originaler og pædagogiske naturtalenter var lektor Hempel Hansen den største. Han var mag. scient. i kemi og kommunist, havde i hvert fald været det. Han havde engang været på Herlufsholm, men var blevet fyret, efter eget udsagn bl.a. fordi han havde gjort sig lystig over skoleforstanderens kammerherrenøgle. "Jeg vil sgu ikke med jer i lejrhytten, det er ikke til at få bajeerne kolde deroppe". Vi havde ham også til matematik. Han havde af princip ikke en mappe og forberedte sig aldrig, alle opgaver blev rettet, mens vi havde prøveregning, hvad hans klasser havde en gang om ugen. "Og hvis de laver gymnasiet om, så er jeg tjenestemand, jeg gider ikke studere igen!" Han var ekstremt uelegant. En eneste gang i mine tre år fik han ny jakke. Karaktergivning foregik efter auktionsprincippet: "Du kan få mg i mundtlig matematik" "Nej, hr. Hempel Hansen, det er altså for lidt", "nå ja OK, så får du mg+, men så får du sgu kun mg i kemi!"

I biologi havde vi frk. Weinholdt, der holdt meget af sine små elever og ikke var uden moderlige træk. Som nu da hun i 2. g kom ind på sexlivets teknik og sluttede timen med et varmt "og hvis I skal få problemer på det område, så skal I trygt komme til mig, så skal jeg stå jer bi *med råd og dåd*"

Hun var ofte syg, og så kunne det hænde, at lektor Schausen Petersen tog over. Han var mere frygtet end elsket.

Jeg fandt hans stemme igen i en periode, hvor jeg registrerede radioudsendelser på Statsbiblioteket, i en geografiudsendelse fra skoleradioen 1963.

Han kunne begynde at høre os fra en ende af. Når han nåede til en, som var uforberedt, blev den pågældende heglet igennem resten af timen. Man kunne svede desperat, håbende på, at kammeraten før en havde glemt at læse! Ren psykisk terror, men den var effektiv.

Men spurgte man ham bagefter af ærlig interesse om noget, var der ingen grænser for hjælpsomheden.

Hvem har vi så snakket om, når vi mødtes 25, 30 og snart 40 år efter?

Ham og Hempel Hansen og deres lige selvfølgelig!

Det er faktisk en del af vores kultur ("socialisering"), at vi kan snakke om alle de umulige autoritære lærere osv., vi mødte, da vi ikke var gamle nok til at være voksne. De bløde har vi glemt.

En af dem, jeg har lært mest af, var dansklæreren, lektor Erik Sonne. Han diskuterede gerne med os, og brugte skånselsløst sin 30-40 år længere erfaring og belæsthed imod os, - kunne vi ikke holde til det, kunne vi bare holde kæft. P.g.a. mine ret reaktionære anskuelser kaldte han mig "fæstebonden".

Jeg var redaktør af skolebladet. Han kendte ingen nåde: Min leder på 11 sider om, at franskmændene skulle blive i Algier blev heglet ned.

Se der blev en syttenårig forberedt på det virkelige liv, og ikke bare strøget med hårene og "forstået".

Vi lærte ikke at blive nogle pjok. Vi kom ikke løbende og plagede sagesløse bibliotekarer med "3. g-opgaver" om "altså, at nogen forurener de oprindelige folk i regnskoven og deres kvinder, der er undertrykt" og alt det andet, der er så farligt så farligt og bare viser, at de har så mange meninger, men ingensomhelst viden! "Indvandrerkvinder i regnskoven" kalder nogle af os den slags børneopgaver, når vi møder dem på Statsbiblioteket! Nu kommer der næsten ingen gymnasieelever, for den store opgave er blevet tværfaglig, og så har man jo ikke brug for at vide noget om fag. De gav fanden i vores "angst" og børnemening. Erik Sonne brølede engang "Og jeg er ligeglad om atombomben er farlig, hvis nogen bare én gang til slutter en stil med, at måske har det hele ingen mening, fordi atombomben udsletter os allesammen, så begynder karakterergivningen ved tg!"

Hvem i himlens navn fortæller bagefter historier om alle de "ung med de unge"-typer, der så gerne ville "møde os", om alle de latterlige kandidat Winthere uden egen personlighed fra de Flemming-bøger, vi proppede os med i mellemskolen?

Held den, der havde barske lærere i tide.

Vi læste klassikerne. Der var ingen fortænkt "kanon". Vores kanon var det, der stod i Falkenstjernes og Borup Jensens dansk-bøger for gymnasiet I-III. Og de var vel skrevet ud fra en bekendtgørelse, hvor der stod, at undervisningen skulle være dækkende. Og hvad det var, bestemte den, der skrev lærebogen ud fra det fornuftige princip, at den Vorherre giver embedet, giver han også forstand. Ellers skal Vorherre i form af undervisningsministeriet nok komme efter ham med en manglende godkendelse af lærebogen! Vi læste ikke meget fra efter 1920, for man havde - i modsætning til nutidens mange "kanonudvalg" - den ide, at ting først skulle vise sig at være af blivende værdi, inden de blev kanoniseret.

Et par gange sidst i 3. g læste Erik Sonne noget moderne poesi op for os og bad os gætte rebusen ”Hvad handler dette digt om”. Jeg fattede ikke en brik, men havde et af mit livs mere begavede indfald, da jeg rakte en finger op og sagde ”Jeg tror det handler om det moderne menneskes isolation Hr. Sonne!”

Det var et pletsjud. Det viste sig, at det handlede al uforståelig litteratur om. Jeg har brugt den lige siden.

Nuomstunder siger man bare ”postmoderne”. Ingen aner, hvad det betyder, men det signalerer stor belæsthed, i hvert fald når man lader være at udtale post som i postbud. Er det ikke nok, prøver man med ”diskurs”.

Hans Scherfig kunne sikkert også have skrevet ”Det forsømte forår”, hvis han havde gået på Aalborg Katedralskole. Nu kom det til at gå ud over Metropolitanskolen! Måske var Scherfig bare en sart lille plante?

Det var i de år, jeg for alvor blev politisk bevidst og meldte mig ind i ”Uafhængig Ungdom”. Min medredaktør af skolebladet ”YDUN” lå på samme fløj, han kaldte sig ”Estrupianer”, er en agtværdig overlæge og var i sine studenterdage på kollegium 3 i Århus altid let nervøs for at vi skulle røbe hans fortid.

Jeg blev også formand for UNF, Ungdommens Naturvidenskabelige Forening, og lagde ud med et besøg på bryggeriet Urban. Medlemmerne strømmede til og vi fik trykt 1000 medlemskort for at få mængderabat. Men successen blegnede, da rektor havde ringet til bryggeriet og sikret sig, at vi kun fik sodavand!

Vi gjorde YDUN til et PR-blad for ”De Uafhængige”, mest den fløj, som den nævnte ultraliberale folketingsmand Johan Asmussen ikke brød sig om. Alt det sludder om fairness, presseetik og saglighed gav vi fanden i.

Forretningsføreren og annonceagenten forenet i en person var søn af en af byens redaktører. Hvordan han fik økonomien til at løbe rundt, aner jeg ikke, men formodentlig har det været let at tegne annoncer hos gamle elever. Bladet bidrog pænt til min (og de andres?) privatøkonomi: Når det var trykt, solgte vi det selv i frikvartererne, og afleverede *nogle* af pengene til kassereren!

”Ydun” er pligtafleveret til Statsbiblioteket og Det kongelige Bibliotek. Jeg plejer at fortælle gæster på biblioteket om pligtafleveringen: ”Selv Aalborg Katedralskoles skoleblad fra da jeg var redaktør findes bevaret. Og det kan bruges til noget. Hvis f.eks. der bliver udskrevet folkeafstemning om nedsættelse af valgretsalderen, kan jeg finde de ledende artikler, jeg skrev som syttenårig, så kan enhver idiot se, at han skal stemme NEJ!”

Bladet må have gjort indtryk på nogen. I skolens jubilæumsskrift ”Aalborg Katedralskole 450 år” (1990) skriver lektor hans Henrik Lauritzen (student fra 1962), at datidens studenter, ligesom i 1990 næppe var politisk engagerede: ”Datidens brændpunkter var Berlin og Algier, men det beskæftigede kun få elever sig med. De få højrøstede, der skrev om det i YDUN gik med skam at melde ind for en styrkelse af Fremmedlegionen og Frankrigs fortsatte tilstedeværelse i Algier...”

Ikke fordi jeg ikke stadig mener stort set det samme, men præmisserne er blevet mere stuerene.

Den senere professor i socialpolitik i Odense og bestyrelsesformand for TV2, Jørgen Henrik Petersen, der gik i 4. mellem, forsøgte at skrive imod os. Hans far var kommunal embedsmand og socialdemokrat. Det sidste var Jørgen Henrik også.

Først forfalskede vi hans læserbreve, og når det ikke var holdbart længere, fik jeg den lokale formand for Uafhængig Ungdom, Peter Hartvig, der var journalistelev ved Aalborg Stiftstidende, til at redde mig ud af suppedasen.

Rektor smed mig ud af redaktørjobbet. Ikke p. g. a. indholdet eller manglende presseetik, men på grund af julen.

Det var sådan, at vi ikke måtte drikke bare den mindste dråbe øl, endsige spiritus, til skolefesterne. Det afveg som sagt noget fra de traditioner, rektor fandt, da han overtog jobbet., og betød selvfølgelig, at vi havde snaps og nogle øller liggende udenfor i en snedrive. Der var også tradition for at vi gik på Duus vinkælder ved juleafslutningen (det var der, jeg lærte at spise sennep og tulipaner. Jeg vandt en guldøl pr. glas og vase, jeg var jo fra et fattigt hjem med få lommepege).

Ved juleafslutningen i 1960 foregik 1. del i skolens festsal. Rektor Løber kom godt nok med nogle forblommede ord om, at ”så går vi *direkte* i domkirken”. Mange af os må have syntes at det ville være usmageligt efter gudstjenesten at mase sig ud med ”hold lige en plads til mig...”, så vi gik direkte på Duus.

Jeg sad med min anden øl og opdage pludselig, at kammeraten overfor mig var gået under bordet. Og så lød lektor René Jørgensens stemme ”skal d’herrer ikke i kirke hva?” - ”jjjjo hr, Jørgensen, vi var faktisk lige på vej”. Vi gik ned på Ellen Marsvins Vinstue, og midt i vor blomstrende fortælling om, at ”han skrev os ikke op” lød det ”skal d’herrer ikke i kirke, hva?”

3. juledag kom min mor med avisen: ”Har du været med i det her?” Avisen havde ellers en pæn og forstående leder om ”at når nu de unge mennesker ville grundlægge deres *egne* traditioner....”

Første skoledag i det nye år efter morgensangen mente rektor at ”der er en del, der gerne vil tale med mig”. Vi blev sendt hjem og måtte ikke vise os igen på skolen, før rektor havde talt med vores forældre. Et betydeligt antal fædre, flere end til et forældremøde, mødte frem. Nogle, mest de, der havde gået på skolen selv, ret muntre, andre, bl.a. min far, mere alvorlige.

Vi blev så frataget alle vore tillidsposter. Presseetikken i YDUN steg betragteligt og det blev fyldt med gravalvorlige artikler bl.a. om gymnasiets fremtid. Den nye redaktør blev senere overlæge med etisk overbygning. Under overtagelsesforretningen læste han en sprænglærd artikel, han havde skrevet om Nis Petersens digte, op. Nye tider, gymnasietsmen, alvoren, tog over.

Her i 2009 bor jeg overfor et gymnasium, - man kan høre, at festerne er blevet mindre puritanske.

Af en eller anden sær grund blev jeg skolens kemiske geni. Meget afhænger af, hvad man synes om de lærere, man har.

Det kom mig til gode ved eksamen i biologi, som jeg ikke var ret stærk i. Jeg trak en seddel med fødens gang gennem fordøjelseskanalen. Det gik ret pænt i mundhulen, men jeg gruede allerede for spiserøret, som jeg ikke anede andet om, end at det var der, man fik halsbrand, når man havde tømmermænd. Men så fik jeg nævnt noget om ”det isoelektriske punkt” fra en kemibog, jeg tilfældigvis havde læst, noget med, at man kunne kende mere end 200 gråspurvearter fra hinanden på det. Censor var straks klar

over at han stod med Aalborg og omegns biologiske førstekapacitet og sagde tak - det var lige inden frokost!

Jeg, som siden aldrig har vundet over 196 kr. i tips, havde et utroligt held til studentereksamen. Det var også nødvendigt. Faktisk var jeg så blank i de fleste fag, at jeg opgav at læse i læseferien og i stedet kastede mig over ”Større Danske Landbrug” I-IX, 1930-37, som jeg bladede igennem og indprentede mig billeder og basale data om hver eneste større dansk gård. Det sidder fast den dag i dag (”Gaarden drives af Ejeren ved Avlsforvalter Christian Hansen ... der holdes 14 Arbejdsheste og en Tractor....”). Mor støttede eksamenslæsningen og lod mig i fred på mit værelse.

Vi skulle ikke op i mine bedste fag. Her blev årskaraktererne så overført som eksamenskarakterer. I skriftlig matematik var der ikke opgaver i sandsynlighedsregning og i permutationer og kombinationer, så også det gik fint. Jeg fandt for nogle år siden opgaverne og stirrede hypnotiseret på dem. Jeg forstod ikke et levende kvadder, har jo ikke set en matematikopgave siden 1961, bortset fra da jeg havde privatelever i min soldatertid. Siden har jeg været i Statsbibliotekets kælder og læst ligeså forbløffet i Juul og Rønnau ”Matematik for gymnasiet” I-III. Ingen, absolut ingen, genkendelse. Dansk stil hed ”Danske landbrugsproblemer i vort århundrede”. Så var den dag reddet: Ug-, -men til eksamen skrev man jo også kladde. I mundtlig matematik kom jeg op i ”middelværdisætningen”, som jeg for første gang i mit liv forstod ude foran eksamenslokalet, lige inden jeg blev kaldt ind. I skolens jubilæumsbog fra 1990, kan jeg se, at Lene Rold (1962), senere museumsinspektør ved Nationalmuseet, havde nøjagtigt det samme held. Og i dansk trak jeg hovedværket ”Legetøj” af H. C. Branner, der handlede om nazismen, der sneg sig ind. Den problematik havde jeg interesseret mig for i mange år og var allerede nået til, at nazisme og kommunisme var det samme bare med forskellig emblematiske, hvoraf nazismens var den pæneste, deres uniformer var i det mindste elegante.

Og den dag, man gik gennem Aalborg med hue på, og et par damer benovet sagde til hinanden ”der går en student”, var man ikke til at skyde igennem. Men jeg kom hurtigt ned på jorden igen. Helt præcist d. 1. juli 1961 kl. 12 ved 8. regiment (Dronningens Livregiment) på Nørre Uttrup Kaserne.

Jeg havde lige nået nogle dage i Hamburg, efter først at have fejret studentereksamen godt og grundigt på hjemlig grund. Jeg var blevet dybt forelsket i en pige fra et kor fra ”Wissenschaftliche Oberschule Eppendorf”, der havde besøgt Kathedralskolen. Det var i Hamburg, jeg for alvor opdagede, at jeg altid blev sanseløst beruset, når jeg først fik begyndt - det opdagede hun også, så det holdt ikke. Vi korresponderede nogle år, hun røg over på venstrefløjnen..

Dronningens Livregiment

Vi stod 140 mand udenfor kaserneporten, halvparten studenter. Vi var ret muntre, og det lod de os være, dem indenfor, lige til kl. 12.00!

Kl. 12 *præcis* blev vi kaldt indenfor og fik i eksprestempo udleveret spisebestik og ført over i kostforplejningen, hvor der, som traditionen bød, serveredes ”nervøs gris”, kogt flæsk, som vi spiste med det nyudleverede spisebestik, svøbt i klæde i hærens normalfarve.

Og så gik det ellers løs med anvisning af køje og udlevering af komplet udrustning for enkeltmand.

Og jeg skiftede navn til ”508203” i daglig tiltale kaldet ”3”, vi fik nummer efter højde, jeg var kompagniets trediehøjeste.

Kompagnichefen var en ældre major fra modstandsbevægelsen, som vi sjældent så. Han blev afbalanceret med en energisk premierløjtnant O. A. B. C. Hansen (nogle forældre må have forudbestemt deres sønner til at blive officerer allerede ved dåben, nabokompagnichefen hed Bredo Christopher Ulrich, - efternavnet Madsen, var et antiklimaks).

OABC kom vi til at sætte pris på. Han havde lektor Hempel Hansens pædagogiske naturtalent, alt hvad han lavede var uortodokst, hans disciplinarmidler på kanten af det lovlige, til gengæld blev ingen straffet og han afleverede et elitekompagni ved hjemsendelsen.

Lønnen var 21 kr. om ugen, der blev udbetalt kontant. 140 mand stod i kø fredag eftermiddag. ”De skal kvittere” ... ”hva?...”, ”DE SKAL KVITTERE!” , ”kvit....hvaffornoget.....????”,”De skal SÆT KRYDS FOR HELVEDE MAND!!”, - det kunne høres helt til Nørresundby

Stueeftersynet især om lørdagen knækkede den studentikose selvbevidsthed.

Håndværkerne og landmændene klarede det meget bedre. OABC kom ind i uniform M/47 med skrårem, sabel og (ureglementerede!) hvide handsker ”GIV AGT, stuen RET, hr. premierløjtnant, jeg melder at stue 1 stiller med 20 mand” – ”RØR!” og så en hvid handske henover øverste vinduessprosse og op i næsen på stueformanden:

”Stueformand, *hvad ser De der?*”

Der var pressefolder på lagenerne og det hele var akkurat som da vore fædre, onkler og brødre havde været soldat. De første 14 dage måtte vi ikke gå ud, vi havde jo ikke lært at hilse på vagten. Og inden vi gik ud, blev lommeørklædet og kammen eftersat.

Værre endnu blev det, da vi fik udleveret gevær og havde første eftersyn, - store voksne mænd sad og græd på toiletterne og havde end ikke sanset at låse!

Da min nevø 40 år senere var ved samme regiment, var det stort set de samme stuer.

Jeg blev helt misundelig på underofficererne, der vækkede os om morgenen kl. 5 med trillefløjter, sparkede døren til stuen op (sømbeslåede støvler på jernplader) og brølede ”GODMORGEN SÅ STÅR VI OP – NOGEN TIL LÆGEN? - NÅ DET ER DER IKKE”.

Jamen det var lektor Schausen Petersen om igen, der var metode i galskaben, hjertelighed og humor bag.

Hvad fortæller mænd i grunden soldaterhistorier om nu, hvor forsvaret har fået pædagogik?

Udtrykkene var kontante, men vistnok afdæmpede i forhold til ”da far var soldat”. Vi nåede aldrig op i de højder, grev Claus Ahlefeldt Laurvig Bille til Egeskov, beretter om fra sin soldatertid i Flyvevåbnet i 1951 i bogen ”Du finder sgu nok ud af det Claus”: Han roste maden, og kokken troede, han gjorde nar og brølede: ”HVAD SATAN I HEDE HULE HELVEDE BILDTE SÅDAN EN SNOTMIDE AF EN FORSINKET REKRUT SIG IND AT KRITISERE MADEN ... HVIS JEG IKKE PASSEDE PÅ; SKU’ HAN

FANDEN GALE MIG EGENHÆNDIGT TRÆKKE SKELETTET UD GENNEM RØVHULLET PÅ MIG....”

Da kokken opdagede, at Claus A. faktisk havde rost maden, faldt han ned som et lam og det endte med: ”Du, du kan sgu altid hente lige så mange flasker ketchup, der passer dig hos mig herefterdags”: Han var bare ikke vant til at blive rost. De blev perlevenner

Læg mærke til, at da ”du-formen” blev indført ved Livgarden i 2004, var det de menige, der satte sig imod.

Min karriere blev ikke imponerende, jeg blev sat på kontor. Godt nok havde jeg snydt mig til en hæderlig gymnastikkarakter på kathedralskolen ved det kendte trick at fortælle gymnastiklæreren, løjtnant i kystartilleriet, K. O. Bang, at jeg tænkte på at blive officer, men formen var ikke derefter. (K. O. Bang var seminarieuddannet lærer, der havde biologi i mellemskolen og gymnastik i gymnasieklasserne, - han kommanderede engang ”alle ret” efterfulgt af ”Graaberg, du har en flot rejsning!” Graaberg blev senere tandlæge i Silkeborg).

I armeen lærte jeg, der aldrig havde set en skrivemaskine før, at skrive på maskine efter det gode militære princip: ”203, her er øvelseslisterne. Når De har skrevet dem af i 4 eksemplarer, må De gerne gå hjem!” Det kaldes nu ”projektorienteret undervisning”!

Beredskabsvagten var de 10 % af styrken, der skulle blive på kasernen døgnet rundt og i weekenderne for det tilfælde at ”ballonen gik op”, så kunne de tage kampen op mod russerne, mens man fik fundet de andre ude i byen.

Hver aften kl. 18.00 afløstes kasernevagten på ceremoniel vis. Aftrædende og tiltrædende vagt hilste formelt på hinanden og afgav diverse meldinger. Jeg tænkte først: hvorfor siger de ikke bare ”dav Anton, jeg er kommet, så kan du godt gå”! Men så gik det op for mig, at nøjagtigt på denne måde havde man afløst vagter ved dette regiment siden 1657, det var blevet tradition. 10 minutter efter lød det i kompagniområderne: ”Beredskabsvagt, træææd an i gården”.... ”det var sgu for langsomt, ind igen, - Beredskabsvagt træææd an i gården!!”, og så i løb og i kolonne op til vagtinspektøren: ”Hr. overfenrik, jeg melder at 1. kompagnis beredskabsvagt stiller med 14 mand!”... Jamen telefonen var opfundet, hvorfor kunne han da ikke bare ringe og sige, at de var der alle 14?

Gennem århundreder havde der hver uge stået i bogen, der blev bragt op til bataillonens om fredagen, at ”kompagniet indstiller følge menige til lørdag-søndags orlov d.:....”. Jeg ville gerne i bedste mening forny den og lavede en ny elegant formulering, der levede op til mit ug- i dansk stil, - og så var fanden løs. Siden skulle rykkes ud og jeg blev beordret til at skrive det hele om.

Senere skulle jeg ordne nogle gamle disciplinarbøger for at de kunne blive sendt i arkiv. De gav et muntert indtryk af hverdagen og militær formuleringsteknik: ”Den menige ikendt tre gange tre dages ekstra beredskabsvagt for på en dør i kostforplejningen at have opsømmet en gulero, en dusk persille og to kartofler”. Mod det blegnede militærpolitiets mange indberetninger om bæring af civile sokker til uniform.

Jamen, traditioner og ceremonier skaber tryghed og sparer tid. Tænk blot på gudstjenesten. Her det spændende netop ikke, hvad der sker, eller hvad ”hun har på” eller hvem der spiller på hvad. Udenværkerne er givet, og man kan koncentrere sig om det væsentlige: at høre forkyndelsen! Det er heller ikke ændringsparathed, der karakteriserer vagtparaden i København, Europas mest ægte. Det fine ved den er netop, at den er totalt forudsigelig.

En gang om måneden gjorde en bus, der så ud til at have gjort boerkrigen med, holdt foran kostforplejningen, og ud steg 16 faste og 5 værnepligtige musikere. De sidste slæbte noder og nodestativer ind, og når alt var klar, kommanderede stabstambouren ”Musikkorps RET” og ”Hr. musikdirigent, jeg melder at 3. Regiments Musikkorps stiller med 21 mand”, hvilket næppe kom bag på musikdirigent Jens Brøndum, da han havde kørt med dem i bussen. Det blev begyndelsen til en livsvarig interesse for militærmusik. Jeg begyndte at samle, og det endte med at jeg fik selveste oberst, kammerjunker Ulf Jessens tilladelse til at holde udvidet frokostpause hver gang musikken spillede.

Det var som det altid havde været: En fejende march, en lille ouverture, en vals, en polka, en march, alt sammen fra de håndskrevne nodebøger, - den danske besætning var helt speciel, så alt måtte arrangeres om. En af musikerne fik et par rangler i hånden, og så krøb den nye tid ind ad vinduerne, - man spillede et stykke ”moderne”, og når det var vel overstået blev det rystet af med en march, en hopsa, en vals og verden var atter hel og ren.

Efter nogle måneder blev jeg overført til depotkompagniet, der rummede alle hjælpesoldaterne: Messemænd, kontorordonnanser, hjælpere i kostforplejningen, telefonpasserne osv. Vi fra kontorerne havde høj selvfølelse og gik i fine nye uniformer, som vi fik hos depotarbejderne i bytte for noget, vi huggede i kontormaterieldepotet. Der gik det bevingede ord: ”Man skulle være lærer om sommeren, bjørn om vinteren og depotarbejder hele året”.

Jeg blev talsmand p. g. a. et medfødt udvidet snakketøj.

Der skete det frygtelige, at regimentsstabens kontorordonnanser fik ordre til på skift at hjælpe med at vaske op om aftenen i kantinen (”tutten”). Det var meget rimeligt, men vi var jo vant til at have hver aften og hver weekend fri, som regel endda fra om fredagen. Mine kammerater ville have mig til at *gøre* noget.

Jeg vidste meget vel, at det ikke gik an at klage. ”Bevidst grundløs klage” førte direkte i spjældet. Skuffe kammeraterne kunne jeg ikke, så jeg fandt en paragraf om, at man kunne ”ansøge om ændring af tjenestligt forhold” og skrev mit livs mest formfuldendte skrivelse: ”Til Chefen for Dronningens Livregiment. Emne: Ansøgning om ændring af tjenestligt forhold” osv. osv. og indleverede den ad kommandovejen på kompagnikontoret. Der gik en uge, to uger, fire uger... Endelig blev jeg kaldt ind: ”Stå rør! 203, vi skal have en mand i forplejningskommissionen, vil De det?” ”Javel hr. major”, ”203 vi skal...”, javel hr. major”. Han kom længere og længere ned i bunken og jeg tænkte noget i retning af ”så spyt dog ud gamle ost”. Endelig nåede han den

famøse skrivelse, læste i den, så op på mig, læste lidt videre, så op på mig, læste... ren psykisk terror - og endelig: ”Den er sgu da for dum, ikke?”, ”Javel hr. major”, ”det synes jeg også” og så røg den i papirkurven, jeg åndede lettet op, og vi fik lært at vaske op.

Efter nogle måneder fik jeg ordre til at melde mig hos premierløjtnant Gisselfeldt på UMAK (UndervisningsMaterielKontoret). Det blev begyndelsen til et livslangt venskab med et af de mest reelle og retlinede mennesker, jeg har mødt. Først blev jeg forskrækket, bag skrivebordet sad det mest ondsksfulde og ubehagelige ansigt, jeg havde set i mange år. Det eksploderede i et smil: ”Velkommen, De skal...”.

Kurt Oskar Gisselfeldts far havde været underofficer ved Gardehusarregimentet og blev senere brandmand i København. Navnet havde han, fordi man ved rytterregimenterne i stedet for numre kaldte soldaterne ved deres hjembys navn. Gisselfeldt legemliggjorde det bedste i den gamle B-officersgruppe. De fleste var gået ud af 7. klasse og havde en håndværksuddannelse. Gisselfeldt var baker, ”rugbrødsbager” stod der på hans stamblad, havde været i Den Danske Brigade i Sverige, og blev efter krigen officiant. Han og hans lige havde en sund elementær menneskekundskab og en robust common sense erhvervet i det virkelige liv. Ca. 1/3 nåede majorsgrad.

Vi havde det godt sammen, jeg fik lov at beskæftige mig med biblioteket i messen, regimentets historiske arkiv og alt forefaldende arbejde i UMAK. Politisk var vi vist enige, vi snakkede historie, men vi overskred aldrig stregen, der var angivet ved ”Hr. premierløjtnant”.

Som ung havde han været konkurrencedanser, han samlede på frimærker, var ferm til krydsord og glemte aldrig, at han var gået ud af 7. klasse, selvom han havde indhentet det hele og mere til.

De bedste af regimentscheferne kom til at sætte stor pris på ham, lige præcis fordi han aldrig talte nogen efter munden.

Først mange år senere blev vi dus.

Han var en af de ret få ”officerer af specialgruppen”, senere ”b-officerer”, der blev major, holdt mange foredrag om forsvaret, var nogle år i international tjeneste og efter sin pensionering gjorde han et enormt ulønnet arbejde med fast arbejdstid for at samle til et regimentsmuseum. Der var efterhånden ikke et ledigt rum på kasernen (plus en hangar på flyvestationen), der ikke var fyldt op med hans samlinger. Han blev aldrig kyniker, bevarede evnen til at blive skuffet over mennesker. Også han er blandt de ti, jeg håber at møde igen.

Engang fik jeg til opgave at gøre nogle gamle kompagniarkiver klar til arkivering. Her fandt jeg denne skrivelse. Den er et pragteksempel på militær humor. Jeg har senere brugt den som mønster på, hvordan man skal besvare åndssvage skrivelser fra højere myndigheder, som kun tjener det formål at gøre liver besværligt og holde liv i bureaukrater (nu til dags handlingsplaner, strategiplaner...):

2/1/8. regiment Tyskland

Til I/8. regiment

Emne.: Uskadeliggørelse af visse ræve

Ref.: Mundtlige meldinger

Militærhospitalet ønskede følgende udført:

- a) Tilfangetagelse af ræven som bed 218404 Persson.
- b) Undersøgelse af denne (hundegalskab).
- c) Uskadeliggørelse af alle ræve i omegnen, som vil bide.

Det under a) og b) opførte har fundet/finder sted.

Som kompagniet allerede har udtalt over for KMH er det forbundet med store vanskeligheder at afgøre, hvorvidt en ræv vil bide eller ej, så længe den ikke er gået til angreb, eller et sådant synes under forberedelse.

Såfremt man - for at opnå en hurtig afgørelse - provokerer ræven til angrebsvis optræden, vil man efter kompagniets mening let komme til at begå uretfærdigheder overfor dyret, som måske i al almindelighed er fredeligt og uden bidelyst.

Da kompagniet ikke kender anden metode, vil en udtalelse af en veterinær og/eller en jæger være meget ønskelig.

"I omegnen" er et noget svævende udtryk. Formentlig er der kun tænkt på de militære øvelsespladser. - I andet fald må et samarbejde med de tyske myndigheder snarest iværksættes, idet der da må udstedes jagtkort m. v. for de af kompagniet udpegede jægere.

Kompagniet skal ikke undlade at pege på den mulighed, der er for at undgå blodsudgydelse, såfremt der kun er tale om de nævnte områder. Der tænkes her på evt. formening af ræves adkomst hertil, afmærkning af området (skilte, minestrimler m. v.).

Ved jagtens iværksættelse støder man på en stor vanskelighed: fremskaffelse af egnede våben til jægerne.

Kompagniet har tænkt sig foreløbig at lade jagten indgå i omgangstjenesten gældende for almindelig stuevagt. I denne tjeneste deltager foreløbig kun det raketstyersuddannede mandskab, idet det eneste våben, man forsvarlighedsvis kan anvende i denne forbindelse, er raketstyr med indstikningspibe til salonammunition. Dette våben er imidlertid ret uhåndterligt og lidet egnet til nærkamp, som der jo her let kan blive tale om, og desuden råder kompagniet kun over een indstikningspibe, hvilket sinker hele sagen meget, idet kun een mand kan jage.

I denne forbindelse anmoder kompagniet om følgende:

At der snarest fremskaffes flere indstikningspiber til pistoler (der vil da kunne opstilles en meget effektiv rævepatrulje).

At bataillonens øvrige kompagnier befales til at deltage i jagten.

At jægere (fritids) blandt DDK faste personel underrettes om den opståede situation og gøres interesseret i sagen.

Sluttelig skal kompagniet pege på den mulighed, der er for en hurtig afgørelse ved indsættelse af hele bataillon en i en klapjagt.

JOHN DAM

Jeg fortsatte arbejdet i Uafhængig Ungdom, som var forblevet den blanding af børnehaven og alvor, det altid havde været. I foråret 1962 indløb et skib med sydafrikansk manganerts havnen i Aalborg. Det blev boykottet af havnearbejderne. Den lokale kommunistiske høvding, Villy Fuglsang, havde kronede dage.

UU tilbød at losse skibet. Og vi opslog kommandocentral på Café Limfjorden ("Limpotten"), hvor vi modtog verdenspressen, der betalte øllerne. Og vi havde forstærkning klar i København, bl.a. en kaptajnløjtnant G. K. Kristensen og "grosserer" Hans Hetler f. Henriksen. G. K. K. blev senere socialdemokrat og derfor af forsvarsminister Orla Møller udnævnt til generalløjtnant, og da socialdemokratiet røg ud, reduceret til mere naturlig størrelse som oberst. Hans Hetler var fra "Demokratisk alliance" og blev senere indviklet i nogle efterretningssager og var (blev?) mere og mere vanskelig at tale alvorligt. Jeg gik til regimentschefen, bemeldte oberst, kammerjunker Ulf Jessen, og spurgte om jeg og nogle kammerater måtte få nattegn uden at redegøre alt for meget for til hvad. "Nå, De vil lave noget ligesom Samfundshjælpen?" sagde obersten veloplagt. Samfundshjælpen var et strejkebryderkorps i 1920'erne, som han tydeligt havde haft meget sympati for, jeg fik ikke fat på om han havde været med. Men den gik selvfølgelig ikke, hvad jeg godt kunne forstå.

Man skulle have givet os arbejdet, vi var blevet totalt til grin, en skovl manganerts vejede efter sigende 25 kg!

Jeg cyklede de 14 km hjem til mine forældre hver aften og 14 km tilbage. Men tog alligevel 12 kg på i de 16 måneder.

"Studier"

Derefter gav jeg mig til at studere jura i Århus.

I sommeren før havde jeg været natportier på et hotel i Frederikshavn. Det hed "Frydenstrand" og havde tidligere været et højtestimeret kurhotel ledet af en overlæge Ottosen. Bygningen var nu købt af hr. Andersen, der også ejede Nørre Snede Hotel, som han havde banket op. Tanken var at genoptage succes'en. Det skulle blive et fint hotel! Portieren var ungkarl af grunde, der senere gik op for mig, og havde været censor for de allierede besættelsestropper i Tyskland efter krigen.

Det er det morsomste og mest skruede job, jeg nogensinde har haft. Det første, jeg fik at vide var, at naa en *gæst* (buk!) bestilte en samtale til Hannover 2117 ”bestiller du samtalen hos Rigstelefonen *med pris*. Når samtalen kommer, beder du gæsten gå ind i telefonboksen og stiller den derind. Når *gæsten* (buk) er færdig, ringer rigstelefonen og siget at ”Deres samtale til Hannover blev 4.75”. Det må du endelig ikke gentage. Du siger tak og vender dig om mod *gæsten* (buk) og siger 9.35.”

Det var til at finde ud af. Man lærer hurtigt i den alder.

Når værten var draget til Nørre Snede, købte vi nogle kasser øl hos købmanden, så vi havde noget til os selv og navnlig noget at sælge af. Alle snød hinanden i den branche og det hele blev tørret af på *gæsterne* (buk).

Repræsentanter kom jævnligt: ”Du, jeg sov hjemme hos konen onsdag og torsdag. Kan du ikke lige lave en kvittering på det?” Det var før der var numre på alting, så det var til at finde ud af. Det gav et par kroner og en elefantøl hver gang.

En svensk tandlæge boede der i to uger. Han troede ikke, at hans kone kunne lugte det, når han drak ”Silke-Bock”. Han kom 10-20 gange om dagen og skulle have en ”og tag lige en med til dig selv”!

På turistbureauet var der en pige, der også havde sommerferiejob. Vi fandt ret hurtigt ud af, at værelser, hun anviste, når portieren var gået, godt kunne ordnes uden papirer, når bare vi havde overstuepigens med i det. Når vi havde dansant om lørdagen, tjente samme overstuepige også penge i baren, og det var ikke ved at servere.

Når ”Sessan”, færgen til Göteborg, var sejlet, kom der jævnligt svenskere som var i bekneb for ”rum”, især når de var i en tilstand, hvor Hoffmanns Hotel ikke ville have dem. Jeg så strengt på dem ”jeg er bange for at vi ikke... (vi havde masser af ledige ”rum”) ja vent lige... jo sørme, vi har lige netop...”. De var lykkelige. ”Men der er et problem: Man må ikke have egen spiritus med på danske hoteller”. Når det var noget med spiritus, var svenskerne helt klar over, at det nok var forbudt, og afleverede beredvilligt. De huskede sjældent at få det igen om morgenen. Det, vi ikke drak selv, solgte vi. Bare der stod whisky på flasken, var der jo alligevel ingen, der kunne smage forskel på, hvad der var hældt i.

Om lørdagen havde vi dansant. Det var sjovt at hjælpe med at rydde op. Vendelboer køber snaps i helflasker, og der var meget tilovers.

Jeg var mere eller mindre gratis halvfuld i to en halv måned og havde et pænt beløb med hjem til studierne. Det var da jeg endnu kunne holde til det.

I mange år efter betalte jeg hver eneste genstand kontant og med det samme på steder, jeg ikke kendte.

Min viv og jeg rejser altid på 1. klasse med toget, der er nemlig fanden til forskel. 2. klasse er overfyldt, støjende, halvbeskidt og fyldt med rygsække, der drikker bajere.

Derimod afskyr vi fine hoteller med deres hørm af slikket betalt tjenestvillighed. Et hotel skal være et sted, hvor der sidder nogen i skænkestuen og rafler eller får et slag kort, og hvor værtens hund sover i en kurv på gangen. Det findes allerbedst i Østrig.

Statsbiblioteket

Efter julen 1964 var det småt med penge. Jeg havde været til et møde i Konservativ Ungdom og mødt et ungt dynamisk menneske, der havde et job som studentermedhjælper på Statsbiblioteket. Der havde jeg allerede længe lånt bøger og været vældigt tiltrukket af atmosfæren. Det var de eneste bøger, jeg læste. Studierne (jura) havde længe kedet mig gudsjammerligt. Intet, absolut intet bortset fra statsret, som jeg stadig er ret ferm i, kunne aftvinge mig gran af interesse. Især ikke det, jurister lever af: Formueret, folks skilsmisser og alt andet med penge. Men for ikke at tabe forbindelsen helt, fulgte jeg dog professor Max Sørensens forelæsninger i folkeret hver fredag 11.15-12.00 og fik det indtryk, at folkeret ikke er en eksakt videnskab, og at professoren var uhyre selvhøjtidelig. Jeg har aldrig senere haft grund til at ændre opfattelse!

Jeg sendte en ansøgning til Statsbiblioteket om at blive studentermedhjælper. Heldet var - som ofte før og siden - med mig. Da jeg havde taget hul på min sidste hundredkroneseddel og spekulerede på, hvor jeg kunne låne den næste, dumpede der et brev ind, at jeg kunne komme til samtale hos Statsbibliotekets administrationschef, førstebibliotekar Niels Aage Nielsen.

Han viste sig at være en uhyre venlig mand. Jeg opdagede at der hang et papir i ramme på væggen bag ham og kunne se, at det var på tysk og handlede om stud. mag. Niels Aage Nielsen, der var efterlyst af GESTAPO.

Han havde været med i modstandsbevægelsen (beskrevet i hans bog "Mellem jyske modstandsfolk 1941-45", Forlaget ZAC 1980). I 1944 blev modstandsbevægelsen klar over, at GESTAPO "vidste for meget" og bestilte i oktober et bombardement af hovedkvarteret i kollegierne ved siden af, hvor Statsbiblioteket senere kom til at ligge. Et par timer efter bombardementet cyklede Niels Aage Nielsen forbi for at se, hvordan der så ud. Imod ham fløj nogle papirer fra arkivet. På et af dem stod der, hvad de vidste om stud. mag. Niels Aage Nielsen! Jeg var åndsnærværende nok til at spørge interesseret til papiret og flette noget ind om, at min egen familie skam også..., selvom de sjældent snakkede om det. Det var i let uoverensstemmelse med sandheden, men jeg fik jobbet og begyndte som boghenter 3 timer om dagen d. 8. februar 1964. Lønnen var 5,75 i timen og udbetaltes kontant i bogholderiet hver fredag.

Ja, dvs, jeg fik ikke jobbet i første omgang. I Statsbibliotekets personalelæg ligger der et notat "Høj, vist noget højtidelig og lidt ubehjælpelig i det, næppe nogen praktikus".

Niels Aage Nielsen var kommunist og mere end en anelse selvoptaget. Han var en glimrende administrator af Statsbiblioteket, men det er vanskeligt at undgå at betvivle hans generelle dømmekraft, når man læser hans beretning fra en studierejse til Stalins Sovjetparadis i "Mellem jyske modstandsfolk".

Han blev senere professor i nordiske sprog ved det nyoprettede Odense Universitet, men blev boende i Århus og vendte snart tilbage til det senere herostratisk berømte Nordisk Institut ved Aarhus Universitet. Her blev hans selvglæde fuldstændig uhæmmet. Om han blev "universitetsmarxist" i mere fladpandet forstand, ved jeg ikke, men han kunne fortælle lange historier - fx når vi fulgtes ad i bussen, hvor alle kunne høre det - om,

hvordan han og kun han havde måttet overtage alt arbejdet efter den professor Kabell, som studenterne boykottede, - han vidste udmærket at Kabell og jeg blev gode venner og frokostkammerater, - herom senere.

Da sommerferien oprandt, spurgte han, om jeg ville på fuld tid, og det var jeg så et par år. Fast indtægt er vanedannende, og desuden havde udlånet netop fået ny chef, den senere rigsbibliotekar Morten Laursen Vig, der var ved at indføre et nyt udlånsnoteringssystem. Laursen Vig havde lige afløst cand. theol. Otto Larsen, der havde en "fortid" og engang var blevet afskediget som sognepræst p.g.a. en strid om troens rette udlægning som en slags forgænger for Thorkil Grosbøll (Otto Larsens bog hed "Skatten i Lerkarret"). Dengang fik tjenestemænd gerne et andet job, når de havde gjort sig udtilbends, ligesom rigspolitichef Hesselbjerg fik i 2008.

Jobbet var temmelig interessant, og en af pigerne - dem havde Statsbiblioteket mange attraktive eksemplarer af - og jeg fik alt det overarbejde, vi gad, og sad sammen med Laursen Vig om aftenen og gennemgik alle de gamle lånesedler. Der var lånesedler, der var 10-20 år gamle, de fleste af bøgerne var nu afleveret, men den ældste, der stadig var gyldig, var fra 1937. Vi sendte låneren en hjemkaldelse, og som det hæderlige menneske, han var, afleverede han bogen! Laursen Vig fortalte, at da han studerede, fik man sommetider en hjemkaldelse, så gik der et par uger og man fik en til. Så skete der som regel ikke mere, og nogle måneder efter begyndte de forfra!

Min kvindelige overarbejdskollega var Statsbibliotekets bedste HKer.

Laursen Vig og litteraturmanden Eigil Søholm, der senere var bagsideredaktør for "Politisk Revy" fik hende vakt for litteraturen og til at gå på studenterkursus. Her blev hun "bevidstgjort" og grebet af den rette lære (den jyske fornuft vendte senere tilbage). En dag så hun næsten ærbødigt på Otto Larsen og udbrød andægtigt "Tænk, at han engang har været en *oprører!*". Da Laursen Vig blev afløst af mag. art. Frk. Terp, blev hun hurtigt demotiveret og fandt et andet job. Frk. Terp var medlem af Det konservative Folkeparti, kontant (og reel!) og optaget af den klassiske kvindesag, der havde skaffet kvinderne valgret, og var - trods en fin humoristisk sans - ikke til spøg, skæmt og flipperi, i hvert fald ikke i arbejdstiden. Da kvindesagen blev til marxistiske basisgrupper, meldte hun sig ud af det hele, incl. Magisterforeningen og Det konservative Folkeparti.

Hun havde skaffet Statsbiblioteket Dansk Kvindesags arkiv, der senere blev til Kvindehistorisk Samling og fik lov at bruge enkelte timer på det.

Fagreferencen i kvindesag (tror jeg nok det hed) skulle hun senere dele med cand. mag. Britta Skovgaard, der var til basisgrupper, og af den moderne kvindetype, der havde en overordentlig støjende måde at vise glad genkendelse på, når de mødte en af kampfællerne. De to's indbyrdes forhold fremgik af et stamkort til et tidsskrift. Når et tidsskrift blev foreslået anskaffet, blev der skrevet stamkort med fagreferentens udtalelse. På et stamkort for et overordentligt teoretisk svensk kvinde- og marxteoretisk tidsskrift havde Britta udbredt sig i lange vendinger om "et bevidsthedsteoretisk fremragende... blablabla....., anbefales til anskaffelse" Nedenunder stod der: "Svensk propaganda for skolebørn! Afvises/AMT". Desværre kan jeg ikke længere finde kortet, så citatet er efter hukommelsen.

Frk. Terp lagde aldrig skjul på sine sym-og antipatier. De to overbibliotekarer, Karl V. Thomsen og senere Niels Mark, kunne hun ikke fordrage og gjorde intet for at gøre dem livet let. Om Karl V.: "Hvis overbibliotekaren ikke kan se det, er han dum, og det er han!" - højlydt fejende gennem udlånet. Vi talte ofte privat sammen, også om politik.

Men en dag havde vi siddet i dyb tavshed overfor hinanden og sorteret bøger. Jeg kunne mærke, at der rumsterede noget i hovedet på frk. Terp. Endelig kom det efter en time: ”Lars Otto Kristensen?” ”Ja!” ”Ved De, at Mark er født *Nielsen*?” Og så sorterede vi bøger atter en time. Eller da der var kommet endnu en diger konsulentrapport: ”Hm, ja så tror Mark, at arbejdet er gjort, andre kunne teoretisk forestille sig at det først skulle til at begynde”.

Tilbage til det gamle udlån:

Mens vi sad og ordnede sedler, sugede vi til os fra Laursen Vig, der var historiker. Jeg var meget imponeret af, at han kunne sige, at en krise som i trediverne fik vi aldrig mere, for ”nu har vi indsigt og kan forebygge”. Det var første gang, jeg oplevede troen på, at forskning og uddannelse var den sikre vej til paradiset.

Til Laursen Vigs ros skal siges, at han grinede himmelhøjt, da jeg tredive år senere mindede ham om, hvad han havde sagt.

En af pigerne havde en klippefast tro på, at freds- konfliktforskning var løsningen på verdens problemer og vejen til den evige fred uden omvejen over kirkegården. Hun kunne kagle i timevis om ”En verden”, FN og ægteparret Myrdal. Hun havde en yndig figur og store smukke øjne, så jeg fik hende aldrig sagt imod.

Professorer rangerede på linje med Vorherre. Knud Hannestad (Oldtid og Middelalder) kom en dag og knaldede en 2. hjemkaldelse ned i skranken ”jeg vil sgu ikke finde mig i det!” Ikke at han ikke havde bogen, han var bare ikke færdig med den og mente som tidligere ansat nok, at det burde vi kunne regne ud, og hvad kom det i øvrigt ham ved, at vi kun hjemkaldte, hvis andre skulle bruge bøgerne?

Bødekassen var et kapitel for sig. Den stod i mit skrivebord, så det blev min opgave at stemme af og afregne hver måned. Hvis folk betalte den obligatoriske krone, lagde vi et nusset bilag kradset ned på en tilfældig lap i kassen sammen med kronen. Nogle folkebiblioteker sendte frimærker med sene bøger. Jeg afregnede troskyldigt: ”Bilag 32 kr., penge/frimærker 26 kr., manko 6 kr.” og havde bogholderiet i hælene flere dage i træk med forslag til, hvordan mankoen kunne være opstået, og lærte hurtigt, at hvis der var flere bilag end penge, smed vi nogle bilag væk. Var det omvendt, købte vi is eller noget, der var stærkere.

Det minder om de tilstande på Det kongelige Bibliotek, der er så levende beskrevet i bogen om bogtyverierne. Bortset fra, at Statsbiblioteket aldrig har behøvet en bogtyv for at blive berømt - positivt berømt!

Vi fik skik på systemet. Det holdt til IT tog over.

En kort pædagogisk karriere

Jeg holdt meget af Statsbiblioteket, men fremtid var der ikke i det. Bibliotekarerne var akademikere, ofte nogle med en ”fortid”, hvor de ikke passede. En dr. phil. havde været direktør for Den gamle By og vogtede nu læsesalen suppleret af en tysk ”dr.”, der var enke efter en teologiprofessor og ihærdigt prøvede at få alle til at kalde sig ”dr. Munck” og en dag sukkersødt sagde til en af kollegerne ”Fru Nørskov, De behøver ikke at kalde mig ”fru dr. Munck”, nøjes De bare med ”dr. Munck””. Fru Nørskov holdt sig nu fortan til ”fru Munck”.

Biblioteksassistenterne var pænere folks pæne døtre, der fik løn i elevtiden, der var på 4 år, hvorefter de blev tjenestemænd i en beskeden lønramme. Mange af dem forsørgede en student. Ikke sjældent smuttede studenten, når han blev kandidat.

Jeg var blevet forlovet med en af eleverne, der stillede bøger op på 7. etage, hvor jeg hentede dem. Og nu måtte jeg vise mig som en solid mand med fremtid og noget at gifte mig på.

Som mangan student søgte jeg på seminariet, ikke specielt for at blive lærer, men for at blive færdig med noget, ligegyldigt hvad, og hvad pokker, en lærereksamen kunne jo føre til meget, Danmarks Radio for eksempel. Jeg havde altid interesseret mig for journalistik, og I Danmarks Radio vidste jeg, at der var myriader af ansatte, ekstrem frihed og ubegrænset adgang til at rejse på firmaets regning. Gud ved, hvorfor jeg ikke søgte ind som elev ved en avis? Gud ske lov gjorde jeg det ikke, for den muntre og ofte anarkistiske verden, der dengang herskede paa bladene, forsvandt totalt, da typograferne knækkede ryggen, først paa sig selv og derefter på deres arbejdspladser og rev de fleste af de andre med i faldet. Desuden indeholdt bladverdenen visse fristelser, som jeg næppe havde overlevet.

Det var før den koordinerede tilmelding, men der var et vist samarbejde mellem seminarierne, og jeg fik en plads i Ranum. Hvad pokker skulle jeg i Ranum, bortset fra at det måtte være der, begrebet ”lærerpar” var opstået, fordi de studerende endnu ikke havde bil og derfor ikke havde andet at lave om aftenen end at forlove sig med hinanden. Jeg opsøgte rektor Paul Holt på Århus Seminarium og fik flettet ind i samtalen, at min svigerfar var tidligere psykologilærer på stedet. ”Nå, De er forlovet med magister Rasmussens datter” og jeg fik løfte om at få en plads ved første afbud. Det kom en uge efter.

Det blev tre af de morsomste år i mit liv. Undervisningen var ligesom i skolen med mødepligt. Niveaueet i mange fag var repetition af gymnasiestof på højest samme niveau. Jeg beholdt jobbet på Statsbiblioteket - fuld tid i alle ferier - og fik ubegrænset flexetid så jeg kunne passe det. Til prøven i musik sang jeg falsk og blev kasseret og sparede dermed 6-8 timer om ugen. Og liniefaget blev tysk, som jeg kunne i forvejen.

Jeg blev seminariets eneste studerende med hus og bil. Godt nok kun en Morris 1000 og godt nok et lille fattigt hus i Løjenkjær ved Solbjerg. Det had til havearbejde, jeg allerede havde oparbejdet i barndommen, blev yderligere forstærket. Og da jeg blev skilt i 1972, solgte jeg huset til den pris, det kunne indbringe, når plænen var en meter høj. Jeg har aldrig forstået at et hus med have er dyrere end et hus uden have! På den anden side var det min hidtil eneste profitable pengeanbringelse, vi gav 78.000 for det og solgte det 4 aar senere for 140.000.

Jeg flyttede i lejlighed på 5. Sal på Marselis Boulevard, hvor der skam er udsigt over bugten, hvad jeg var ret ligeglad med og først opdagede, da min nuværende viv flyttede ind i 1987 og trak gardinerne fra.

I mange fag var der i stedet for eksamen afløsningsopgaver, som kunne klares ved at finde en artikel i et upåagtet udenlandsk psykologisk-pædagogisk tidsskrift og oversætte den til dansk.

Mine fordomme om pædagogisk og psykologisk teori, som siden er blevet bekræftet af de eksemplarer af racen ”konsulenter”, vi har haft i rigt mål på Statsbiblioteket, viste sig at holde stik. Jeg har siden betragtet pædagogisk teori som tom godtkøbssnak, kun overgået af ”ledelsesteori”. Pædagogiske evner er man født med eller også er man ikke, resten er et spørgsmål om rutine og om at vide, hvad man snakker om, altså om gedigne kundskaber!

Jamen herregud, hvis man er født med musikalsk talent, kan man lære at spille klaver, ellers kan man ikke. Da der ikke er noget så rædsomt som folk, der næsten kan spille klaver, har jeg altid holdt fingrene væk.

Jeg har nok et vist talent som formidler, men næppe overfor børn og gider i hvert fald ikke kæmpe med dem for at få ro. Min mor opdrog mig til at tie stille når de voksne taler. Når senere mødre har lært deres det samme, skal jeg overveje at vende tilbage til katederet!

Mange af mine kammerater blev både dygtige og tilfredse lærere. Måske skyldes det, at psykologi og pædagogik reelt ikke var noget, der blev undervist i, og når der endelig blev, var der ingen, der hørte efter.

Nogle af dem har jeg stadig forbindelse med.

I eksamensbeviset står faktisk, at jeg er dygtig. Det skyldes nu, at der aldrig kom en udtalelse fra hovedpraktikstedet, Søren Møllers Gades Skole i Randers. Det var en oplevelse at møde der: En let distræt skoleinspektør: ”Praktikanter, nå for fanden, det havde jeg sgu glemt” og så et brøl ud til viceinspektøren: ”CARL, lav lige et skema til de her tre...”!

Faktisk var manden et pædagogisk naturtalent og ustyrligt morsom.

Den tysklærer, jeg skulle følge, var født velhavende. Da han som ung gik på seminariet i Silkeborg, havde han jævnlige forstrakt Asger Jorn med penge og fået malerier i bytte. Han havde en pæn samling ”den unge Jorn”! Han havde undervist efter den samme lærebog i utallige år og havde derfor ikke længere arbejdstid end hvad der stod på skoleskemaet. Men undervisningen var effektiv og blottet for psykopædik.

Så min dokumenterede dygtighed stammer fra en eneste time hos en af det kommunale århusianske skolvæsenes store damer, fru Moth, på Finsensgades skole, hvor jeg havde henrevet en 9. klasse i tysk med en malende beskrivelse af berlinmuren - på dansk! Hendes mand var også overlærer, men var gået over til at blive biografdirektør. Fru Moth havde langt lyst hår, samme frisure som sin afghanske mynde. En aften var vi praktikanter ude hos hende. Hun lukkede hunden ud i haven. Lidt efter lød der en ynkelig piben og en kradsen på døren og fra fru Moth et ”åååå nej, er det nu den væmmelige kat igen”. Vi holdt med katten.

Det gik selvfølgelig også galt, da jeg fik min første stilling på Skovvangsskolen i Århus. Flere uger for tiltrædelsen kom jeg for at få mit skema for at lave en ”årsplan”, som vi havde lært, at man skulle. Et skema var i virkelighedens verden noget, man fik en uge før man skulle i krig. Og mit bestod af alt det, de ældre lærere ikke gad. 7 timers gymnastik fx og en masse spredte totimersfag. Skoleinspektøren fortalte os nye den første dag, at vi skulle sørge for at ”have magten”. Han sagde ikke noget om, hvad vi skulle have den i. Til min første gymnastiktime havde jeg forberedt mig, jeg havde købt en fløjte og inddelte drengene i to hold til fodbold. ”Hold 1 tager røde bånd på, hold 2 grønne”.. ”Jamen er det ikke nok, at det ene hold har bånd på...”. Ihukommende den med at beholde *magten* sagde jeg, at *når jeg havde sagt...!*

Så lagde jeg bolden i midten af banen og fløjtede, og når de holdt pause i spillet, fløjtede jeg, og så gjorde de et eller andet. Men i længden er det uholdbart, når man ikke er helt stiv i forskellen på fri- og hjørnespark.

Bedre blev det ikke, da jeg efter 14 dage havde været til åbent hus på Langelandsgades Kaserne, og tilbragt hele eftermiddagen i messen sammen med en gammel klassekammerat, der var kaptajn, og dagen efter i skolen blev mødt af et par store knægte med et ”Gud, hvor var De fuld i går hr. Kristensen”!

Om onsdagen i første time havde jeg gymnastik. Det havde min kollega Jens Jørgen Bech også.. Det var ikke mere end halvdelen, der mødte, så vi fandt ofte ud af ”nu tager du begge klasser i dag, så tager jeg i næste uge”. Han var uhyre flegmatisk. Hvem kunne vide at jeg 20 år senere skulle blive gift med hans brors datter? Lykkelig den, der lever i sit sidste ægteskab.

I mellemtiden var der indført en rigtig bibliotekaruddannelse også til forskningsbibliotekerne, og de gamle biblioteksassistenter blev gjort til bibliotekarer. Jeg spurgte Statsbibliotekets chef, Karl V. Thomsen, om jeg kunne få en fast stilling, gerne fra lønramme 1 og nedefter, og minsandten, jeg fik noget af min studentermedhjælperetid godskrevet og blev fastansat som elev fra 1. januar 1969 med to års tilbagevirkende kraft.

Samme dag gik jeg op til skoleinspektøren: ”Hr. Aksel Petersen, jeg vil gerne sige op, jeg har fået en anden stilling”. Jeg havde nok forventet noget i retning af ”det er vi da kede af at høre Kristensen, har De tænkt rigtigt over det?”. Men nej, der lød bare et ”Det er fint Kristensen, her er et A4-ark, De kan lige nå at skrive den, inden det ringer ind!” På vejen ud mødte jeg et par store rødder, der havde smidt ler i nakken på mig i en formningstime et par dage før, og gav dem et par på skrinet. Herregud, de kunne jo bare klage til skolekommissionen, så var jeg blevet fyret! Jeg meldte mig syg til 1. januar og tog fuldtidsjob på Statsbiblioteket og hævede løn begge steder, det var jo i det skattefrie år 1969. Kommunen havde lige fået EDB i lønningsbogholderiet, ikke alle sløjfer var på plads, så tillægget for frikvartersinspektion blev ved at komme skoleåret ud. Da det blev opdaget, nægtede jeg at betale beløbet tilbage, da jeg opfattede det som en beskedens erstatning for tort og svie!

Et kulturskifte?

Ved et af de indledende møder om Statsbibliotekets jubilæumsbog ved 100 års jubilæet i 2002 sagde chefen, Niels Mark, at Statsbiblioteket jo havde udviklet sig fra en lille isoleret institution til ”en moderne virksomhed”.

Det var sandt nok, det havde alle offentlige institutioner.

Her er noget af det, jeg skrev til jubilæumsbogen:

Det med den ”moderne virksomhed” viser sig bl.a. i stillingsbetegnelserne. I jubilæumsbogen fra 1977 var chefen overbibliotekar og afdelingscheferne førstebibliotekarer. Nu er chef og souschef ”direktør” og ”vicedirektør” og forskningsbibliotekarerne er blevet ”seniorforskere”. Man kan ikke se på folks stillingsbetegnelser, hvad de laver, men kun at de er ansat i ”en moderne virksomhed”. Der er noget renfærdigt over traditionelle titler som ”overbibliotekar”, ”uddeler” og ”forretningsfører”, for de fortæller noget om den, der bærer dem!

*Biblioteksassistenterne fra 60erne er blevet bibliotekarer og de gamle HKere er blevet biblioteksassistenter, det ved man i det mindste hvad er!
Man kan også sige, at kulturen er skiftet fra at være traditionel, baseret på konkrete opgaver, til at være mere baseret på den generelle udvikling.*

Et kulturskifte er nået til Statsbiblioteket?

*Er der er sket kolossale forandringer de sidste 25 – 35 år, eller er vi bare er en sund organisation, der har reageret fornuftigt på konkrete udfordringer?
Det afhænger af øjnene, der ser. Den teoretiske ramme er i hvert fald blevet udvidet. Vi har altid været en støttefunktion for dem, der beskæftiger sig med teorier. Af og til hører man i teoriprægede miljøer, når nye områder dukker op, at der endnu ikke har været en "teoridannelse" omkring dem. Det siges ikke med beklagelse, snarere med en vis hjælpeløshed, for det ledende personale har jo en "uddannelse", hvor man først lærer teorien og bagefter føler stor trang til at anvende den på praksis. Det glemmes tit, at "dannelser" også er noget, der forekommer på tænderør!*

Altså: Biblioteker har fået teoridannelse. Når det er sagt, må man sige, at vi på Statsbiblioteket altid har været og stadig er forbandet gode praktikere. (Beskedenhed er kun klædelig, når den er berettiget, ellers er den søgt).

De få bøger, vi søgte inspiration (eller fodnoter til egne produkter) i for 25-30 år siden, var bøger om biblioteksdrift såsom "Handbuch der Bibliothekswissenschaft" eller "Nordisk håndbog i bibliotekskundskab" (Det, vi kunne, var mere kundskab end Wissenschaft). I dag søger vi inspiration i managementbøger og hos konsulenter.

"Virksomhedskulturen" har skiftet. Det viser sig i hvert fald ved, at vi kender ordet og mange andre. De skifter hurtigere end årstiderne, så skidt med hvad de betyder. Men det er vel en slags virksomhedskultur, at Statsbiblioteket i jubilæumsåret har 20 par og dermed på et felt er forblevet hvad det altid har været: Et ægteskabsbureau som et provinsseminarium i 1950erne. Det siger noget positivt om arbejdsklimaet!

Erhvervsvalget var for de fleste af os i 1960erne og 70erne negativt. Mange havde prøvet noget andet først og var ad uransagelige veje landet på Statsbiblioteket. - Det var før det blev opfattet som en katastrofe, der kunne udløse krisehjælp, hvis man ikke fik den uddannelse, man brændende havde ønsket sig.

.....

*Man var dus med ligestillede og yngre, og med mange andre var man det bestemt ikke!
Til overbibliotekar Ib Magnussen, som vi så meget lidt til - den sygdom, der senere lagde ham i graven, var ved at slå igennem - sagde en gammel soldat helt naturligt "overbibliotekaren", - tidens sprog.*

Den sidste, vi var De´s med, blev pensioneret i 1992.

En af de første ting, jeg oplevede, var professor Knud Hannestad, tidligere ansat på biblioteket, der rasende kom med en 3. hjemkaldelse og knaldede den ned i disken med et "jeg vil sgu ikke finde mig i det!". Ikke at hjemkaldelsen var forkert, han havde skam bogen. Han var bare ikke færdig med den. Også professorer havde rang!

På læsesalen sad Helge Kjærgaard med Joachim von And-gamacher, skotskternet vest, perle i slipset og monokel alternerende i dagtimerne med dr. phil. Helge Søgaard, der havde været chef i "Den Gamle By". Helge Kjærgaard læste op af klassikerne på kontorerne. Den almene klassiske dannelse var værdsat, ikke mindst af Ib Magnussen, der underviste bibliotekets elever i latin.

I musikafdelingen vogtede fru Heilmann over katalogen. Havde skrivemaskinen knaldet hul i et punktum, skulle sedlen skrives om. Chefen deroppe var Erling Winkel, komponist af "Mandalay" og musikanmelder ved Jyllands-Posten. En anden musikanter var Hans Boy Carstens, dansk flensborger og musikanmelder ved Stiftstidende, lidenskabeligt interesseret i opera, det tredje riges historie og fodbold.

"Bibliotekarerne" var akademikere, mest cand. mag. 'er, der havde prøvet noget andet først og var landet på Statsbiblioteket. Da lønnen endnu ikke var imponerende, var det fra gammel tid skik, at de mødte sent og gik tidligt bl.a. for at kunne tjene lidt ude i byen. Da lønnen steg, blev det omdøbt til et par timer om dagen til egen forskning, som ingen kontrollerede. Da der blev ansat så mange, at lønsummen blev iøjnefaldende, forsvandt friheden, og ledige stillinger blev omdannet til rigtige forskerstillinger med dertil hørende krav om dokumentation.

"Biblioteksassistenterne" og eleverne var piger med studentereksamen, der i de yngre år forsyrgede en studerende mand. Biblioteksassistentsuddannelsen var en etatsuddannelse med løn ligesom ved toldvæsenet og DSB. Man var elev i 4 år, heraf de 9 måneder i København, hvor man gik på biblioteksskole 2 dage om ugen og gjorde gavntjeneste på et københavnsk bibliotek i 3.

Det er blevet til en fireårig teoretisk bibliotekaruddannelse, altsammen på skolen. Vi "gamle" - jeg bl.a. - kom på ordningen med tilbagevirkende kraft - og blev sendt på en improviseret men yderst fornøjelig "efteruddannelse" i tre måneder i København. Der blev rig lejlighed til at falde for storbyens fristelser, for nogles vedkommende givetvis koncerter og teater!

HK-gruppen var den bedst kvalificerede. Her kom man (næsten) altid ind efter ansøgning, og der var rift om at blive statsansat, i 70'erne fik en statsansat HKer mere i løn end man fik ude i samfundet! Men særligt formelt var det ikke. Fænomenet Søren Lund bar titlen "bogrevisor" og var nærmest det, vi nu kalder tårnforvalter. Han havde været antikvarboghandler og bogforlægger. Altid iført brun kittel og et strålende humør, kun slået ud en gang: da hans sommerhus med et omfattende udklips-, film-, m.m. arkiv brændte. Søren Lund kunne finde hvad som helst ud fra hukommelsen. Han var kommet til Statsbiblioteket via den daværende administrationschef, senere professor Niels Åge Nielsen, som kendte ham fra modstandsbevægelsen.

I kælderen gik forfatteren Ole Laub, og en af eleverne var Charlotte Strandgaard, der lige var debuteret. Senere kom Peter Rønno Jessen til. Han skrev i 1988 nøgleromanen fra Statsbiblioteket. Den hed "Den musselmaledede kvinde", mange af os er let genkendelige. Vi trøstede os med, at den aldrig kom i flere oplag. Mange af de ansatte, især fra den akademiske gruppe, var kendte skikkelser i byen og havde faste skribentjobs ved bladene. Det har lønstigningerne og den formelle ansættelse som forskere med akademiske meriteringskrav sat en stopper for. Skriveriet bliver for en snæver kreds af fagfæller! Den tidlige kommitterede i Statsministeriet Henning Gottlieb skriver i sin bog "I kronens tjeneste" (Kbh. 2001) om en chef for et

lærd institut, der undrer sig over en strøm af afhandlinger, og "tvivlede om, at ret mange af sådanne skrifter nogensinde blev læst".

Det er sandsynligvis en pris, vi har måttet betale for status som forskningsinstitution, at næsten ingen er bredere kendt udenfor universitetsmiljøet.

Faggrænser var der, i hvert fald mellem de akademiske bibliotekarer og resten af personalet. Akademikerne havde stort set eneret på at have fagreferencer. Det lå i hele kulturen, at det var mest betryggende, at de var ansigtet udadtil, i hvert fald det bestemmende "sagsbehandlende" ansigt. En "vagthavende bibliotekar" modtog hver dag telefonbestillinger, for at kunne tale på lige fod med lånerne. Princippet bestod ikke belastningsprøven en dag, det var økonomens tur og en bestilte en node af Schumann og blev spurgt om det var noget med Cirkus Schumann.

Alle chefsposter var akademiske.

Sådan er det ikke mere. Uddannelse og baggrund er kun indgangsbilletten, derefter er det op til den enkelte, hvor langt han vil nå. Vi siger i skrivende stund, at direktøren er ingeniør, vicedirektøren begyndte som langtidslæder, læsesalslederen er kleinsmed og udlånschefen bankuddannet.

Det er "tiden" og ikke specielt Statsbiblioteket, der har forandret sig. Om "tiden" siger nogen, at det er en dyd at følge med den, selvom den dog kun er gennemsnittet af hvad alle gør. Det er utvivlsomt en dyd for den slags, der holder af gennemsnit, fordi gennemsnit kan regnes ud i tal med decimaler. Og tal betyder meget i en moderne virksomhed.

Statsbiblioteket var enkelt og klart organiseret. Materialet, dengang kun bøger og tidsskrifter, blev processeret efter samlebåndsprincippet. Katalogreglerne var de gamle preussiske instruktioner. Bendtsens emnekatalog, "systematisk katalog", var hjemmelavet og afspejlede tiden omkring sin tilblivelse, da det var ethvert videnskabeligt biblioteks ambition at udvikle sit eget system. Bendtsens var så godt og så mangelfuldt som ethvert andet. Det var bygget op med jysk snusfornuft og tværfaglig konsekvens, hvor tværfagligheden og overskueligheden gik frem for fagenes egenforståelse. Udenlandsk materiale blev købt ind af fagreferenterne, der også systematiserede danske og udenlandske bøger. Fagreferentkorpset var tilstræbt universelt, men reelt med stærk humanistisk slagside.

Katalogisering var et fag og en kunst. Problemet med huller i punktummer blev løst, da vi i 1960 gik over til trykte katalogkort. Men der var stadig finurlige regler. Årstallet skulle skrives i ligefrem form, hvis det fandtes på titelbladet. Fandtes det andre steder i bogen end på titelbladet, blev det skrevet i rund parentes, dog ikke for svenske bøger, hvor det skulle være uden parentes, selvom det fandtes bag på titelbladet! Der var sindrige regler for forskellen på illustrationer og tavler og for hvornår, der skulle være eet, halvandet og to mellemrum!

Højere i verden end at blive katalogiseringsrevisor med ret til at rette andres mellemrum og parenteser kunne ingen nå.

Når man spurgte hvad alt det skulle til for, lød svaret at "det er fordi man skal kunne rekonstruere titelbladet efter katalogsedlen", og spurgte man, hvorfor man skulle kunne det, blev man opgivet!

Stavefejl fra titelblade blev overført slavisk efterfulgt af (!) for at ingen skulle tro, at katalogisator ikke kunne stave.

Det er let at more sig over det i dag. Men det var datidens kultur, ligesom at man sagde "De" til fremmede, tog pænt tøj på i kirke og afleverer facit i matematikopgaver med rationel nævner.

I 1980erne slog sædernes forfald igennem. I 1979 gik vi over til IT-katalogisering.

Pjecer, skole- og børnebøger, der tidligere ikke havde været registreret, blev registreret i en særlig DANBASE på reduceret niveau og senere lagt ind i hovedbasen. Og da de gamle kort på bøger før 1979, ca. 1 million, senere blev scannet i computer for at gøre den gamle katalog maskinlæsbar, forsvandt mangt et resultat af perfektionismen, og vi gamle katalogiseringshadere fik den tilfredsstillende, at hver eneste post ville være blevet kasseret, hvis den havde været det kort, den var blevet scannet ud fra!

Nu retter vi kun væsentlige fejl!

Mange vidste meget om bøger. Accessionschefen, Jørgen Vikjær, var teolog og - med jysk underdrivelse - belæst, og havde ligesom Ib Magnussen og dennes efterfølger udpræget interesse for den enkelte og for folks forskellighed (og meget stor sans for, at der også skulle være plads til de svage). Vi samlede, det var igen datidens kultur, ikke for dagen i dag, men for at opbygge en samling, der ud fra evighedens og helhedens synsvinkel var dækkende uden primære tanker for det øjeblikkelige brugsbehov! Nu køber vi som regel også det, lånerne bestiller.

Etbogsprincippet blev håndhævet strengt. En utilsigtet dublet sænkede stemningsniveauet og blev straks returneret og byttet med en kreditnota.

Og man spiste ikke rundstykker med smør på kontoret, for tænk om der kom fedtede fingre i bøgerne! En bog var måske nok en brugsgenstand, men den var også en kultgenstand. En medarbejder kom engang til at sige, at han havde smidt fire meter bøger af sine egne i skraldespanden. Det blev ikke sagt, at Goebbels brændte bøger, men...!

Nu har vi fået en kassationspolitik med pligt til at fylde tal på den, så de kan sættes i årsberetningen og tælles som aktivitet.

Den gamle trykke verden, hvor ingen økonomiske synder var større, end at de løstes over tillægsbevillingen, varede ved til op i 1970erne.

...

For at prøve at følge med tiden før den rigtigt var slået igennem, søgte 5 medarbejdere i accessionsafdelingen stillingen som overbibliotekar kollektivt, da den blev opslået efter Ib Magnussens fratræden i 1971.

Det var Leif Hjernøe (nu forfatter), John Christiansen (nu musikredaktør på Jyllands-Posten), Margaret Søborg (nu pensioneret), Ida Istrup (senere leder af Danske Afdeling, nu ansat i Sektionen for Internationale Publikationer) og skriveren af disse linier.

Ansøgningen gik på, at gruppen var opøvet i "at tænke og handle som en mand", hvorfor overgangen fra det prøvede til fremtiden ikke ville blive brat. Globaliseringen var forudset, for "tilsammen beherskede gruppen 10 levende og døde sprog" og ville dermed være i stand til effektivt at repræsentere biblioteket internationalt. Betænkning

nr. 517 "En kulturpolitisk redegørelse" (det var den radikale kulturminister K. Helveg Petersens syn for lykkelige menneskers trivsel i kulturelt fællesskab dag og nat) var kommet i 1969 og gjorde ministeriets område "velegnet til visionær tænkning uden hensyn til øjeblikkelige omkostninger", og endelig "skulle man ikke undervurdere betydningen af at overbibliotekaren ville være i flertal på førstebibliotekarmøderne" og "i hvert fald delvist" altid ville kunne være til stede på institutionen.

Nogle var nervøse for, hvad de mon sagde i Ministeriet - man stavede Ministeriet med stort, ligesom Gud. Om ministeriet blev fornærmet vides ikke, men i hvert fald fik Karl V. stillingen!

Ansøgningen var indgivet "in solido". Det fik den maliciøse Vikjær til at spørge, hvad de 9 andre sprog var, gruppen beherskede! I dag ville ingen have løftet et øjenbryn, selv folk med de nydeligste uddannelser søger rask væk "et kandidatstipendiat".

Karl V. Thomsen var opvokset i aalborgensisk arbejderhjem og havde været journalist og rødglødende klummeskriver i "Demokraten". Da afdelingscheferne var meget forskellige, både af indstilling og temperament, var det vanskeligt at nå de "fælles holdninger" i chefsgruppen, som moderne ledelsesteori lægger vægt på. Også derfor blev de nye samarbejdsudvalg, der blev obligatoriske i 1972 - overbygget med et centralråd og anden bureaukratisk centralisme - implementeret langt videre end obligatorisk. SU kom til at erstatte de fleste af chefsmøderne. Det blev klimaet ikke kendeligt godt af, tillidsmænd er jo principielt først og fremmest repræsentanter for organisationer udenfor den enkelte institution. Også fotokopimaskinens opfindelse indebar en mærkbar forringelse af arbejds klimaet, for nu, hvor det blev teknisk muligt at orientere alle om alt, blev der flere vers i sangen "Det er jeg ikke blevet orienteret om"! Da Karl V. opdagede, hvad hans ungdoms idealer var blevet til, var han så personligt redelig, at han forlod de fleste af dem og søgte og fik en stilling på Jyllands-Posten. Der var ikke megen slebenhed over den lille mand i t-shirt, træsko og seler, men der var en hædersmand og et hjerteligt menneske af kød og blod. Når telefonen ringede "Det er Karl, kom lige op" kunne man se på sekretæren, Birthe Larsen, hvad barometret stod på. Var hun i strålende humør, bankede man trygt på, var hun tilknapet, havde man 20 sekunder til at forberede sig på et "Hvad fanden er meningen?"

Da personaleeksplosionen slog igennem i 70erne, blev vi mange unge og nyansatte. Personaleforeningen PAPSKAT (Publikums-, Accessions-, Publikations- Systematisk-, Katalogiserings-, Aministrations- og Tidsskriftafdelingen) blomstrede med fester med 100 deltagere fire gange om året. I dagene før sad i alle hjørner lokale talenter og øvede sig på underholdningen. Det døde ud i firserne, da gennemsnitsalderen steg med 1 om året, men er under genoplivning, nu hvor der atter er plads til faldende gennemsnitsalder.

Det var svært at vænne sig til, at enkelheden i katalogen forsvandt. Ikke i formalkatalogen ("den alfabetiske") for her muliggjorde indscanningen af de gamle kort en genoprettelse af enheden og enkelheden, da vi i 2001 gik over til "etbaseløsningen". Men i emnekatalogen ophørte udviklingen af Bendtsen-systematikken og den forenklede version af UDK, vi havde taget i brug til de eksakte naturvidenskaber og teknik. I stedet er kommet et kaos, der - til manges forbløffelse og

efter overvindning af megen vanetænkning - har vist sig frugtbar. Den konsekvente katalog med de mange fine ensartede poster er borte. Vi genbruger fremmede poster, som de er, i det omfang, det er teknisk muligt. Til at begynde med slettede vi fremmede systematiske notationer, - der skulle jo være fin konsekvens! For danske bøger, (gen)bruger vi den danske DK5. En del fagområder systematiserer vi selv med Dewey. På nogle områder fyldes fortsat på Bendtsen, vi beholder kontrollerede og ukontrollerede emneord og sætter selv flere på, hvis vi synes og det forekommer nyttigt. Og endelig hedder mange bøger jo det, de handler om. Vi kan søge på alle ordene, - et kartotekskort kunne kun ligge eet sted.

"Emnesøgning i egen samling" går ganske gelinde med det systematiske kaos (emneregistreringskaos), vi har kastet os ind i. Endelig er "emnesøgning i egen samling" ikke beregnet til et forskningsbiblioteks kernelånere. Forskeren (kernelåneren) efterspørger mestendels konkrete titler: har vi dem, ja eller nej, og har vi dem ikke, kan vi så skaffe dem? Databaserne har i de sidste 25 år mangetusinddoblet mulighederne for at blive opmærksom på hvad der eksisterer. Når kernelåneren skal bevæge sig herfra til at bestille, er formalkatalogen tilstrækkelig. For andre, der bare skal have "noget om" går det gelinde i det systematiske kaos, for de skal af 500 mulige ikke nødvendigvis have de 6 bedste, men bare 6. En sjælden gang kommer der så en låner, hvor vi ville ønske at vi havde en konsekvent systematik til. Men i bagklogskabens lys er det ingen fejl, at vi lod egen systematik sygne hen. Det er snarere en fejl at vi ikke gjorde det langt tidligere. Cost/benefit-forholdet har i mange år næppe - om nogensinde - været rimeligt.

Og tottrinsraketten, fra bibliografi/base/litteraturliste til katalog, har jo endelig altid været den måde, man søger tidsskriftartikler på.

Det tog nogen tid at tage det kulturskift. Biblioteksfolk skolet i omhu for detaljen og især i konsekvens.

Borte er de intellektuelt udfordrende og spændende diskussioner om en bog om tortur i Tibet skal placeres under Asien, hvor Tibet ligger, eller under Samfundsvidenskaber, hvor man finder kriminalvidenskab. Og ingen forstår i dag, at en evt. bog om kannibalisme logisk skal stå under Husvæsen, enkelte kødretter.

Måske breder noget tilsvarende sig til formalkatalogiseringen. Især hvor vi kan genbruge andres poster, (her er der selvfølgelig ingen grund til at reducere dem for at skabe "konsekvens", det er vi da også (endelig) holdt op med). En kollega, sagde midt i 80'erne, da vi definitivt opgav katalogkortene, at "nu kan det næsten være ligegyldigt i hvilken rækkefølge, vi skriver ordene ind, man kan jo søge på dem alle sammen og trunkere, når man ikke kan stave til resten!" Pokker da med standardiserede forfatter- og korporationsnavne Ingen låner ved sine fulde fem søger på præcise korporationsnavne, for dem kan han ikke huske. Han søger "Dokumentationscentret/-centeret for/om/mod racediskrimination/-diskriminering" ved at skrive i søgelinjen: "Dokumentation* racedi*".

*Det bliver værre endnu med EU-dokumenter, der om nogle år formodentlig foreligger på 20 officielle sprog, kampen for konsekvens er tabt på forhånd.
Et emne for næste kulturforfald?*

Det var - indrømmet - en gammel katalogiseringshadens personlige kæphest.

Der er - på Statsbiblioteket som overalt - sket mange ændringer i det 20. århundredes sidste trediedel. Fra 1960 til ca. 1975 forsvandt det gamle lokalsamfund med smeden, bageren, dilettant- og idrætsforeningen ved, at de fleste skiftede fra land- til byerhverv, og de tilbageblevne fik bil. Da talte vi ikke meget om at forandre os, vi gjorde det bare.

Det er reelt også, hvad vi har gjort på Statsbiblioteket. Men ikke helt så let. Vi lever jo i et miljø, der efterspørger og udvikler "teoridannelser". Der er forskel på at lære et fag i praksis for bagefter at overbygge det lærte med teori og på først at studere det teoretisk og bagefter bruge teorien på det praktiske! Det er den væsentligste forklaring på det, der opleves som "voldsomme forandringer."

"Tiden"s praksis har det ikke været svært at følge med i. Det var straks værre med "tiden"s ord, konsulenter og kurser, der ikke er "fag-faglige", men tilsigtede at give os "holdninger". Lad mig her nøjes med at sige, at deres nytteværdi på Statsbiblioteket som alle andre steder er stærkt omstridt, spændende fra total afvisning til forskellige grader af accept. Initiativet er så godt som altid kommet ovenfra.

Det er en væsentlig og meget positiv del af bibliotekets kultur, at diskussioner om den slags har kunnet føres åbent og frit, også eksternt. Loyalitetsbegrebet har aldrig været snævert.

Desværre forsvandt "Interne Meddelelser", personalebladet, på papir. Dermed forsvandt et debatforum uden at blive erstattet af noget andet, hvad afløseren, Intranettet, ikke er og aldrig bliver, så udmærket og uundværligt det end er til mødereferater og faktaoplysninger. Aviser og bøger er jo heller ikke erstattet af netudgaver (ligesom e-bøger, som nogen vil betale for, er forblevet et teoretisk/teknisk kuriosum).

Man kan blive ædende arrig over mangt og meget på Statsbiblioteket, ikke mindst over den afstand, der midt i al teorien om fladere strukturer, er blevet fra top til bund. Men uenighed er aldrig endt i demonstration af en magtbaseret opfattelse af loyalitetsbegrebet.

Vi har haft tekniske problemer, vistnok færre end de fleste (man tænke på Arbejdsformidlingens AMANDA!), men den pædagogiske implementering af alt nyt har været smertefri, både for os selv og lånere.

Igen: Det er som regel kun teorien bag og de mange papirer, det har været vanskeligt at forstå.

På den måde er alle tilfredse. De, der har det godt i teorikulturen, får hvad de vil have, og pragmatikerne bliver salige på deres facon. Det hedder multikulturalitet og er meget tidssvarende.

En effektiv kur mod SB-fobi er at gå ind på de stedlige forskningsbiblioteker, når man er på ferie i udlandet. Man vender som regel dybt tilfreds hjem til et sted, man godt kan være bekendt at sige, at man er ansat ved. Måske er vi en "moderne virksomhed", men vi er i hvert fald et moderne bibliotek.

Fremtiden? Om spådomme skriver historikeren Søren Mørch i "Den sidste Danmarkshistorie" (1996): "Det har været en ublandet fornøjelse at få lov til at anskue oppustede kunstneriske og videnskabelige autoriteter i naturlig størrelse. Det er en lettelse at kunne konstatere, at hvert eneste af de bud på fremtiden, jeg gennem 40-50 år er blevet præsenteret for, har vist sig at være så meget ved siden af, at de ikke engang er værd at grine af."

Lad os nøjes med at konstatere, at der bliver mere og mere, der skal findes rundt i ("informationsekspllosionen"). Og så skal der vel også være nogen, der er gode til det. Ellers hæver vi vores rådighedsløn, efterløn eller pension, som general Hillingsø sagde i fjernsynet en gang, da nogen efter 1989 truede ham med, at fjenden var væk.

Man kan også sige på godt jysk: "Det går sgu nok altsammen!"

En af danmarkshistoriens store innovatorer, modstands- industri- og landmanden Flemming Juncker, citerer "en gammel jysk bonde" (der aldrig har eksisteret) for at sige: "Der er møj, der ka' la' sig gøre, når jen prøver 'et". Hans første erindringsbog hed: "Men morsomt har det været"!

Siden er der sket mangt og meget, i dag (2009) er det "digitalisering af kulturarven", der står øverst på listen.

Ved mit første ophold på biblioteksskolen nåede jeg kun de sidste måneder af et forløb på trekvart år. Der var to dages undervisning på skolen og tre dages gavntjeneste om ugen på et københavnsk bibliotek. For at "indhente de andre" fik jeg min gavntjeneste på biblioteksskolens bibliotek. Ib Magnussen var blevet sektionsleder på sektionen for forskningsbiblioteker. En anden lærer var fhv. statsminister Viggo Kampmann, som jeg - guderne må vide hvorfor - ofte spiste frokost med. Han var et umaadeligt hjerteligt, morsomt og underholdende menneske med en næsten vendsysselsk humoristisk sans.

Flemming Juncker

Første gang, jeg mødte Flemming Juncker, var på Ulstrup i 1989 i forbindelse med Kalø-sagen.

Staten ville sælge Kalø gods, der var blevet konfiskeret fra den holstenske slægt v. Jenisch, som havde haft det siden 1825. Bankier Jenisch havde efter statsbankerotten lagt et godt ord ind for den danske konge, der dermed fik et lån. Da lånet alligevel ikke blev betalt tilbage til tiden, fik Jenisch som undskyldning og et plaster på såret lov at købe Kalø på favorable vilkår. (Det var på et tidspunkt, hvor man kunne få smidt

mangen herregård i nakken, hvis man bare ville love at betale i det mindste skatteerestancerne).

Jeg havde skrevet et indlæg i Jyllands-Posten om, at hvis staten ville af med Kalø, var det eneste anstændige at give det tilbage til den gamle tyske ejerfamilie. Jeg vidste ikke, at baron Johann-Christian v. Jenisch, som godset var konfiskeret fra, levede endnu.

Da politikere ikke frygter enmandshære, søgte jeg forbundsfæller. En anbefalede mig at spørge godsejer dr. med. vet. Carl W. Friis, Ulstrup, som hurtigt blev interesseret. Det var ingen selvfølge, for han var ikke noget offentligt menneske, men foretrak at passe sin gård. På den anden side: når han gik ind for noget, var det velovervejet.

Et par stykker kom til. Og så kom problemet: Hvordan forhindrede vi uønsket tilløb?

Der kunne jo være mange, der også følte sig urimeligt behandlet i opgøret efter besættelsen, men var knapt så sagesløse som den i enhver henseende uplettede baron.

En foreslog mig at spørge Flemming Juncker, som jeg kendte på afstand og hvis bøger jeg kendte og havde læst med udbytte (undtagen "Humus", der vistnok handler om humusindholdet i skovjord, som jeg - som de fleste andre - ikke fattede en brik af).

Jeg ringede til den gamle herre, der i løbet af samtalen – monologen! – gennemgik sagen i alle detaljer, næsten minut for minut og efter halvanden time sluttede: "Det er en anstændig sag, De kan bare bruge mit navn!"

Noget senere mødtes komiteen til Kaløs befrielse på Ulstrup. Til stede var Jutta og Flemming Juncker, Lilly og Carl Friis og min kone og jeg.

Den store mand sad i sofaen og så ud som han sov, hvad vi hurtigt lærte var en meget stor fejltagelse. Efter middagen satte vi os ind i en af stuerne til et stort rundt bord til kaffe. Carl Friis spurgte forsigtigt: "Kan De kende bordet, godsejer Juncker?" (Det var købt på tvangsauktionen fra Overgaard). Genkendelsens glæde var betydelig, munterheden også.

Vi fik snakket "sagen" igennem. Vi vidste naturligvis nok, at et materielt resultat ville vi aldrig få, men vi fik da hævdet et anstændigt standpunkt. Det blev da også resultatet nogle måneder efter, da staten beholdt Kalø.

Min kone lagde mærke til Junckers "varme øjne", som var hæftet ikke mindst på hende, da hun var den yngste, og vi beundrede hans enorme hukommelse og morede os over fortællel talentet. Såsom: "S-s-s-å (han stammede lidt) kom befrielsen til Hadsund. Nu skulle man ud at interne de lokale nazister. Den, man først skulle internere, var kaptajn XXX, der boede et stykke uden for byen. Man hentede kaptajnen og anbragte ham på modstandsbevægelsens interneringscenter, et nedlagt pensionat, der vistnok havde heddet noget i retning af "Den blå Næse".

Se, nu begyndte tyskerne i øvelsesområdet Helberskov at skyde den tiloversblevne ammunition af, så himlen over Hadsund lignede horisonten på en plakat for en sovjetisk krigsfilm, hvor helten står med en hævet Kalashnikov i en knyttet næve mod flammende himmel.

Man blev nervøs i Hadsund: Hvad sker der derude!

Men den eneste artillerisagkyndige, man havde, var jo fangen!

Og så måtte man jo spørge ham, der meget naturligt svarede at "De kan da nok forstå, at det er tyskerne, der er på vej herind for at befri mig"!

Således kom befrielsen til Hadsund!"

Lilly og Carl Friis blev nogle af Jutta og Flemming Junckers bedste venner.

I de kommede år ringede telefonen jævnlige: ”Flemming Juncker,...” og så fulgte en lang næsten-monolog på en halvanden times tid, sluttende med en tak for den intelligente samtale, vi havde ført.

Vi forblev De’s næsten til det sidste, hvor han gik over til at sige du ”for jeg kan ikke blive ved at hitte rede i hvem jeg er dus og Des med”! Jeg lærte dog aldrig at sige ”Flemming”. Det var akkurat som da den gamle general H. A. I. Petersen som chef for Vestre Landsdelskommando begyndte at sige du til sine officerer og andre. De svarede med ”Hr. general” og ”du”, ”for ”Ib” kunne ingen få sig til at kalde ham!

En telefonopringning kunne også begynde med ”Hvad fanden er det, der sker på Jyllands-Posten?” Det var en ordre!

Han brød sig ikke om ikke at blive sagt imod, men det var ofte vanskeligt at sige ham imod, da han og jeg - ikke mindst hvad angår ”intellectuals” og ”underlødige 68ere” - var enige om det meste.

Han havde altid en ting, der optog ham levende. I en periode var det bogen ”Vilde svaner” af Jung Chang, som alle blev hørt i, så vi blev nødt til at købe den. Den var faktisk alle pengene værd.

Mindre morsomt var det, når han havde et anfald af ”humusindhold i skovbundsjord”, som det var meget vanskeligt at skaffe sig en kvalificeret mening om. Mange af hans skrifter handlede om dette og lignende emner. En trøst var det, at Carl Friis en dag sagde at ”med min biologiske baggrund burde jeg nok forstå flere af dem”!

Redaktør Knud Esmann, dengang Århus Stiftstidende, senere Jyllands-Posten (JP Århus), ville egentlig have interviewet ham ved hans 90-års fødselsdag, men turde ikke. Det var gået temmelig meget galt fem år tidligere. Esmann havde medbragt den kendte pressefotograf Ib Hansen, der nok mente, at havde man set ham en gang måtte man kunne huske det, og da han havde fotograferet Juncker før, begyndte han, 1,68 høj, med at slå på skulderen med et ”Dav Flemming”, hvilket blev mødt med et gnavent ”Hvem er De?” Resten af interviewet lød på humus-i-skovbund, ”og det var sgu ikke ret nemt”. Da Flemming Juncker gik i krig mod Jytte Hildens og Elle-Mie Ejdrup Hansens ”Linien-Lyset” ved 50-årsdagen for befrielsen i 1995, sagde jeg til Esmann, at ”nu skal du altså”. Han vred sig noget, men jeg lovede at bane vej og ringede til Juncker, og sagde at redaktør Esmann gerne ville tale med ham. Det var der ikke noget i vejen for: ”Han skal være velkommen, han er en fremragende journalist”. Jeg sagde forsigtigt, at Esmann ville blive glad, om emnet måtte blive noget andet end humusjord og fik svaret ”Så kan han sgu da spørge om noget andet” - FJ lovede at opføre sig pænt. Han kendte også Esmann fra nogle meget fine interviews med Kaløs gamle ejer, baron v. Jenisch, og med familien Scheel-Plessen, som Fussingø var blevet konfiskeret fra, og som var ligeså pletfri som v. Jenisch.

Eftermiddagen blev uforglemmelig:

Da vi kom, sad han ved telefonen, hvorfra slaget blev styret: ”Nå, det er jeg meget glad for at De fortæller, ja det er jo forfærdeligt, tak skal De have, ja det er i høj grad nyttigt”. Røret lagt på: ”Det var en ornitolog, der fortalte, at når fuglene flyver ind i lysstrålen, falder de blindede til jorden ...Hø, Det kan bruges alt sammen”. Samtidig var han ved at skaffe overlæge Pilgaard, der var kommet i vanskeligheder på grund af noget med regnskaberne på Skørping Hospital, en anden sagfører ”han skal have en jysk sagfører, de andre forstår jo intet herovre”. Det lykkedes og Pilgaard fik besked på, at han havde fået ny sagfører.

Ved teen blev et bord kørt ind med de mange præparater, han var overbevist om holdt ham sund. Han tog vist et halvt ark af dem allesammen, hvor vi andre med svagere maver ville have nøjedes med en af hver en gang om ugen.

Interviewet gik strålende. Der var lidt kludder med høreapparatet under frokosten, de meget store hænder havde problemer med de meget små batterier. Efter en del forgæves forsøg på at få skidtet til at virke, blev det knaldet ned i bordet ”jeg har fået det af det offentlige, det dur sgu ikke!”

Esmann har en svaghed for forfatteren Tage Skou-Hansen og skulle have lidt litterær dannelse med. Skønlitteratur var den mindre del af Junckers ellers polyhistoriske belæsthed.

Men Esmann spørger altså: ”Ja godsejer Juncker, det er jo det motiv (hvilket husker jeg ikke), som forfatteren Tage Skou-Hansen, har i sin roman ”De nøgne træer”, som *De nok kender?*”

”Hm, ja, jeg har hørt, hm.... Nej..... nej jeg har beskæftiget mig med træer hele mit liv, men aldrig med nøgne træer”!

Vi kørte fornøjede hjem, dog med et ”jeg vil gerne se interviewet, inden det bliver trykt”.

Næste dag læste Esmann interviewet op for mig i telefonen og spurgte, om jeg ville spørge, om vi måtte komme op med det.

Det måtte vi gerne.

Undervejs fyldte jeg Esmann med en rædselshistorie om Jesper Langballe, der engang som journalist på Jyllands-Posten havde lavet et tilsvarende interview. Da det kom tilbage fra godkendelse, var samtlige spørgsmål og svar skrevet om. Langballe var ret fornærmet.

Da vi kom derop, satte Juncker sig med en stor lup og en blyant og læste omhyggeligt i mindst 20 minutter. Derfra, hvor jeg sad, kunne jeg se, at han ikke skrev noget. Men det kunne Esmann ikke. Jeg kunne godt mærke en eksplosion nærme sig såsom: ”Nu har jeg interviewet *Dronningen*, uden at noget skulle skrives om!” Lige inden eksplosionen var gennemlæsningen færdig: ”det er glimrende, det kan De godt trykke”.

Professor Bent Jensen havde aldrig mødt Juncker personligt. Da BJ fra gammel tid var en af mine gode venner, inviterede jeg dem sammen til frokost. Bent Jensen var lige blevet gift med Tanja, der talte en del sprog, men dansk var endnu ikke et af dem. Hun var alligevel ganske bjergtaget.

Det var året før ”Bjørnen og Haren” udkom.

Eftermiddagen gik ret hårdt ud over Christmas-Møller.

Da Juncker og Else Jensen, som var hos ham de sidste år, skulle hjem, fulgte jeg dem ud, dels af almindelig velopdragenhed, men nok mere for at opleve Juncker som bilist. En af de sande jyske legender.

Bilen var en gammel ramponeret Peugeot stationcar. Højre forskærm havde en farve, døren bagved en anden og resten af højre side vist bilens oprindelige farve. Venstre side var betydeligt skrammet efter intime møder med en træerne i Trinderup Skov. Bunden

var temmelig savtakket. ”Flemming, jeg kan godt køre” – ”NEJ”. Og bilen drog mod Hadsund med den lyd en dieselbil har, når den længe har trængt til ny udstødning. Næste dag lukkede vi op for radioavisen for at høre, om der var en nekrolog. Det var der ikke og vi vidste, at han nok snart ringede for at sige tak for sidst. Da jeg kom op, stod min kone og Bent Jensen med næsen begravet i leksikonet. De var kommet til at diskutere Burgunds historie. Det var Bent Jensen, der var professor i historie, men leksikonet gav nu Juncker ret. Jeg tror ikke, at han var hævet over mistanke for at føre samtalen ind på emner, han lige havde læst om, men som regel klarede han sig pænt uden at snyde.

Noget senere skulle vi på genvisit hos Bent Jensens i Frørup. Jeg foreslog Juncker og Else Jensen at hente dem i Havndal, bl.a. for at han ikke skulle køre. Men nej, han ville køre til Århus, så kunne vi køre sammen derfra.

(Ved hans begravelse fortalte borgmesteren i Mariager, der var gammel politimand, om de hyggelige samtaler, de havde, når den gamle herre kom for at få fornyet sit kørekort, som han beholdt til det sidste. Ved ordet ”kørekort” bredte munterheden sig i forsamlingen! De fleste havde hørt om Jyllands værste bilist, hans 4 x kvartfætter, H.O.A.Kjeldsen fra Lerkenfeld sagde i sine mindeord, at ”i hans bil *skulle* olielampen vist lyse”).

Det var sidst i høsten, og der blev uhyre opmærksomt lagt mærke til hvert eneste træ og mark hele vejen.

Juncker var i fuld vigør hele dagen. Men på vejen hjem, lige før Lillebæltsbroen, tav han pludselig nogle minutter og så kom det meget brat: ”Selvfølgelig var tabet af Overgaard smerteligt, det må netop De da kunne forstå”. Efter et par minutter var han sig selv igen og fortalte, da vi passerede ammoniakværket i Fredericia: ”Herfra får jeg hver måned det nydeligste brev, når de sender min pension. Ja, de har aldrig skyldt mig noget, og de havde nu nok ikke regnet med, at jeg blev så gammel”. (Det var Juncker, der havde indført flydende ammoniak som gødning i Danmark).

Han havde fået en anden bil. Den var allerede begyndt at ligne den gamle. Næste dag lukkede vi igen op for radioavisen.

Vi kom der af og til. Af bar beskedenhed desværre alt for sjældent, vi syntes at andre var nærmere til det og mere interessante. Det har vi fortrudt, Juncker ville gerne at folk kom forbi. Et par gange var vi der sammen med den kendte ”Lis Jensen, Ægirsvej 56, Randers” (hun døde i februar 2005), hvis læserbreve i mange år var en institution ikke mindst i Jyllands-Posten. Hvad få vidste var, at hun under dække af at være stuepige på et hotel i Berlin under krigen, havde været medlem af en organisation, der bragte mad ud til de mere end 1000 jøder, der overlevede under jorden uden rationeringsmærker. Det var noget, formanden for Mosaisk Trossamfund, Julius Margolinsky, havde været med til at organisere. I det sidste krigsår var Lis Jensen i Sverige. Ægteparret Jensens økonomi var aldrig god, 60 cigaretter om dagen gjorde deres virkning på folkepensionen, og da Lis Jensen talte i telefon efter lyst, blev den ofte lukket. Juncker fik den lukket op igen et par gange med det enkle middel at skrive en check og skaffede senere legatpenge til formålet.

Der kom mange hos Junckers. Det var ikke af høflighed mod en gammel mand. Mange af dem var landets ypperste land- og forstmænd, der til det sidste kom for at lære noget.

Det er alt sammen skildret overbevisende af Sven Ove Gade i biografien ”Elefanten”, der udkom i september 2007. Gade har sans for skikkelsen og indsigt nok til at yde den retfærdighed som den betydeligste skikkelse i dansk land- og skovbrug i det 20. århundrede. ”Bitter, hvorfor fanden skulle jeg være bitter”, brølede Juncker engang til en journalist, der spurgte, om han var det. Men ”selvfølgelig var tabet af Overgaard smerteligt”!

Da konkursen på Overgaard var uafvendelig, var der bestræbelser på, at Tolvmandsforeningerne ville bevilge ham et rente- og afdragsfrit lån en gang for alle på 4 millioner. Juncker troede vist selv, at det ville være løsningen og var senere svær at forene selskabeligt med formanden, da forslaget blev afvist. Men selvfølgelig var ideen ud fra en nøgtern økonomisk betragtning håbløs. Men på en eller anden måde burde der være fundet en måde at lade en så betydelig skikkelse beholde sit sted og virkefelt. Et hvilket som helst beløb ville jo have været småpenge i forhold til mandens betydning. Jeg aner ikke, hvordan!

Jeg besøgte ham sidste gang en uge før han døde og fik 10 minutter. Hans humor var bevaret, men han fældede en tåre. Til en af de andre besøgende havde han dagen før sagt ”Ja, det trækker ud, men kan vel ikke enes om, hvem der skal have mig”..

Blandt personalet fra plejecentret var der kamp om at få lov at komme ud at pleje ham.

Aarhus Stiftstidende

Jeg har aldrig prøvet kun at leve af lønnen fra Statsbiblioteket. I 1970 sendte jeg Aarhus Stiftstidende en ansøgning om at blive korrekturlæser og fik et par måneder senere positivt svar fra faktor Finn Knudsen, hvis gode menneskelige egenskaber senere gjorde ham til en nær ven. Et venskab, der også holdt til, at han måtte fyre mig (det var faktisk hans arbejde), først for druk og senere en gang til, fordi bijobs ikke længere blev tolereret af bladets mange hårdsående fagforeninger.

Korrekturen bestod af lutter originaler, dels nogle fastansatte damer og en enkelt mand og dels et antal studerende og et par pensionister. En af dem var en ingeniør, der havde levet et liv som rejsende på repræsentationskontoen, havde været i Sverige under krigen og bryggede fremragende øl hjemme i kælderen.

Samtlige politiske studentersekter var rigt repræsenteret i afdelingen, der i høj grad var selvsupplerende.

Brødrene Poul F. og Torben Hansen blev senere kendte som hhv. Danmarks Radios korrespondent i Moskva og som forfatter af stærkt islamkritiske bøger og lektor ved Københavns Universitet. Torbens livsindhold var troziskismen, han var allerede dengang en uhyre belæst og sprogligt vidtfavnende historiker. Vi anså ham for totalt verdensfjern. Han vidste alt om fagforeningskampe i Sydamerika, kendte hver en sekt, der i den spanske borgerkrig havde fået i det mindste et par kommuner at terrorisere. Men da nogen af de mere praktiske revolutionære fra Venstresocialisterne ville havde korrektoren i fagforening, typografforbundet naturligvis, vi skulle jo være Arbejdere med stort A, sagde det ikke Torben meget, det var alt for konkret.

30 år efter så jeg en skarpsindig stærkt islamkritisk kronik i Berlingske Tidende af en lektor Torben Hansen. Jeg syntes billedet lignede og fandt en lektor Torben Hansen ved Romansk Institut, Københavns Universitet og sendte en mail for at spørge, om han var *den* Torben, for så havde ordet ændringsparathed da fået en rækkevidde, ingen af de konsulentfirmaer, jeg havde mødt, havde turdet drømme om.

Det var det. Torben Hansen er en af triumviratet Helle Merete Brix, Torben Hansen, Lars Hedegaard, der har skrevet nogle af de bedste af de bøger, som har bidraget til, at Danmark er det europæiske land, hvor ytringsfriheden er mest reel og realiseret. Den tidligere formand for Studentersamfundet, Benno Rasmussen, kom til og blev i mange år min bedste ven.

Han havde læst jura i utallige år, handlet med ejendomme og meget andet. En sen munter nat opdagede vi, at han med alt det han havde bestået, med alle overgangs- og dispensationsmuligheder kun manglede et halvt år i at blive kandidat. Da vi blev ædru næste dag, gennemgik vi det igen, og han tog et halvt år i sommerhuset, blev. cand. jur. og endte som en anset kontorchef ved Københavns Kommune, inden han fik en retrætepost som konsulent i samme lønramme. De første måneder, han var ansat der, rejste han frem og tilbage fra Århus. Engang vi fulgtes ad hjem fra København lød hans bestilling på Storebæltsfærgen efter nøje studium af spisekortet: ”Tjener, må vi få to børnemenu på Anders And-tallerken, to elefantøl og to snapse”!

Jeg havde mødt ham 1. gang d. 23. marts 1964, hvor han ledede en demonstration på Bispetorv mod PETs hemmelige kartoteker. Jeg stod altid ved den slage lejligheder og iagttog fra kanten af demonstrationen. Venstrefløjen troede vist at jeg kom fra PET. Ved demonstrationens slutning skulle der vælges en deputation til at bære resolutionen over på politistationen. Jeg brølede fra min plads i periferien: ”Lad betjentene tage den med, de skal derover alligevel”. Benno kom til at grine i mikrofonen og bagefter gik vi ind på et værtshus og fik et par stykker.

Korrekturjobbet var muntert, og det var hårdt præget af journalist- og typograffagets mange fristelser. Gud ved om jeg overhovedet havde en nettofortjeneste?

Aarhus Stiftstidende var dengang en højtanset velkonsolideret gammel virksomhed i familieje. Der havde været opsigtsvækkende retssager om aktiernes fordeling i ejerfamilien Schmidt. Erik Schmidt havde vundet og sad som chefredaktør og administrerende direktør, en del af dagen fra sin faste plads ved hjørnebordet i kantine.

Det var endnu i journalisters og typografers glansperiode. De to grupper gjorde hvad der passede dem, og vi andre fulgte pænt med. Vi, der ikke gjorde et stort nummer ud af at være ædruelige, havde rige udfoldelsesmuligheder.

Originalerne, livet i bladhuset, der næppe adskilte sig meget fra landets øvrige store bladhus, er skildret langt bedre end jeg formår af redaktør Knud Esmann, i jubilæumsskriftet ”200 Århus Stiftstidende”, der udkom sammen med avisen d. 31. december 1994.

En gang måtte Finn Knudsen fyre mig for druk, det skulle der ellers meget til for. Men det var nu ikke værre end at jeg blev eksporteret over på den anden side af gaden, hvor

avisens distriktsblad, Århus Onsdag, blev lavet. Og herfra blev jeg senere - ganske ufortjent - taget til nåde igen.

På Århus Onsdag erstattede man blyet med fotosats. Dermed startede den udvikling, der på få år knækkede ryggen på de magtfulde typografer. Mange af dem forstod det ikke i tide, og de, der gjorde, fik ikke et ben til jorden. Man holdt fast på, at "sats", også fotosats, skulle være lavet af organiserede faglærte typografer. Sats, der ikke var lavet af typografer hed "piratsats" og skulle laves om, selvom den var reprojektor. Det er ganske interessant at se, at rettighedshaverne til musik nu i deres halstarrige, håbløse og tilbageskuende kamp for at forhindre folk i at lave, hvad enhver teenager kan lave på hjemmecomputeren, bruger næsten samme udtryk: "piratkopier"!

Når ubrugt blyetsats skulle "styrtes", altså smides væk, skulle en typograf finde den i nogle enorme reolsystemer, han kunne jo læse spejlvendt sats og på hovedet, og smide den i skraldespanden til omsmelting. Da fotosatsen kom, lå ubrugt "sats" på lange papirbaner sort på hvidt og retvendt i skuffer. Hver journalist havde en skuffe i sætteri med sit stof. Når det skulle styrtes, måtte journalisten have fat i en typograf, der åbnede skuffen og tog artiklerne frem en for en. Journalisten pegede så på dem, der skulle "styrtes" og typografen tog dem op, rev dem i stykker og smed dem i papirkurven!

I længden var det selvfølgelig uholdbart, at kompliceret EDB-arbejde i bogholderiet blev lavet af HK-lønnede kontordamer, mens relativt ukompliceret tekstbehandlingsarbejde blev lavet af højtbetalte typografer. Da det sidste heroiske slag var tabt efter de 141 dage på Berlingske Tidende i 1977, var Typografforbundet, fagbevægelsens flagskib, knækket.

I kantinen sad personalegrupperne mestendels hver for sig. Vi i korrektoren dog sommetider spredt, jeg underholdt mig tit med journalisterne.

Engang sagde jeg, at "hvis jeg sad 20 år gammel med mine nuværende erfaringer, ville jeg være journalist". Det har jeg taget i mig igen. Som udviklingen blev: Heldigvis. Jeg havde næppe heller haft karakter til at modstå fagets fristelser. Det kan fagets udøvere godt i dag, for nu er de blevet stræbere med arbejdstidsregnskab og afspadsring, et hus på 170 kvm. i en mondæn forstad, hvor de bor sammen med andre i samme indkomstklasse - fjernt fra dem, de skal skrive om - med to børn, en ægte hund og en Mazda 626, som de altid er i stand til at køre. Den meste research foregår på nettet.

Men jeg bestod da engang optagelsesprøven til journalisthøjskolen i begyndelsen af 80'erne. Det var ikke alvorligt ment, jeg trængte bare sådan til at bestå et eller andet og sagde fra med det samme, da jeg blev optaget.

I 1981 nåede udviklingen også korrektoren, og jeg indså, at jeg ligeså godt kunne melde mig frivilligt til at blive fyret. Med den largeness, der altid karakteriserede bladet, fik jeg 6 måneders løn efter funktionærloven og 2 efter husaftalen, selvom jeg med få timer faktisk ikke var omfattet af funktionærloven. De 8 måneders løn blev beregnet som gennemsnittet af de tre bedste måneder i det sidst forløbne år, så et par stykker af os, der stod til fyring, stak armen dybt nede i kassen den, mens det endnu var muligt.

Jeg fik 8 måneders løn for at blive væk!

Når man i det offentlige siger at ”den var ikke gået i det private”, er det ikke altid sandt, det skyldes ofte ukendtskab til livet udenfor statens og kommunens bure.

Jeg fik en tjans med at lave herregårdsture for bladet, skrev lejlighedsvis kronikker og kommentarer og blev december 1995 fast klummeskriver, da debatstoffet skulle peppes op med en daglig pramdrager. Mange af de andre fik ikke altid afleveret deres klumme, så jeg skrev 2-3 ad gangen og fik de tomme pladser, og kom ”på” 2-3 gange om måneden. Til sidst var vi kun fire tilbage. Men hver fjerde søndag var også noget. Jeg fik ofte respons. Og fornøjelsen af at have fået et brev fra redaktionen adresseret til mig begyndende med ”Kære Kjeld Holm” skal ikke undervurderes, - jeg varmer mig ved tanken om at biskop Kjeld Holm så har fået et med ”Kære Lars Otto”!

I 2006 hørte klummeskriveriet op. Der kom ny debatredaktør. Et par klummer gik til chefredaktionen - også ny - der forlangte et par linier fjernet, man prøvede vist at overleve ved ikke at ligne Jyllands-Posten. De første linier, som chefredaktionen bestemte ikke måtte trykkes i den pæne avis, var: ”At et par tegninger af en røverhøvding, hvis krigsførelse allerede for 1400 år siden var i svær modstrid med senere tiders mange konventioner, skal kunne hidse de brølende masser så meget op, er udenfor enhver fornuft.”

I dag handler avisens søndagsklummer om de små børns smil, fornærmer ingen og læses af færre. De skrives af ukendte århusianere og af festugechefen, der er mest kendt for ikke at være folkelig.

Oplaget er raslet ned lige siden, men ret skal være ret: Det gjorde det også før jeg blev fyret.

Foredragsholderiet

En dag i begyndelsen af af firserne tog jeg et deprimerende overblik over økonomien og prøvede at få ideer til, hvordan jeg kunne forbedre den uden at sætte udgifterne ned. Jeg havde lidt forstand på herregårde og havde set, at oplysningsforbundenes aftenskoler alle havde timer i ”Danske slotte og herregårde” og skrev til dem alle sammen, at hvis deres lærere skulle falde fra, ville jeg da gerne have timerne. Jeg hørte ikke noget til det i et par år, men så kom der et brev fra konsulent Leo Peitersen, AOF, om jeg kunne tænke mig at holde *foredrag*? Jeg anede ikke hvad forskellen på foredrag og undervisning var, men opdagede snart, at timelønnen for foredrag var tre gange så høj som på aftenskole og dobbelt så højt som er kronikhonorar, og sagde straks ja. Det var AOF, så for god ordens skyld tilstod jeg, at jeg måske ikke var allermest kendt for at være socialdemokrat. ”Det er heller ikke et tillidsmandskursus, du skal undervise på”, svarede Leo P.

Det blev indledningen til et utroligt godt samarbejde. Der var enkelte måneder, hvor jeg tjente mere på foredragene end på Statsbiblioteket. Det kunne sagtens fås til at gå, da vi havde fået næsten ubegrænset flexetid og jeg havde masser af lørdags- og aftenvagter at afspadsere.

Den første gang var hos ejendomsfunktionærernes pensionistklub, der i nogle år blev mine bedste kunder. Selvtilliden var i top lige til næste dag, da jeg skulle ud til

plejehjemmet i Solbjerg. Og de kørte kørestole ind....., en af de gamle damer prøvede nogle gange at sige noget til mig. Først i 7. forsøg fangede jeg, at hun bare var glad for at der kom en pæn mand med slips, de andre var så sjuskede. Således motiveret gik jeg i gang, lige til samme gamle dame højlydt og gentagent sagde at ”her er kedeligt, jeg vil hjem... her er kedeligt, jeg vil hjem....”.

Når man er kommet på plejehjem nu om stunder er der ikke så meget, der virker øverst oppe. Men der er mange af de pårørende, der får noget ud af det, og i pausen skal jeg rundt til alle de gamle og drikke kaffe med dem. Det er ligesom da vi var børn og havde snakket med lokomotivføreren.

Det skal der også nogen til.

Det er taknemmeligt at få lov at komme ud og snakke hobby og få penge for det. Med herregårde går det gelinde, militærmusik er lidt sværere at få afsat, og altid først, når herregårde er udsolgt. Men får jeg først lov, synes folk det er både fængende og interessant.

I Dansk Metals seniorklub i forbundshuset i Meilgade, hvor medlemmerne ikke får at vide, hvem foredragsholderen er, før de kommer, har jeg fået bragende bifald for drønende marcher og strækmarchparader fra øst og vest på video nogle gange. Der kommer ca. 100 gamle metalfolk hver mandag. Formanden, Egon Petersen, var gammel kommunist med bevaret nostalgi. En af de første gange vi begyndte med en sang var det ”Brødre lad våbnene lyne...”, en pragtmelodi af tysk oprindelse. Jeg havde nok en anelse, så bagefter kunne jeg foreslå, at vi hørte den i kommunistisk, nazistisk og socialdemokratisk udgave. March- og slagsange har alle altid hugget hæmningsløst fra hinanden. En bgang holdt jeg foredrag om militærmusik i en pensionistforening og spille også en herlig tysk marchsang ”Schwarzbraun ist die Haselnuss” med flot trestemmigt omkvæd med Musikkorps der Schutzpolizei Berlin und Chor der Bereitschaftspolizei. Pludselig udbrød en af de gamle damer med tårer i øjnene ”jamen, den sang vi i DUI i trediverne, da hed den ”Brun er skovens hasselnød””!

Med årene har jeg også været ude med andre emner.

Det er nok rigtigt, at fremførelsen, begejstringen, er det bærende, og at man skal tale højt nok, - *det* ved jeg, at jeg kan. Men man skal aldrig blive så dygtig, at man tror man kan gå på vandet og snyde med indholdet. Så går det pludselig grueligt galt. Selvom man ikke skulle tro det, når man ser, hvad kursus- og konsulentbranchen omsætter, har folk en sjette sans for form uden indhold. Det må være derfor maden er så fremragende på kursuscentre, så har folk altid noget positivt at se tilbage på, og for nogen er der åbenbart en tillokkelse ved at komme gratis på hotel (nå, folk kommer jo ikke altid frivilligt paa dissehersens kurser og er sjældent i en position, hvor de kan tale frit, og det ved konsulenterne godt. De begavede af dem griner hele vejen til banken, de dumme – flertallet – tager det selv alvorligt i sikker viden om, at de er hidkaldt af *ledelsen*).

AOF begik det kunststykke at gå konkurs i en by som Århus. Det skal der den særlige socialdemokratiske variant af lederevner til, - bestyrelsesformanden var formand for partiets byrådsgruppe! Det var synd for de gode mennesker på kontoret. Jeg forsøgte loyalt at få alle foredragsforespørgsler kanaliseret over AOF, for min far havde lært mig ikke at søge kortsigtet fordel, men holde sig til samme foderstofleverandør. Jeg har aldrig været en tilhænger af licitationssamfundet.

Nu får jeg bestillinger fra alle de tiloversblevne oplysningsforbund, (eksklusivforventningen er væk) + fra diverse sognegårde. Og så tager jeg i øvrigt ikke mere end det, der kommer af sig selv. Hvis man først begynder at tænke på de penge, man kunne have tjent, hver gang man har fri, er man på skråplanet.

Ad den vej blev jeg en enkelt gang draget ind i kursusverdenen, da den grønne bølge begyndte at få tsunamiens styrke. Det blev til en klumme i Stiftstidende i 1996:

”På kursus

Et par sympatiske unge mennesker havde fået job et på center, der skulle virke for økologisk afsætning. Først skulle de have opbygget et hold af foredragsholdere, der skulle ud at agitere for sagen.

”Vi må have et kursus, sådan gør man”, tænkte de, ”det har vi lært på Handelshøjskolen”.

De havde, meget prisværdigt, også lært noget om, at man skulle forbinde teori med praksis, så de havde inviteret en trænet foredragsholder, mig, til at fortælle om en foredragsholders glæder og trængsler ”gerne muntert og underholdende”.

Jeg mødte med opladt sind. Der var otte kursister - en kok fra et økologisk køkken, en læge der havde tjent penge nok til at købe et landbrug og slå sig på at tjene sundheden på alternativ vis, og endelig nogle landmænd, der lignede de djærve vendsysselske landboere, jeg er vokset op iblandt.

Det begyndte helt efter bogen med en amerikansk film på engelsk, der viste en skuespiller i to roller, først som komplet idiot og derefter som en blændende foredragsholder (på kursus), så ingen var i tvivl.

Kaffepause, vistnok ikke-økologisk (man kan aldrig vide, nu man også kan få økologiske juletræer!).

Så blev det min tur til at komme med erfaringer, tips og staldfiduser fra det virkelige liv. ”Tal højt og tydeligt”, ”på eksemplets vanvid kan tilhøreren huske hvad man brugte det til”. Et par vendelbohistorier af Poul Erik Krogens. Lidt om hvad man gør, når lærredet falder ned. Lidt tyveri fra Johannes Mølllehave, det gør sig altid, han får nemlig ti gange så meget som jeg, så han må på en eller anden måde være bedre.

Efter en halv time lød det fra en af de nordenfjordske landmænd: ”Hvad skal vi egentlig bruge det her til?”

Jeg havde lige talt om afbrydelser, for eksempel når en senil tilhører, et sted, jeg garanteret aldrig har været før, hvert tredje minut vrissede: ”Hvis jeg havde vidst, det var ham, var jeg aldrig kommet”. (Jeg trøstede mig med, at hun bagefter trillede efter mig helt hen til udgangen og vinkede henrykt og råbte ”kom snart igen”, da jeg kørte).

*De her var mere stædige, rent ud sagt bredte der sig en negativ stemning
Jeg var blevet ramt at et kultursammenstød!*

De nord- og vestjyske landmænd var garvede, robuste, jordbundne jyder, der havde fundet en nicheproduktion, hvor de kunne leve i pagt med naturen og sammen med konen af deres 75 tønder land og 40 køer. De havde en sund driftøkonomisk viden om lige netop hvor meget ikke-økologisk foder, man kunne give køerne for at maksimere

produktionen uden at miste den økologiske status, der giver den høje literpris! Her var de kommet fra Ribe, Thisted og Nørhalne for at få at vide:

1. Hvordan bliver man tilkaldt? 2. Hvad får man for det?

Og så skulle de guddødemig først se en tåbelig film og derefter høre på sådan noget teoretisk bavl. Herregud, hvis man ved, hvad man snakker om, og så ellers kan snakke og finde stikkontakten til lysbilledapparatet, er det vel ikke noget, man behøver et kursus i!

Se det mener jeg sådan set også.

Jeg var ikke rigtigt i en position, hvor jeg kunne falde dem om halsen og give dem ret. Jeg syntes naturligvis, at det var et blændende kursus, for jeg fik penge for det.

Vi har her i landet en indarbejdet tro på, at ingen kan gøre noget, hvis de ikke først er blevet undervist i det. Det lever en enorm mængde af eksperter i pædagogisk tågesnak, der sjældent har været ude i det praktiske liv, højt på.

Lad gå når det er frivillige kurser.

Værre er det, når det er arbejdsmarkedskurser, hvor arbejdsløse, der risikerer at miste dagpengene, hvis de siger nej, for eksempel udsættes for at skulle danse ballet, stå på et ben eller gale som en hane eller "tegne tanker" eller andre psykopædagogiske aktiviteter".

Jeg har tit tænkt på det, når kolleger er vendt tilbage fra diverse teambuildingskurser. F. eks. dem med undertitlen "fra gruppe til team". Mekanismen er, at man tager et dansk ord og oversætter det til engelsk og skriver en bog om forskellen på de to begreber. Hvorefter et antal konsulentfirmaer laver kurser i samme forskel, som "ministeriet gerne ser", at man bruger.

Jamen "fra gruppe til team"- er det ikke bare det samme som "fra røv til arse"? Det kalder vi i hvert fald den slags kurser her i huset. Min kone har været på en del. Det ligger ligesom i luften at det ikke gør noget, når jeg glemmer at søge. Så slipper jeg også for at oversætte "kompetence", hvad der er ret svært, da det hedder det samme på dansk og engelsk.

Jeg vil ikke afvise værdien af "fælles oplevelser", som kolleger jævnligt fremhæver som gavnlige, de mere ambitiøse som uundværlige. Man kan have det hyggeligt på et hotel i Løgstør væk fra den daglige virkelighed og med mad og drikke nok. Men hver gang har jeg spurgt dem, om ikke man kunne nå præcis det samme ved at sende hele flokken på fælles skiferie i Tirol. Det ville være sjovere og billigere, da skilærere ikke får nær så meget, som konsulenter er ublufærdige nok til at kræve, vel vidende, at hvis de kun tog skilærertakst, ville ingen tage dem alvorligt. Tænk at et konsulentfirma med undertitlen "Institut for Socialøkologi" har kunnet få penge for at sætte nogle af mine sagesløse kolleger til at bygge en model af Eiffeltårnet af små pinde, de har fundet i en skovbund.

Nå, de var vel bare ikke nået til "værdibaseret ledelse", der i hvert fald i 2005 var det store hit, i skrivende stund (2008) er det "coaching", der vistnok også har noget med værdier, de indre forstås, at gøre. "Værdier" er ikke længere bare noget, man har liggende i en plasticpose i sofaryggen.

Eller læs her hvad en inspektør på en Århus Købmandsskole har faaet ud af begrebet ”værdibaseret ledelse” (jeg fik det af en lærer, der endte med at blive sat på ufrivillig efterløn, bl. a. fordi han gjorde nar af det. Det var for resten min mellemste bror). (Jeg har rettet et par stavfejl, men sproget kan jeg ikke gøre noget ved):

”Oplæg vedr. § 3 Principper for arbejdets tilrettelæggelse

Baggrund

I arbejdstidsaftalen for lærere ved Århus Købmandsskole, Erhvervsuddannelserne, er der i 1999 blevet aftalt seks principper for arbejdets tilrettelæggelse. Disse principper har efterfølgende været tilstræbt efterlevet i udmøntningen af aftalerne i den forgangne periode.

Med den forestående fornyelse af de merkantile erhvervsuddannelser og med nye muligheder for fornyelse af bl.a. skolens pædagogiske praksis, samarbejds-, planlægnings- og organiseringsformer i nye fysiske rammer samt endelig med vedtagelsen af et værdisæt for divisionen, er det ledelsens vurdering, at der er behov for en evaluering og en justering af principperne for arbejdets tilrettelæggelse.

De aktuelle principper er:

- * Delegering*
- * Tilstedeværelse*
- * Opgavefordeling og tildeling af arbejdstid*
- * Planlægning*
- * Kvalitetssikring*
- * Kompetenceudvikling*

Værdierne er:

- * Udfordring*
- * Samarbejde*
- * Åbenhed og troværdighed*
- * Rum og muligheder*

Umiddelbart ser der ud til at være overlap mellem principperne for arbejdstilrettelæggelse og divisionens værdier.

Spørgsmålet er, om man kunne bruge værdierne som afsæt og fundament, og dermed enten at vi alene tager udgangspunkt i værdierne, eller at vi tager afsæt i værdierne og eventuelt udbygger disse med de nødvendige uddybninger.

Umiddelbart vil vi fra ledelsens side anbefale, at værdierne kommer mere aktivt ind i vores hverdag. Netop fordi der er så meget fælles i de to nævnte områder, kunne netop dette felt være et velegnet område, hvor værdierne tydeligere kunne have en betydning.

Nogle eksempler på overlap:

Ifølge værdierne ønsker vi at værdsætte opgaveløsning i dialog og samarbejde. Det kræver bl.a. en høj grad af tilstedeværelse på skolen.

Tilsvarende ønsker vi at udfordre vore elever og hinanden. Også det kræver tilstedeværelse.

Vi ønsker at skabe rammer for medindflydelse med individuelle valg- og handlemuligheder men også med rammer og struktur.

Det betyder, at vi gerne vil arbejde med delegering men også, at det er vigtigt, at der er sat mål, rammer og aftaler for det konkrete arbejde.

Ifølge værdien Udfordring lægger vi meget vægt på initiativ, selvstændighed, entusiasme, ansvarlighed og nysgerrighed. Det kræver situationer, hvor den enkelte tager initiativer og ansvar og aktivt indgår i de relevante sammenhænge, der eksempelvis gælder for planlægning, kvalitetssikring, kompetenceudvikling og opgavefordeling.

Som sagt vil vi hermed gerne lægge emnet op til drøftelse og evaluering.

Hvordan mener I de gældende principper har fungeret?

Hvad har fungeret godt/skidt?

Hvilke principper og intentioner kan I se behov for, at vi skal have i fremtiden?

- og i forlængelse heraf: Kan værdierne danne udgangspunkt/platform for de nye principper?

- eller kan værdierne træde i stedet for de gældende principper?

Med venlig hilsen

på ledelsesgruppens vegne

Bente V. Lauridsen”

Jeg har ikke set magen til tom volapyk siden de legendariske kronikker om arbejderbevidsthed i ”Information” i 1970erne.

Damen, der har skrevet det, er cand. mag. i dansk og fransk.

Den slags rablende nonsens har jeg aldrig mødt i min egen hverdag, der reelt er præget af pragmatikere med sund sans, *også* sans for at ”følge med tiden”!

Måske tager jeg det bare med, fordi det som sagt var hende, der reelt fyrede min bror, der havde været lærer på Købmandsskolen i næsten 25 år. Man skal ikke ustraffet udfordre ”den nye leder”!

Turistguide

Det medfødte snakketøj og glæden ved at tjene penge på hobbies fik mig også ind på Turistbureauet i Aarhus. Dengang hed det stadig turistbureauet, p.t. hedder det efter en del navneskift "VisitAarhus". Men det kan det ikke betale sig at huske, den slags navne skifter for tit.

Handelshøjskolen i København hedder nu CBS "Copenhagen Business School", men rekorden må være den hæderkronede husholdningsskole i Vejlbj, der i ramme alvor bærer det dynamiske navn "Sansestormerne".

Det begyndte med en vinters kursus, hvor vi lærte at kende vor by. Alle kom vist til at køre linie 20, byrundturen om sommeren, på dansk engelsk og tysk og meget andet i og udenfor Aarhus. Men efterhånden holdt jeg op og bad om at blive sidste reserve. Den sjoveste tur var med et østrigsk selskab af musikelskere. En fhv. operasanger dernede havde et lille rejsebureau, der havde specialiseret sig i operarejser. De var taget til Aarhus for at se "Ringene" med Aarhus Byorkester og Den Jyske Opera under Francesco Christofoli, som de (og mange andre) mente var den bedste Ringene-opførelse, de nogensinde havde oplevet.

Et par af dagene ville de se nogle herregårde og Ebeltoft. Og det er da selve lykken at få lov at vise herregårde frem for en flok østrigere. Også frokosten var kvalitet.

Den ene af dagene havde turistbureauet arrangeret, at vi skulle en tur til Jormuseet i Silkeborg.

Nu har jeg aldrig lagt skjul på, at jeg er rindalist og i svage øjeblikke har jeg naturligvis spekuleret på, om det var en fejl.

Som vært var jeg helt parat til at stå med åben mund og polypper og sige "Åh og Ih" til Jorns klatterier, det er heller ikke så svært at rable nogle pseudodybsindigheder af sig, det er kun et spørgsmål om træning. Det er den med "jeg tror det handler om det moderne menneskes isolation hr. Sonne" om igen. Men det blev slet ikke nødvendigt, efter et kvarter gad østrigerne ikke mere og jeg var ved at falde dem om halsen. I stedet tog vi en lang køretur i landskaberne omkring Silkeborg.

Nu skulle man tro, at det var let at skaffe guider i Aarhus med alle de sprogkyndige studenter. Men studenter har den kedelige egenskab, at de er nødt til at forlade byen, når de har studeret færdig, hvis de vil have andet at lave end at guide.

Også derfor er guidekorpset så herligt afvekslende sammensat.

Men der er næsten ingen mere, der skal guides på tysk. De få tyskere, der kommer, er jo ih så parat til at lufte deres mellemskoleengelsk. Ryggen er simpelthen knækket på tyskerne, de har mistet stolthed og selvtillid. Det har franskmændene ikke, men problemet er, at de aldrig har haft noget at have den i, - jeg har aldrig kunnet fordrage Frankrig og fransk. Jeg taler "godt nok"-engelsk, men jeg kan ikke vende en vittighed i luften på engelsk, og hele fornøjelsen består nu engang i at pingponge med gæsterne og ikke være afhængig af et manuskript.

Demokratiet på march og i takt

Det magiske år 1968 forløb roligt i Danmark og i Århus, hvor jeg var. Ligesom den franske revolution, der først nåede byen som rygter med måneders forsinkelse. I Jyllands-Postens TV-anmeldelser kunne man af og til læse om ”en ung mand med SF-skæg”, der havde sagt et eller andet. Men ellers var universitetet præget af professorer, der stadig var institutioner.

Hvem husker ikke den underholdende fjernsynsserie ”Spørg Århus”?

Personaleeksplosionen i det offentlige begyndte at vise sig både på Statsbiblioteket og i omgivelserne. Utallige stud. mag.er skiftede fra dag til dag identitet til ”amanuensis”. Enkelte af ens gamle bekendte blev lidt bange for, hvad man kunne finde på at sige, når man besøgte dem på kollegierne. En stud. jur. fra Uafhængig Ungdom, der nærmede sig sin eksamen og drømte om Udenrigsministeriet, begyndte at gå med slips og lægge afstand.

På Statsbiblioteket begyndte store bogpakker med op til 90 eksemplarer af Kim Il Sung's værker på hovedsprogene at indløbe fra en adresse i Libanon. Vi vidste ikke rigtigt, hvad vi skulle stille op med dem, bortset fra at indlemme et eksemplar på engelsk. Der begyndte også at dukke helsidesannoncer i de landsdækkende aviser med samme formands nyeste taler.

En gang ville vi i accessionsafdelingen gerne sige tak for bøgerne, men vidste ikke rigtigt hvem vi skulle takke. Så vi skrev et formfuldendt takkebrev på engelsk og klippede afsenderadressen (på arabisk) af en af kuverterne fra Libanon, klistrede den på brevet og smed det i postkassen. Vi fik det aldrig tilbage, så det må vel være kommet frem. Det var da postvæsenet endnu havde service og lagde et stort detektivarbejde i at få selv de særeste breve frem.

Vi spekulerede meget på, hvordan det fattige Nordkorea fik penge til de annoncer. Senere kom det frem, at landets ambassader havde tjent pengene ved hashhandel (i 1976 blev fire nordkoreanske diplomater fra ambassaden i København udvist på grund af smugling og illegalt salg af narkotika, bl.a. 147 kg hash, toldfri cigaretter og spiritus). Det siger noget om ideologisk fanatisme: Normalt fornuftige mennesker ville i det mindste have stukket pengene i egen lomme eller have brugt dem på druk, hor og natklubber, men her blev de altså brugt til kæmpeannoncer med partiformandens taler! Mange af dem handlede om ”Juche”-ideen, som vi forsømte mangan lejlighed til at sætte os ind i.

Den fanatisme slog snart igennem i de miljøer, der tror, det er dem, man taler om, når man siger ”intellektuelle”. Gik man i begyndelsen af 1970'erne gennem universitetet måtte man tro, at der ikke eksisterede andre partier end VS, DKP, diverse studentersekter som DKP/M-L og måske et par SF'er på højrefløjen. Skulle der være en enkelt forkølet socialdemokrat gik han stille med det. Borgerlige eksisterede kun i indre eksil.

På Statsbiblioteket priste vi os i vort stille sind, som vi så ofte har gjort og gør, lykkelige over, at vi ikke var en del af universitetet, men hørte under et andet ministerium. Vist skvulpede ideologiseringen da ind, men en tsunami blev den aldrig.

Der blev demonstreret mod ”onde Helge”, den radikale (!) undervisningsminister Helge Larsen, og vi fik styrelsesloven, der fratog professorerne pladserne som institutbestyrere og lagde hele magten i hænderne på et flertal af studenter og teknisk/administrativt personale, som ”yngre lærere”, de utallige nye amanuenser, så deres fordel i at slutte sig til. Ingen tvivl om, at de enevældige professorer kunne være meget magtfuldkomne, jvfr. eksemplet med Knud Hannestad, der ”sgu ikke ville finde sig i” at få en hjemkaldelse. Men det, der kom, var i hvert fald hundredfold værre.

Da Statsbiblioteket ikke hørte under undervisningsministeriet, men under kulturministeriet, sad vi på en bekvem iagttagelsespost i læ for stormen. Vor chef, Karl V. Thomsen, var desuden et hæderligt menneske. Og så havde han det som andre gamle socialdemokrater: Når de først har fået magten: bliver de sat´me sure, hvis nogen vil dele den med dem.

Han havde været mere end almindeligt entusiastisk, da de nye samarbejdsudvalg blev indført og gav os et SU, der endda erstattede ledermøderne, som han dermed slap for. Det kom han til at fortryde. I 1984 søgte jeg en funktion som leder af et videoprojekt og fik følgende svar: ”... jeg bliver nok nødt til at renoncere på videoopgaver et stykke tid, så meget mere som man kan sige, at dine forhåndskvalifikationer ikke er oplagte.. Det er klart – hvad dig angår – at hvor der er en vilje, er der også en vej.. Men videoviljen – som både Vorherre og jeg ser på – er nok ikke generelt til stede på biblioteket i øjeblikket. Jeg har med nogen forbavelse – men man bør jo ikke blive forbavset i SU-sammenhæng – noteret mig SUs holdning, da opslaget kom, ¾ år efter at vi fik et videoudstyr til nyttige biblioteksformål ... Derfor: Ak og tv, jeg lægger med beklagelse sagen i skuffen til modning. ”Funktionen” besættes ikke i denne omgang. Mod dumheden er vi jo mange, der kæmper forgæves”.

Dansk Magisterforenings tillidsmand var i mange år en munter magister i kunsthistorie, der dog ind i mellem kunne tage sig selv meget højtideligt. Han havde for vane at tage på rejse til København uden at ulejlige sig med at spørge om tjenestefri eller bare fri og hvad der nu ellers var af formaliteter. Karl V. havde bedt ham holde sig til reglerne. Vor magister blev eddikesur og klagede til Dansk Magisterforening.

Nogle dage senere ringede en yngre kvindelig sagsbehandler til Karl V. Hun var vant til at møde den moderne slikkede chefstype: ”det må sandelig være en misforståelse, vi lægger vægt på det bedst mulige samarbejde med personalet og dets organisationer... blablabla...”. Men det hun fik i telefonen var en møgsur Karl V.: ”Hvad siger han? Dansk Magisterforening?... Åååh, Dansk Magisterforening kan rende mig noget så grusomt i røven!”

Forholdene på universiteterne, især i de dannelsesfagene, der skulle give ”perspektiv” og lære folk at tænke selvstændigt og tænke kritisk blev hurtigt præget af total kadaverdisciplin. Den kritiske tænkning blev kritisk i takt som en strækmarchparade i DDR. Eller som Niels Lillelund skrev i en artikel i Jyllands-posten d. 16.februar 2003: ”Forskningen havde taget en retning, og fra at have bevæget sig hid og did i de gamle bøger, går den nu kun en vej: Ad den lysende sti mod revolutionen”.

Studenterrådets formand, Mihail Larsen, gik rundt i kedeldragt for at ligne en rigtig arbejder, og de rigtige arbejdere rystede på hovedet, især dem, der selv skulle rydde op, når aktivistiske studenter havde meldt sig på arbejdsmarkedet et par år og med deres mange ord vippet de klassiske tillidsmænd og bagefter skyndt sig tilbage til elfenbenstårnet. Det sidste forsinkede eksempel på den mekanisme var konflikten i Renholdningsselskabet i Århus i 1996 – over 100 skraldemænd mistede deres arbejde fordi et par fallerede studenter skulle profilere sig..

Jeg morede mig vældigt, da der var konflikt på en grafisk virksomhed på Sjælland, og studenterne fra Roskilde meldte sig for at hjælpe typograferne (!) med at lave konflikt og blev bedt om at skrubbe ad helvede til. Men mange steder gik det ikke sådan.

På biblioteket ved Institut for Nordisk Sprog og Litteratur, hvor det hæderkronede fag dansk hørte til, brugte man i 1971 hele bevillingen til at købe marxistisk teori, der ikke havde noget med litteratur at gøre.

Der var ingen, der turde protestere. Kun et par tjenestemandsansatte professorer, Aage Kabell og Chr. Westergaard-Nielsen, satte sig aktivt og kraftigt imod. Jeg har siden været en varm tilhænger af tjenestemandssystemet, der kan beskytte staten mod alt for mange medløbere og opportuniste.

Det medførte at Aage Kabell de sidste år til sin død i 1981 blev totalboykottet af studenterne. Han sad i stedet på Statsbibliotekets læsesal og forskede flittigt. Vi faldt hurtigt i snak og spiste som regel frokost sammen. En dag nævnte jeg nordisk instituts bogkøb sådan lidt spøgefuldt: ”nå De får da noget baggrundslæsning?”. Han var rasende, men kunne ikke få en liste over bøgerne, da man påstod, at katalogerne ikke var færdige. Jeg fortalte ham så, at Statsbibliotekets instituttjeneste rent teknisk indkøbte bøgerne for de fleste institutter, og at vi da havde en skuffe med sedler for Nordisk Instituts indkøb. Skuffen blev bestyret af en af lærerne ved instituttet, der – meget bekvemt – aftjente sin værnepligt på Statsbiblioteket i stor nærhed af sit civile job (det var der temmelig mange universitetslærere, der gjorde dengang!).

Aage Kabell spurgte så, om han måtte låne skuffen. Og da jeg ikke ville bede en civil værnepligtig om noget, og skuffen i øvrigt stod i min afdeling, lånte jeg ham den.

Derefter tog jeg på ferie i DDR, Tjekkoslaviet og Østrig.

Da jeg 14 dage efter, den 26. august 1972, kom hjem, købte jeg Berlingske Tidende i Kruså. Tværs over forsiden stod der med Jesu-genkomst-bogstaver ”Karl Marx som nordisk litteratur”.

”Av, der er nok nogen, der vil tale med dig, når du kommer på arbejde på mandag” tænkte jeg.

Og *det* var der. Jeg havde været der i 5 minutter, da telefonen ringede og en af sekretærene beordrede mig op til Karl V. Thomsen ”med det samme”. Der sad den samlede ledelse med sekretær til at tage referat. Min tjenestemandsansættelse var stillet i bero i ministeriet, og jeg fik forelagt en klageskrivelse på tre sider fra Nordisk Institut

(med stavfejl), der klagede over at ”det tillidsfulde samarbejde mellem instituttet og Statsbiblioteket” var alvorligt belastet.

Jeg forsvarede mig med, at det vel egentlig måtte være en simpel ekspeditionssag – offentlighed i forvaltningen og alt der der - at give en professor oplysninger om, hvad der var købt til det institut, han var ansat på. Og derved blev det, og jeg blev tjenestemand med en måneds forsinkelse. 68erne skylder mig stadig den måneds anciennitet!

Senere blev boglisten offentliggjort som kronik i Berlingske Tidende.

Specialer i dansk hed ikke længere ”Knuth Beckers sprog og stil”, men ”Om litteratur og revolution, Trotskijs litteraturteori og teorien om den permanente revolution”, ”Indianere og indianerbøger, en undertrykkelsehistorie”, ”Den proletariske families konstituering og udvikling under kapitalismen”...

Den totalitære atmosfære viste sig ved, at et par universitetslæreres koner - jeg delte bierhverv som korrekturlæser med den ene - under venskabs maske kom og spurgte ”Hvorfor spiser du frokost med professor Kabell, du ved jo, at han er boykottet, det kan da ikke gavne dig selv?!”.

For mig lød det som ”Deutsche kauft nicht bei Juden”.

Det, der først og fremmest slog mig ved marxisterne, var, at de var så forbandet alvorlige. Aldrig så man et smil fra dem, - altid blodig alvor. Hvordan kunne man beskæftige sig med litteraturen uden nogensinde at have skrevet af grin over en novelle, uden nogensinde at have tudet over et digt?

Hvad i himlens navn har man ellers litteratur til?

På en måde var det en befrielse. Indtil mit livs 25. år havde jeg pligtskyldigst læst ”Fugle omkring fyret”, ”Jørgen Stein” osv. Og tærsket Goethes Faust igennem både på dansk og originalsproget. Den var værre end Iliaden og Odysseen tilsammen, - om Odysseen plejede jeg at sige, at vi i 1. g. havde brugt et halvt år på en eller anden Hømer, der ikke kunne finde hjem.

Nu viste litteraturens fremmeste mig, hvor let og gerne de kunne undvære det hele, når bare de havde deres Karl Marx.

Borte var min dårlige samvittighed over at foretrække Sophus Bauditz og Soldat Schwejk. Pist væk mine betænkeligheder ved at læse min svigermors ugeblade, - et speciale som ”En analyse af Se og Hør med særlig henblik på billedanvendelsen” viste jo, at jeg var på rette vej.

Jeg fik mod til at spørge hvorfor Morten Korch egentlig ikke var en større forfatter end Klaus Rifbjerg, han havde da glædet flere. Hvor langt jeg mente det, ved jeg ikke, men det blev i hvert fald sjovt at stille spørgsmålet!

Humoristisk sans havde Aage Kabell i rigt mål. I erkendelse af, at ingen studenter alligevel mødte op, morede han sig med at slå absurde undervisningsforløb op såsom

”Værdibaserende dannelser i Studenterbladet”. Et år forsøgte han at være seriøs og opslog en forelæsningsrække i Carl Ploug. Da den blev afslået af studienævnet, foreslog han i stedet ”Sportskultur”, vel vidende, at det havde totalt humorforladte Johan Fjord Jensen fået godkendt, men ikke nået at gennemføre, lige inden han blev professor. Carl Ploug blev så godkendt uden videre kommentarer.

Et år skulle alle sejl sættes til. Der skulle være total undervisningsboykot over hele universitetet med strejkevagter ligesom hos rigtige arbejdere. Det medførte en sagtomodig seddel på Aage Kabells opslagstavle ”Idet jeg henviser til forlydender om total undervisningsboykot kommende torsdag-fredag, gøres opmærksom på, at min undervisning gennemføres ganske som sædvanligt”!

Af og til slog en vis bitterhed kort igennem, ”det er totalt ydmygende arbejdsforhold”, men han tog sig hurtigt i det.

Han døde af kræft, der kom pludseligt og hurtigt, i 1981. Da jeg besøgte ham den sidste aften, han levede, vidste han ikke, hvor alvorligt det var og lå tilsyneladende veloplagt og læste i en bog af Stalin ”for at forberede min undervisning”.

Sagen om Nordisk Instituts bogkøb fik et usportsligt efterspil, som jeg gerne havde været foruden. To af instituttets lærere, Aage Jørgensen og Martin Salomonsen udgav et betragteligt antal af avisartiklerne om sagen i en lille bog ”Karl Marx som nordisk litteratur - En skrap bog” (udgivet af Akademisk Boghandel, 1972) beregnet til ”tekstlæsning” i gymnasiet.

Uden bagtanke viste jeg den til en af journalisterne, der havde beskæftiget sig med universitetsstoffet på Aarhus Stiftstidende, Jens Trudsø, med bemærkningen ”nå, du er nok blevet lærebogsforfatter?” ”Honorar, ophavsret” lød det straks, og de to udgivere blev dømt til at betale vistnok 10.000, dengang et betydeligt beløb.

På Nordisk Instituts kontor foranstaltede man en indsamling. Jeg blev korporligt smidt ud af lektor Mette Kunøe, da jeg kom over for at give en tier. Hun var vistnok forudindtaget, da jeg tidligere havde sendt instituttet nogle eksemplarer af nogle af Kim Il Sungs værker med en bemærkning om, at jeg gerne ville imødekomme deres interesser. Hvis hun havde forsonende egenskaber, var humoristisk sans ikke en af dem.

Aage Jørgensen har senere givet mig et eksemplar af ”Karl Marx som Nordisk Litteratur” med dedikation.

Også han er vel - som i sin tid redaktøren af Aalborg Kathedralskoles skoleblad - blevet ældre?

Det satte det hele i perspektiv, at vi i den tyske rigsungdomsfører, Baldur v. Schirachs erindringsbog ”Ich glaubte an Hitler” (1967) kunne læse, at det første og eneste sted, nazisterne på fuldt demokratisk vis fik flertal, var ved et møde i de tyske studenterråd i Graz allerede i 1932! Djævelskaben vandt i det land, der havde verdens højeste teoretiske uddannelsesniveau!

”Pol Pot var en intellektuel, der havde studeret i Paris”, skrev min gode ven, filosofen Henrik Gade Jensen, i Weekenavisen d. 27. juni 1997. Jeg kom til at tænke på det, da endnu en højrumpet ”valgforsker” nedladende følte sig kaldet til at konstatere, at Pia Kjærsgaards vælgere bare var ”dem over 50” og ”dem med de ringeste uddannelser”. Der fik vi den, alle vi snotdumme gamle undermålere. De kloge tager jo aldrig fejl, vel?

Henrik Qvortrup, først spindoktor for Anders Fogh Rasmussen, senere chefredaktør for ”Se & Hør”, kaldte DFs vælgere ”Hr. og fru Kakkelbord”, men det tror jeg nu var venligt ment. Helle Thorning-Schmidt gentog senere ordet som floskel og mente nok, at hun i hvert fald kendte ”dem ved kakkelbordene”. Men hun var jo også opvokset i Ishøj som datter af en enlig mor, - godt nok i en lejlighed på 250 kvm. og godt nok var moderen kontorchef, men alligevel, det lugtede da lidt af fisk.

Jeg har siden spekuleret på, hvorfor så mange ”intellektuelle” blev socialister, og er kommet til det resultat, at det skyldes magtbegær.

Magt er ikke nødvendigvis negativt. At have magt betyder bare, at man kan træffe afgørelser, der binder andre end en selv.. Der er forskellige grundlag for ”magt”: Arv, ejendom, tradition, religion og intellektuelle evner.

Intellektuelle er folk, der kan tænke sig alting anderledes. De kan skabe ideer og omskabe dem til ideologier. Kan de afskaffe de andre magtgrundlag, er der kun ideologierne, ideerne om de teoretisk retfærdige samfund, tilbage. Så har de intellektuelle magten for sig selv. Der er derfor intellektuelle altid har næret dyb modvilje mod dem, der har rod i det bestående, der er vokset frem af sig selv og ikke først er udtænkt: Konger, officerer, præster, godsejere, selvstændige. Derfor blev mange intellektuelle socialister. Når socialismen slog fejl – og det gjorde den som bekendt altid – kunne de bilde sig ind, at det skyldtes forkert udførelse. Altså måtte ideerne forklares endnu en gang. Det kaldes propaganda.

Jeg havde selv en rem af huden som højbrøvet gymnasiast, da jeg syntes, at tanken om engang at få befalingsmænd uden studentereksamen var lidt upassende!!

Intellektuelle har aldrig brudt sig om forsvarets befalingsmænd, der har formastet sig til at behandle dem som alle andre.

I ramme alvor berømmes kulturen i de socialistiske lande. Russerne havde deres Bolshoi-ballet og jeg var selv til vidunderlige klassiske koncerter i Moskva og St. Petersborg, da byen endnu hed Leningrad. ”Folk sad i parkerne og læste Dostojevski og spillede skak” hørte man gang på gang.

Ja, det tror da fanden. Anders And havde de vel ikke råd til at importere og pornoblade og komtesseromaner var jo forbudt, så hvad skulle de ellers læse? Og hvor skulle de gå hen om aftenen, når den toværelses lejlighed med fælles toilet i gården strammede, andet end til symfonikoncerter, når der ingen rocktempler var?

Nej, om jeg fatter fascinationen i at sige ”vi” og gå i flok. Jeg bliver aggressiv, når jeg ser en demonstration. Støjen fra Århus Stadion, som vi kan høre fra balkonen hjemme på Marselis Boulevard, kalder vi ”brølene fra Nürnberg”. Jeg kan stadig huske en film, jeg så i gymnasiet. Den handlede om befrielsen af Norditalien i 1944. Amerikanerne var kommet til en by. Titusinder af italienere råbte, klippede feltmadrasser og skreg og himlede op så biografens højttaleranlæg var ved at sprænges. Pludselig panorerede

kameraet hen over en række tyske SS-hjelme på højen over byen. SSerne lå med truende maskinpistoler, og jeg greb mig i et kort øjeblik at tænke ”Så skyd da for fanden, så vi kan få ro!”. Der var heller ingen i min familie, der klippede piger d. 4. – 5. maj. 1945.

Året efter var jeg på et efteruddannelseskursus på Danmarks Biblioteksskole. Et fornøjeligt kursus i absolut tomgang, som kun biblioteksskolen kunne lave det. En af dagene var vi på ekskursion til Roskilde Universitet. Vi var knapt ankommet, før jeg blev mandsopdækket af en af lærerne, som jeg kendte fra Århus, flink fyr, han ville bare være sikker på, at jeg fik noget ud af dagen. Jeg begyndte udflugten med at spørge på biblioteket, om de havde en liste over de ”projekter”, de studerende beskæftigede sig med i universitets mange ”huse”. Og ih ja, svarede man forekommende. Men da jeg kom igen en times tid senere for at få den lovede liste, eksisterede den ikke, havde aldrig eksisteret og ville aldrig komme til at eksistere.

Men den mest håndfaste illustration af socialismens blålys gav en af de katolske præster i Ryesgade (Århus), da jeg som noget så moderne som en ”søgende sjæl” en kort tid viste mig dernede. Han fortalte, at præsterne ikke havde megen personlig ejendom, men ”vi måtte indføre privat ejendomsret for cykler, for når de var fælles, var det aldrig til at finde en, der var lappet!”

Atmosfæren omkring studenter var temmelig hysterisk. Jeg har fundet et notat fra mit personalelæg:

”Samtale 27. marts 1979 med Lars Otto Kristensen

I dag før kl. 13 henvendte en betjent sig hos vagtmester Skytte. Betjenten skulle hente nogle ”plakater”, sagde han. Skytte kendte intet til sagen, men sendte betjenten over i garderoben, hvor man også var desorienteret. Her kom bygningsforvalter Bønding tilfældigvis til og talte med betjenten, der ikke kunne redegøre nærmere for sit ærinde. EBø troede derfor, at det nvar noget i forbindelse med en udstilling og henvendte sig derfor til Søholm, som heller ikke kendte noget til det. EBø bad derfor betjenten ringe til politigården. Samtidig gik EBø selv et ærinde i kantinen, og der fandt han de 3 ”plakater”, som var udlagt. Samtidig havde betjenten fået forbindelse med politigården og fået oplyst, at det var Lars Otto Kristensen, der havde henvendt sig. LOK blev tilkaldt og overrakte betjenten en konvolut. EBø bad om at se konvolutten. Den havde ikke været brugt til andet, men bar SBs navn, og den indeholdt de 3 plakater. LOK sagde senere, at han havde krydset SBs navn over. Med disse plakater forsvandt betjenten så, og EBø aflagde rapport til mig. De omtalte plakater var åbenbart lagt i kantinen omkring middagstid. Jeg tilkaldte LOK. Han forklarede, at han havde fundet plakaterne i en offentlig kantine og mente, at det var hans pligt at underrette politiet. Der havde i konvolutten ikke været andet end de 3 plakater. LOK kunne ikke fordrage disse anonyme aktionsplakater, og han var bange for, at det skulle gå ud over købmand Vraast (Statsbibliotekets genbo/LOK) i det ene tilfælde, hvor der var tale om en spiseaktion. Jeg sagde til LOK, at han burde have henvendt sig til ledelsen og ikke tilkaldt politiet.

KVTh”

Hvis jeg nu havde henvendt mig til ledelsen og ikke til politiet? Gu' ve' om der så var sket mere?

En af de tre ”plakater” var opfordringer til at tage selv hos købmænd for at gøre opmærksom på, at studerende fik så lidt i SU, at de ikke havde råd til at betale for mad. Altså en direkte opfordring til butikstyveri. Jeg havde en generel svaghed for købmand Vraast, der havde sin forretning på hjørnet overfor Statsbiblioteket.

Dengang var den opfattelse stadig udbredt, at ”politiet ikke havde noget at gøre på universitetet”, noget, der stammede fra sydamerikanske universiteter, der engang havde en meget eksklusiv status fordi overklassens børn gik der. I ”arbejderbevidsthedens” tid var det jo et ret elitært standpunkt, - at universiteterne sådan var hævet over alt folket. Bygningsforvalteren havde i mange år været troende kommunist og holdt ikke særligt meget af politiet, hvad der muligvis havde noget at gøre med, at han havde tilbragt en stor del af sin værnepligtstid i arresten. I almindelighed var bygningsforvalteren og jeg nu særdeles gode venner, for jeg værdsatte, at han ikke var bange for noget og nogen og ikke var det mindste imponeret af miljøet. Han kunne bare ikke fordrage politibetjente. Og hvorfor pokker han skulle ”se” kuverten fattede jeg ikke. Han var ikke min foresatte. Men måske et ønske om at være ledelsen tilpas?

Bagefter ringede jeg til vagthavende på politistationen og sagde, at det var et par fjolser, han havde sendt op, for han måtte da vide, at i universitetsmiljøet var der temmelig mange, der opfattede alt politi som en blanding af SS og Gestapo! Det kunne vagthavende godt se og lovede en anden gang at sende en mand i civil!

Jeg burde selvfølgelig have anet komplikationerne. For i 1972 var jeg med til at producere en grammofonplade ”Fra de Jysk-Fynske Regimenter” for Vestre Landsdelskommando. Da vi fik prøvepladen, tilbød jeg, at vi kunne afspille den i Statsbibliotekets aflytningsrum, der havde et af datidens mest imponerende afspilningsanlæg. Indgangen til aflytningsrummet var gennem læsesalen. Det var i arbejdstiden, så de deltagende officerer – i spidsen en generalmajor – havde fundet det naturligt at komme i arbejdstøj. Hos nogen vakte det samme opsigt som havde det været politiet! Der kom dog ikke noget tjenestligt forhør ud af det, for jeg mindede bygningsforvalteren om en episode fra byrådet i Aalborg, hvor vibeborgmester, oberst Kund Østergaard, engang i tidnød var mødt til et byrådsmøde i uniform, og en SFer havde spurgt borgmester Thorkild Christensen (S), om han havde sikret sig, at viceborgmesteren ikke var bevæbnet. Thorkild Christensen svarede let forbløffet, at han da ikke kunne forstaa at en folkesocialist havde noget imod at en mand mødte op i sit arbejdstøj, når det ellers var pænt og rent.

Selvfølgelig gik biblioteket ikke ram forbi. Vore udstillinger i forhallen blev arrangeret af min kollega Eigil Søholm, der var litteraturmand og i nogle år havde været administrationschef, men indså, at administration og den kommende IT ikke lige var ham. Han var i nogle år bagsideredaktør for kommissærbladet ”Politisk Revy”. Vi havde før H. P. Clausens tid som overbibliotekar principielt ikke danske tidsskrifter fremlagt på læsesalen. Søholm fik lavet en undtagelse for Politisk Revy. Da han var en

af Karl V's favoritter, var der ikke rigtigt noget at gøre ved det. I stedet lagde lederen af Danske Afdeling Erik Haaests "Danske Tidende" frem ved siden af. Det var det, Mogens Glistrup fik en masse klø, også internt i Fremskridtspartiet, for hårdnakket at nægte at holde op med at skrive i. Den stillingskrig varede nogle år, indtil vi skiftede politik og fik fremlagt både danske aviser og tidsskrifter.

Udstillingerne var grundige og gennearbejdede, præget af Søholms store engagement i litteraturen. Men det kan ikke nægtes at verdensbilledet ofte var Politisk Revys, hvad udstillingstitler som "Amerikansk selvkritik", "Den spanske borgerkrig i litteraturen" og mange andre vidnede om. En om Dea Trier Mørch glemte - mildt sagt - ikke hendes engagement i "Røde Mor" og DKP. Hyppige gæster var Villy Fuglsang og den sikkert velfortjente sure litterat og kommunist Børge Houmann. Der blev også i bibliotekets navn udgivet et skrift om "Berufsverbot". Søholm og jeg diskuterede (skændtes?) ofte, jeg kan huske, at jeg engang fortalte om et af de mest gedigne stykke arbejderlitteratur, jeg havde læst: Herregårdsbørsten og løsarbejderen Mads Fuglsangs "Bondedreng på valsen" 1-3, 1972-76. Det første Søholm hæftede sig ved, var at Mads Fuglsang havde været tysklandsarbejder, hvilket var noget meget grimt noget. Broderen Villys livsvarige kommunistiske aktiviteter generede derimod ikke, nærmest tværtimod. "Bondedreng på valsen" kan varmt anbefales: forrygende erindringer fra samfundets nedre lag.

Til Søholms forsvar skal siges, at han holdt den faglige fane højt. Han var ikke nådig i sin kritik af de folk fra danskfaget, der mente, at man godt kunne blive cand. mag. i dansk uden at kende sine klassikere. Han sagde det endda engang af egen drift til mig, som han ellers ikke havde mange tjenestlige grunde til at holde ubetinget af. Søholm kunne sit fag, han holdt af litteraturen!

Om der var anarki eller bare højt til loften kan diskuteres. Det reelle var, at der var højt til loftet. Det var en velgørende modsætning til senere tiders snak om "værdier", især "fælles værdier". Der var mere kød og blod over kombattanterne dengang end over nutidens ensrettede slikkede handelshøjskoletyper og DJØFer.

Sommermøder

I snart 25 år har jeg deltaget i Tidehvervs sommermøder. Hvad Tidehverv er, har jeg hørt mange forklaringer på, jeg har aldrig været i stand til at gengive dem.

Lad os nøjes med at sige at Tidehverv er et blad, der er udkommet siden 1926. Hvad der skal stå i bladet bestemmer redaktøren enevældigt. Her i 2009 er det Søren Krarup. Et af de faste indslag er, at der indkaldes til sommermøde en uge hvert år i juni/juli. De første mange år, jeg var med, var det på Krabbesholm Højskole. Men så fik skolen et år ny forstander, og vi kunne se på hans ansigt, at hans samvittighed blev mere og mere belastet over at huse os.

Vi blev smidt ud og flyttede til Ry Højskole i nogle år. Det havde højskolen og vi det godt med. Men da skolernes sommerferie blev flyttet en uge, som Tidehverv var nødt til at følge p.g.a. de mange undervisere og forældre blandt deltagerne, blev vi nødt til at flytte endnu en gang, fra 2008 til Rønshoved Højskole.

Vi er omkring 100 hvert år, incl. op til 20 børn. Det siges at børnen var utænkelige lige indtil Søren Krarup fik børnebørn. Vi hører ikke noget til dem, de har det pragtfuldt

passet af et par gymnasiepigler. ”Foskabørn er sunde børn, og sunde børn er nemme børn”, som det hed i en biografreklame fra min barndom. Det gælder også tidehvervsbørn: Velopdragne, sjove, livlige og kloge!

Når man har været til sommermøde en halv time, opdager man, at samtlige pædagogiske landvindinger og kursuscentermanerer fra de sidste 100 år er totalt blæst ud. Ikke noget med at spille tiden med ”Velkommen til sommermødet, vi skal i år høre... det er mig en særlig glæde.....” Og senere: Valg af bestyrelse.....

Næh, når tiden for første foredrag er inde, altid om mandagen kl. 16, rejser Søren Krarup sig op: ”Vi synger nr. XXX i salmebogen”. Hvorefter første foredragsholder uden præsentation indtager talerstolen. Det står jo i programmet hvem han og hvad emnet er! Når han er færdig, tager vi endnu et nummer fra salmebogen eller højskolesangbogen. Og er der tid, siger Søren Krarup: ”Ordet er frit”, og ethvert ord fremlægges fra talerstolen.

Der står også i programmet, hvornår vi skal spise.

Man har det samme værelse hvert år. Når en dør, kan man rykke op. På Krabbesholm var jeg lige avanceret til værelse med vaskekumme, da vi blev smidt ud, og jeg måtte begynde forfra nede i underklassen igen.

Deltagerne er et begavet udsnit af Danmark, socialt bredtfavnende. Kærnen er vel familien Krarup med omliggende øer, såsom familien Langballe. Mange er kendt fra avisernes kronik- og debatsider. Og heldigvis er vi så danske, at vi følger dansk navneskik, saa kvinder tager deres mænds navn, fx Søren Krarups 4 døtre. Ellers ville vor indflydelse på debatsiderne være for tydelig.

Der er 3-5 foredrag om dagen, og efter det sidste tager vi 3-5 numre fra

Højskolesangbogen til kaffen, hvorefter baren er åben. Mine sengetider er mellem 1 og 5.

Foredragene er på højt niveau. Ærligt indrømmet: De fleste af de teologisk/filosofiske, af typen ”hvad Hal Koch sagde til Løgstrup”, forstår jeg og temmelig mange andre ikke en brik af, og det interesserer mig heller ikke ret meget. Jeg sidder og bruger min medfødte vendsysselske bondeforstand til noget andet. Andre er mere jordnære, og der er kommet flere af dem i de år, jeg har været med.

For nogle år siden deltog en ældre herre af gammel adel for første gang. Han havde brugt sit liv til at gendanne den familieformue, hans far og bedstefar havde sat over styr og til at generhverve slægtens minder.

Efter det første foredrag, som var sprænglærd, gik han forfærdet op til Søren Krarup ”jamen det er jo forfærdeligt, det må De standse, det skræmmer jo folk væk”. Vi mere erfarne grinede: ”Du bliver klogere, det bliver værre resten af ugen!” Han vænnede sig til det.

Jamen i vor hysteriske tid, hvor alt er overflade og indpakning trænger man til at være i det, man engang kaldte ”godt selskab”. Og det er vi. Her som alle steder får man ligeså stort udbytte af det, der siges under frokosten, i pauserne og i baren om natten. Og ”vi” kommer til at kende hinanden. Akkurat som vi gør - i mindre målestok - ved høstmødet i NOMOS-kredsen i Nyborg hvert år i september. Der er en vis overlapning.

Som sagt: de pædagogiske landvindinger er ikke eksisterende. Foredrag kan vare tre timer uden pauser. De er med fuldt manuskript ofte monotont fremført. Når taleren er færdig afleveres manuskriptet til Søren Krarup, der trykker det i bladet i årets løb.

Og sjovt nok er bladet levende, selvom det halve af det allerede af ovennævnte grunde er uforstaaeligt for mig.

Bladet er et kapitel for sig: Det er totalt blottet for annoncer og illustrationer. Da Søren Krarup for mange år siden engang blev uvenner med Jyllands-Posten, indså han betydningen af at have sit eget og relancerede Tidehverv. Det bestod i at papirformatet blev lidt større og olielampen på forsiden redesignet og flyttet. Det er det gode britiske princip, hvor der gik 100 år, inden ”The Times” fik billeder.

Foredragsholderne er deltagere i mødet og betaler ligesom alle vi andre, - kun det år, man holder sit første foredrag, er deltagelse gratis.

For mig, der bortset fra aviser ikke læser særligt systematisk, og hvis viden derfor er bred, men spredt, er det selvfølgelig de personlige kontakter og venskaber med Danmarks redeligste kreds, der er hovedsagen.

Jeg vil ikke nævne navne på de gode mennesker, der kommer. De skal have lov at være i fred.

Men en undtagelse går nok.

Vi var fire, der efter en lang dag med foredrag af de mest filosofisk/teologisk krævende, blev enige om, at vi trængte alvorligt til at niveauet blev sænket til langt under bæltstedet: Filosoften Henrik Gade Jensen, journalisterne Niels Lillelund, nu Jyllands-Posten og Niels Lunde, senere chefredaktør på Beringske Tidende og mig. Vi lavede en konkurrence om, hvem der kunne fortælle den mest slimede, uappetitlige og sjofle historie. Niels Lillelund og Henrik var sandt at sige ikke meget værd i den sammenhæng. Jeg havde en, der plejede at lukke munden på de fleste på fredag aftener i kantinen på Aarhus Stiftstidende, da den endnu var en anselig avis. Men klar vinder hver gang blev nu Niels Lunde.

Der er knyttet venskaber ved det møde. Hvor ville jeg ellers have mødt den gamle kommunist og litograf fra Land og Folk, Jens Jackie Jensen, og hans kone. Jackie er Danmarks svar på Arthur Koestler, kommunist i sine unge år og så har han brugt resten af sit liv på at gøre op med det. Morsom, letforståelig, uimponeret og slagfærdig. Jeg lagde mærke til hans radioforedrag mange år før han og jeg kom til Tidehverv. Det var da der var noget i DR.

Susie, min viv, kommer derned den ene af dagene, hun holder ikke til en hel uge.

Michael Wajsman

En af dem, der fik størst betydning for min evne til at holde tungen lige i munden og undgå det, nogen troede var den modsatte grøft, da marxismen rasede, var Michael Wajsman.

Wajsman var polsk jøde, hans far var ”Bundist” og socialdemokrat og ikke specielt religiøs. I 1939 blev familien af nazisterne jaget østpå, så langt over, at de landede i Sovjetunionen. Derfor måtte han trække i russisk uniform, var med under forsvaret af Leningrad og blandt dem, der indtog Tyskland i 1945, hvad sidste der var en vis retfærdighed i. Men han talte sjældent om det, han havde oplevet, og formåede at overleve mentalt.. Hans far forsvandt hos russerne, for hvem en ”Bundist” var ”værre end en reaktionær aristokrat”.

Efter krigen bosat i det tidligere tyske Breslau, nu Wrocław, hvor han blev boghandleruddannet og ansat ved et forlag. Her boede han og hans familie, indtil den antisemitiske stemning i - af alle lande - Polen fra 1968 gjorde livet for besværligt. Han fortalte, at i 1945 havde familien 8 medlemmer tilbage. Ved hans død fortalte hans søn mig, at de nu var 60, spredt over hele kloden

Wajsman og hans russiskfødte kone, Lidia, kom til Aarhus i 1972, hvor han blev ansat på Statsbiblioteket, accessionsafdelingen, og hun i Akademisk Boghandel. Han betragtede ankomstdagen til Danmark, d. 4. maj 1972 som sin egentlige fødselsdag. Deres søn, Nathan, kom i St. Knuds Skole, hvor han efter 2 måneder fik lært sig dansk og tjente sine første egne lomme penge ved sammen med et par klassekammerater at samle flasker ved Moesgaard.

Accessionsafdelingens chef, Vikjær, havde i begyndelsen af 1972 orlov for at beklæde et lektorat i judaistik ved teologisk institut. Da han vendte tilbage, talte han med Wajsman paa jiddisch, hvad han var ganske alene om at kunne. Ellers talte Vikjær og jeg tysk med ham. Det var det eneste menneskeligt tilgængelige sprog, vi havde tilfælles, da vi ikke som Wajsman talte russisk, hviderussisk, ukrainsk, polsk (naturligvis) - og forresten lidt fransk

Vikjær og jeg var ikke fri for at tage det fortrydeligt op, da vor nye mand meget hurtigt lærte dansk og insisterede på at bruge det. Den menneskelige sympati mellem os var stor og vi havde det godt med at have noget for os selv. For Wajsman blev Danmark fra den første dag "mit land". Han var mere bevidst dansk end de fleste, der var født med det. Det besluttede han simpelthen, at han ville. Der var en intens glæde, da han viste os sit første rigtige danske pas.

For mig, der var interesseret i Øst-og Centraleuropa og ofte havde meget hurtige meninger om den del af verden, var det uvurderligt at have en ven og kammerat, der kendte det hele på egen krop, til at trække en i frakkeskøderne, når meninger og domme blev for hurtige.

Wajsman gik paa efterløn som 60-årig i 1987, ikke fordi det var svært at følge med, tværtimod. Men for at nå meget og for at pleje gamle venskaber. Et par år efter flyttede familien til Brøndby Strand og opdagede, at mange af dem, de var flyttet over til, havde haft det med at blive gamle og forlade os.

Man kan roligt sige, at Wajsman havde en naturlig ændringsparathed.

For en mand, der kom fra Polen, måtte det politiske klima i universitetsmiljøet i 1970'erne have været ejendommeligt. Akkurat som for professor Bent Jensens russiske kone, der blev nærmest skræksalgen, da hun oplevede sin første maj-demonstration i Odense. Men vi mærkede aldrig angst, og slet ikke bitterhed, højest en hovedrysten og et skævt smil, - i accessionsafdelingen var det nu også synd at sige, at marxismen blomstrede.

På sin sidste arbejdsdag sagde han med eftertryk at "Statsbiblioteket er en vidunderlig arbejdsplads"!

Da Wajsman pludselig blev alene, tog det hårdt paa ham, langt hårdere end vi ville have troet, for han talte ikke meget om sin kone og sit privatliv, mens han var her.

Det blev til hilsener, lejlighedsvis lange breve, til jul og nogle gange i årets løb. Lange pauser, og så pludselig kom der 8-10 tænksomme sider.

"Jeg er ved at være gammel, jeg er ikke rask mere" lød det ofte. Så kunne der gå 14 dage, og vi fik postkort fra USA, Israel, Holland (hvor Nathan boede i mange år, inden han fik et EU-job og flyttede til Spanien) og - det sidste - fra Andalusien.

”Og hvad kan vi så lære af det?”

Og så er det man kommer til at spekulere på, hvad der var blevet af det venskab i en anden tid. Mine historiske sympatier har altid været tysk/østrigske. Jeg vil hævde, at det gamle Østrig og især Tyskland i mindst ligeså høj grad var sociale retsstater som England og Frankrig. Det var ingen lykke, at 1. verdenskrig endte så afgjort, som den gjorde med alle de kunstige stater, der udsprang af den. Og jeg har aldrig accepteret det med, at vi skal være amerikanerne taknemmelige for, at de ”to gange har reddet Europa”. Verdenskrigen havde to afsnit, det første og det andet. Amerikanernes indgriben i første afsnit ødelagde mindst ligeså meget, som det reddede, ved at overlade to stormagter, Rusland og senere Tyskland til to politiske gangsterbander. Oprydningen i andet afsnit, hvor den ene af gangsterbanderne forbigående (1945-1989) var med til at vinde, var en konsekvens af ulykkerne efter første.

Lad os prøve at flytte mit venskab med Wajzman til en anden tid, et andet sted: Vi arbejder på Preussische Staatsbibliothek i Berlin. Det er i 1935/36. Jeg sidder i kantinen og lader skinne igennem til et par kolleger, at jeg ikke bryder mig om den nye regering. Det kunne man godt endnu dengang, når man ikke ligefrem skreg det ud over tagene. Hitler og hans folk havde jo sådan set mest vist de mere positive sider af, hvad de duede til, bl.a. ved få opfyldt en del krav, som ikke var uberettigede ud fra demokratiernes og folkenes selvbestemmelsesrets egne præmisser. Og arbejdsløsheden og den sociale nød var forsvundet.

Jamen havde mine kolleger så ikke haft en vis ret til at sige, at ”det kan sådan et overklasseløg i en sikker tjenestemandstilling sagtens sige. Du har ikke stået blandt de 40-50% arbejdsløse, der var henvist til barmhjertighedens suppekøkkener, hvorfor holder du ikke kæft, du som altid har haft dit på det tørre?”

Et par år efter, i november 1938 efter Reichskristallnacht, kommer tillidsmanden, repræsentanten for det store ”vi”: ”Hvorfor omgås du Wajzman, du ved da godt at ”vi” ikke...”. Og på vejen hjem, foran købmanden på hjørnet, Nathan Silberstein, hvor jeg har fået kredit i 30 år i lyst og nød, står der et par SAer med ”Deutsche kauft nicht bei Juden.” Og på butiksruden har de malet ”JUDE”.

Jamen først da kommer sandhedens øjeblik. Hvis jeg nu havde kone og tre børn, hvem er jeg så ansvarlig for? Spørgsmålet er banalt.

Det besvares allerbedst i et interview, journalist Anders Raahauge havde d. 31. januar 2009 med attentatmanden fra 20. juli oberst grev Claus v. Stauffenbergs søn, generalmajor Berthold v. Stauffenberg i Jyllands-Posten:

” I dag drøftes det stadig, hvor mange der støttede Hitler?

- Jeg var dengang kun et barn, men alligevel kunne jeg ubevidst mærke, hvordan det er at leve i et diktatur. Det kan ingen i dag sætte sig ind i. At man kan blive spærret inde for at sige, hvad man tænker. At lige meget hvilken avis man griber, står der det samme i dem. Tyskerne i DDR levede under lignende betingelser, dog en del mildere. Under

ingen af de to regimer var der mange modige. Den lille mand er i reglen fej. Han forsøger at slå sig igennem.

Universiteterne gjorde ingen smuk figur i Nazityskland. Her herskede medløb og ikke modstand?

- Ikke mange universitetslærere er særligt modige. Måske har de endda mindre mod end gennemsnittet. Det så vi også i 1970'erne.

I dag hedder det altid, at *Wehrmacht* bærer skylden. I virkeligheden var *Wehrmacht* nok noget af det mindst nazistiske i det tyske samfund dengang.

Juristerne, historikerne og journalisterne - det var tre af de værste grupper. Og de lagde sig i selen for at bilde befolkningen ind, at nazisterne var gode. De kunne jo begrunde det videnskabeligt.

Det er svært at afgøre, om de selv troede på det. Hvis ikke, så var det prostitution.

Mange af dem sagde senere: Joeh, men man skal forstå, at vi havde familie. Sludder, svarer jeg. Enten troede man på det, eller også troede man ikke på det! 20. juli-folkene havde også familie. De betalte den højeste pris, fordi de ikke troede på det.

Men mange af disse pennens folk, der promoverede nazismen, fik efter krigen et Persil-Schein; hvidvaskede gled de igen ind i gode stillinger i pressen og på universiteterne, nu med helt nye anskuelser.”

Alkoholisme

Jeg har nævnt det et par gange: Tørsten tog jævnlige overhånd. Der har været masser af situationer, hvor jeg har svigtet også af den grund. Mange af dem skammer jeg mig dybt og inderligt over. Jeg er ikke selv den, der bærer nag over, hvad folk har sagt i en brandert. Gudskelov har de fleste det på samme måde.

Fra jeg var 20 til ca. 35 kunne jeg holde til det. Fysikken var robust og er det stadig, selv efter en operation for tyktarmskræft i 2008. I heldige situationer har jeg vel kunnet underholde selskabet hele aftenen inden jeg gik i gulvet (de andre var jo også tit fulde), og stå op dagen efter, ryste lidt forvirret på hovedet og efter et par reparationsbajere gå til dagens dont. Jeg vil dog have lov at sige, at i et par år, hvor jeg havde en syg kone, svigtede jeg ikke, men så tog jeg revanche, da vi blev skilt i 1972.

Det har kostet i privatlivet (og i økonomien). Fra jeg var 30 til jeg var midt i fyrrerne og holdt op, tabte jeg forbindelsen med mange, som jeg holdt af, også mange af familien, som nu igen står nærmest,

Åh, man gad ikke, gad ikke sige undskyld evigt og altid, så hellere ned på et hjernedødt værtshus og lufte facaden. Hellere være nr. et på Molino Bar end nr. to på D´Angleterre!

Når jeg blev indlagt efter en større tur, begyndte velmenende læger at bore i mit sjæleliv for at finde ud af, *hvorfor* jeg drak. En venlig overlæge begyndte engang, da jeg blev

indlagt med en promise på mindst 5, at spørge til min barndom. Og ih hvor kan man, når man har snakketøjet i orden, køre ud ad en tangent og gøre en fjer til fem kalkuner, - og man er subjektivt hæderlig, tror på hvert et ord selv.

Som om ens barndom i den situation ikke kan være bedøvende ligegyldig. Men det holdt lægeattesterne løbende, og så længe det går, er man jo ikke en simpel fordrunken sut, men et "tilfælde", et interessant et endda, tror man, og hvorfor skulle man ikke tro det, når så mange kloge mennesker også tror det? Og endelig var jeg jo heller ikke fuld hele tiden, men det tog alle ferierne og efterhånden ikke helt få sygedage. På Statsbiblioteket begyndte man at antyde, at man gerne ville se mere til mig.

Af dem, jeg omgikkes i de mørke år, er en trediedel døde, et par stykker ved selvmord, af den næste trediedel er der intet af interesse tilbage, men enkelte er varigt ædru og stadig værd at omgås. Nogle af dem var - og er - ret farverige, nu meget mere end da de drak.

Selvmord er en nærliggende tanke blandt alkoholikere, når alt ligger på jorden. Heldigvis for os selv er mange af os så selvoptagne, at vi selv i usselheden kæmper med problemet om, hvordan vi kan få nekrologerne og de rosende ord om "den store følsomme personliged" at høre. Og da vi ikke rigtigt kan finde ud af det, forbliver vi i live! Men der *er* altså også mange, der hopper af.

I julen 1980 var jeg i Rumænien og kom hjem med med sygeplejerskeledsagelse og delirium tremens. Men selv efter den forskrækkelse varede det 7 år endnu med adskillige anfald af delirium, som man får efter mange års hårde udskejelser, når man har taget en ordentlig tur og er blevet ædru igen. En staldfidus: Har man delirium, kan det akut kureres med en halv flaske snaps, men det vender som regel frygteligt tilbage. Og tilstanden er livsfarlig, man retter sig jo efter hvad "stemmerne" siger..

Inden Europæiske Rejseforsikring i 1980 havde fået arrangeret hjemtransporten, blev jeg indlagt på et psykiatrisk hospital ved Bukarest. Det lignede en dårekiste, en ældre udgave af "Gøgereden". Ved at være vanskelig fik jeg et lægeværelse at ligge på. Da sygeplejersken og papirerne hjemmefra kom, skulle jeg ved udskrivningen stedes for hans majestæt overlægen ledsaget af et par bukkende og skrabende læger. Trods situationens alvor var det svært at lade være at grine: På overlægens bord stod der i en mahogniramme et overdimensioneret foto, ikke af kone og børn, men af partifører Ceausescu, omhyggeligt vendt ud mod beskueren.

Da Ceausescu og hans kone var blevet skudt efter en lynretssag, som var noget af det morsomste, jeg har set i fjernsynet, var der en udsendelse i dansk TV om misbruget af psykiatri i Rumænien og om de helt forfærdelige forhold på sindssygehospitalerne. En overlæge fortalte, rystet, om hvad han havde været nødt til at finde sig i og lægge navn til og om regimets misbrug af psykiatrien, uden at han havde kunnet gøre noget. Jeg kunne meget tydeligt genkende "min" overlæge, der øvede sig i galopperende ændringsparathed. Billedet i mahognirammen var væk.

Jeg har været aldeles ædru siden sommeren 1987 og har nu den mission i tilværelsen at være den, der kan køre mig selv og andre hjem. Min kone har aldrig set mig fuld, men da vi mødte hinanden i 1987 havde hun hørt meget om det. Hun var blevet ansat som bibliotekarvikar under mit sidste lange fravær. At møde hende var ren rutine. Efter hvert fravær gik jeg altid hen til den kønneste af de i mellemtiden nyansatte og præsenterede mig.

I perioder før 1987 skete det, at jeg tog en længere periode på antabus (som jeg toi i mange år, - hvorfor ikke, det har ingen andre virkninger end den, det skal have. Jeg holdt først op efter kræftoperationen i 2008). Så oplevede jeg tit, at de store kantinehelte, der ”sgu sagtens kunne bære en brandert og fandeme ikke havde problemer” kom hen, når jeg sad alene, og lidt forlegent spurgte, hvordan jeg..., for de vidste godt, at det var ved at tage overhånd.

Alkoholisme er ikke verdens mest spændende konversationsemne. Men i den slags tilfælde svarer jeg stadig beredvilligt på, hvordan jeg selv har klaret den. Og det er uden frelstthed. For herregud, hvis jeg kunne få de festlige ture i byen, jeg kunne holde til, da jeg var ung, hvorfor så ikke tage den fornøjelse med, og hvorfor ikke unde andre den? Det hænder stadig, at jeg vågner midt om natten efter en gigantisk druktur og ”åh, skal jeg nu til at samle det hele op igen” og et minut efter opdager, at jeg ligger i min seng og bare har drømt. Sikken lettelse!

Et par gange på ferier har jeg glemt at tage Antabus med og kan så sidde midt i Østrigs bjerge med masser af hornmusik og tænke på, hvor hyggeligt det kunne være med et par bajere..., men nej, tanken er grufuld. Løbet er kørt, og herregud: skulle jeg ikke få større problemer.

Jeg har tænkt en del over ”behandlersamfundet”. I stedet for at skrive det igen, er her en klumme fra Århus Stiftstidende d. 8. oktober 1996:

”Jeppe drikker ikke længere

Jeppe på bjerget har en replik: ”Folk i herredet siger nok, at Jeppe drikker, men ingen siger hvorfor Jeppe drikker”, og den er blevet en af hjørnestenene i dansk kultur. Den kunne være et motto for hele behandlersamfundet, alle dem, der så gerne vil forstå os alle sammen og dermed fratager os ethvert ansvar for vore handlinger.

Ingen sætning står så meget i vejen for den enkelte aktive alkoholikers erkendelse af sit problem.

For det er da Jeppe selv, der drikker. Ingen har proppet flasken ned i halsen på ham, eller givet ham snapsen som indsprøjtning. Det har han selv. Og det er ham selv, der skal holde op, det kan intet samfund gøre på hans vegne.

Jo, Jeppe har sikkert haft problemer, derfor er han begyndt at drikke.

Nu har han så to problemer!

Behandlersamfundet begynder at lede efter årsagen. Man vil så gerne forstå ham.

Forstå hvorfor en så ædel og følsom sjæl må søge flugt.

Når flugtforsøget er blevet for voldsomt, gentaget i det uendelige, er der mange varme og kærlige bløde små hænder, der gerne vil forstå ham og tålmodigt høre på alle Jeppes hvorfor'er.

Og de vil gerne være rare og gode ved ham og fortæller ham, hvorfor netop han, der er et så enestående godt og klogt og følsomt menneske, naturligvis må søge trøst mod denne verdens onde og uforstående mennesker.

Jeppes elsker at høre det og får lyst til at gå ud at drikke sig kanonfuld igen, bare for at høre det en gang til.

Det er efterhånden så sjældent, at nogen roser ham!

Jeppes historier og forklaringer bliver bedre og bedre, og han tror på dem allesammen.

Det tager meget af omgivelsernes tid.

De synes sommetider, at de også skal leve deres eget liv.

De bløde hænder bliver færre.

En dag ligger Jeppe på sin egen mødding. Beskidt med ugegamle skægstubbe, for længst ude over det stadium, hvor der er nogen, der ringer, så Jeppe kan lade være at tage telefonen, så de bliver bekymrede og kommer med de bløde hænder.

Jeppes er død for sine omgivelser. For den Jeppe, de kendte og holdt af, eksisterer jo ikke mere.

De står af.

Måske ender Jeppe på banegården.

Det er jo sådan set hans problem.

Måske går det op for ham: "Hvad Søren, der kommer jo ingen. Så må jeg selv til at gøre noget, det er sgu det eneste, jeg aldrig har prøvet".

Den morgen ved Jeppe, at hans problem nr. 1 er alkohol, og at de andre problemer er små og ubetydelige i forhold til det.

Menneskets selvopholdelsesdrift er kolossal.

Hvorfor Jeppe begyndte at drikke er nu bedøvende ligegyldigt. Hans forhold til alkohol er så traumatiseret, at ikke ti psykiatere på fuld tid kan normalisere det. At lede efter årsagerne til, at Jeppe drak, er ligeså unyttigt som al anden leven i fortiden.

Der kommer nogle uger med tvivl og angst. Antabussen er et vidundermiddel, han kan ikke drikke.

Snart vælter belønningerne ind. Alle de dumme svin, der ikke "forstod" Jeppe, og fik det klart at vide, bliver til at holde ud. Og han kommer til at respektere dem. Snart kan han alt det på en dag, han havde vænnet sig til at bruge en måned på. Og han begynder at blive irriteret på dem, der sidder og ævler i deres halvbrandert.

Det er ikke samfundets, de andres, skyld, at Jeppe drikker.

Og det er for sin egen skyld, han holder op. Alle mennesker skal jo dø engang, det er et grundvilkår. En alkoholiker i blomstring dør lidt tidligere og frem for alt lidt langsommere end andre. Han kan bevæge sig endnu, men død er han, for den person, nogen holdt af, er borte. Tilovers er en klynkende selvmedlidende karikatur til glæde for ingen.

Vi forhenværende Jepper skal lade være at missionere overfor folk, der ikke hedder Jeppe. Hvorfor skal vore problemer gå ud over alle de glade normale mennesker, der har den glæde ved alkohol, vi ikke længere kan nå?

Det er 10 år siden.

Det er dejligt at være fri.

Men jeg under da gerne andre mennesker den glæde.

Det er - som alle andre af "livets og dødens store problemer" uhyre enkelt - bagefter!"

Ja, bagefter. Det tog 15 år.

Græde over spildt mælk, en karriere, der gik i stå? Hvorfor dog?

Det kan da godt være, at jeg var blevet til mere, hvis spiritussen ikke havde bremset det. Der var vel en grund til, at jeg blev lukket ind ved staten ad bagdøren.

Men en lederstilling, som jeg måske kunne have fået, ville netto indbringe 2-4000 kr. mere om måneden end jeg får nu. Og det for en masse administration og lederteoretisk halløj, som jeg ikke har sind til + en langt længere arbejdsdag. Det virkelige liv på et bibliotek er da ude blandt folk og bøger.

Engang var det en efterrationalisering, men i dag mener jeg det dybt alvorligt. Og de 2-4000 om måneden tjener jeg langt sjovere ”ude i byen” ved at holde foredrag. Bare et par stykker om måneden, så er forskellen indhentet. Jeg kan endda holde foredrag, der gør nar af de lederkurser, jeg slap for.

Rejser

Da jeg gik i gymnasiet, var lange udenlandsrejser noget, de fleste af os kun drømte om. I 4. mellem havde jeg været med klassen på en tur til Harzen.

En af mine gymnasiekammerater, der var enebar, og hvis far var tandlæge, var hvert år med sine forældre i Spanien. De kørte selv. Det var før Simon Spies kom rigtigt i gang. Det var først i 1968, jeg prøvede at flyve første gang - til Costa Brava, en rædsom by Lloret de Mar, med Tjæreborg. Rejselederen dernede viste sig at være en af mine gamle drukkammerater, der ikke turde vende hjem. Hans forældre troede, at han næsten var cand. oecon., og han vidste, at han næsten ikke havde påbegyndt studierne. Nu levede han bl.a. af returkommission, der ellers var strengt forbudt hos Tjæreborg.. I ”Poeten og Lillemor” hed den slags steder ”Costa Pizza”

Men i 1970erne gik det løs, sjældent til autoriserede steder, om end selvfølgelig Costa Pizza blev besøgt af og til, hvor det som regel lykkedes kun at være fuld en gang hele ugen. Det var ganske fornøjeligt, da man kunne gå sidst i seng og stå først op og havde fysik til også at klare seværdighederne i dagens løb. I Rumænien åbnede barerne først kl. 10 og så kunne man nå et par timer i Sortehavet inden.

Jeg fandt ud af at de tyske jernbaner havde et ”Deutsche Bundesbahn Touristenkarte”, hvor man for et par tusind kroner kunne rejse ubegrænset paa 1. klasse i 14 dage. Det var dejligt nemt: Stå af toget, når en by så spændende ud og leje et hotelværelse. Jeg hjemsøgte flittigt diverse militærmusiksamlervenner og nogle tattoos. Gik naturen over optugtelsen tog man bare en dag i sengen og var klar til en uge til.

Jeg begyndte at rejse til Østeuropa. Landens interesserede mig historisk og man kom langt med tysk. Og tænk om jeg nu tog politisk fejl?

Det sidste opdagede jeg hurtigt, at jeg ikke gjorde, jeg var aldrig et øjeblik i tvivl. Bare de propagandaudsendelser, jeg havde hørt fra DDRs radio med landets to officielle adelsmænd, Karl-Eduard von Schnitzler og dr. Edgard von Frankenberg und Proschlitz, var alt nok. Von Schnitzler havde format som senere Saddam Husseins propagandaminister ”komiske Ali”.

Man skulle være intellektuel for at hoppe på den virkeliggjorte socialisme. Mennesker med jysk dømmekraft kunne se med det samme, at der ikke var noget at samle på. Det var bare at tage sporvognen ud til endestationen og indsnuse lugten af sure tæer, kogt kål, lurvethed og fattigdom. Og opleve, hvordan folk var bange for at tale med en. Den første dag i den såkaldt Tyske Demokratiske Republik i 1972 gjorde vi holdt i en lille mecklenburgsk by, Küritz. Et par raske drenge pilede hen til bussen og spurgte om vi havde vestlige tændstikæsker, som de samlede på. Og så lynhurtigt væk, inden de blev opdaget!

I Dresden så jeg på en plaket, at ”Kommandanturkapelle der Volkspolizei” gav koncert i en park. Det var en af de bedste militærkoncerter, jeg havde oplevet, en gedigen god gammeldags tysk koncert med marcher, valse, operetteudtog og en sangerinde, der var noget hæmmet af, at forstærkeren havde det med at sætte ud.

DDRs militærmusik var ikke partimusik og slet ikke politisk præget i det daglige. Det var kun ved særlige lejligheder at Arbeiter- und Bauernstaten kom frem. Det fremgår også af de mange CDer, der senere er udgivet med de 21 musikkorps, DDR havde. De var simpelthen fremragende. Amerikaner- og big band-musikken nåede dem aldrig. Jeg har efter ”die Wende” mødt en del tidligere DDR-musikdirigenter og andre officerer. Det har været gæve og gemytlige folk. Lidt hårdt for Günther Krause, der havde været musikdirektor ved ”Wachregiment Felix Dzerzinsky” i Østberlin. ”Det er fanden til regimentsnavn at søge arbejde fra”, sagde han da jeg mødte ham i Berlin nogle år efter DDRs fald. Kredse indenfor ”Deutsche Gesellschaft für Militärmusik” har gjort og gør deres bedste for at skaffe DDR-folkene arbejde og opgaver. De menige musikere havde det lettere, de gled problemfrit ind i politimusikkorpsene, der i mange år havde haft rekrutteringsvanskeligheder og for resten også i Bundeswehrs musikkorps. Bundeswehrs Stabsmusikkorps Berlin var de første år efter befrielsen i alt væsentligt sammensat af musikere fra DDRs vagtregiment

Dirigenten i Dresden var major der Volkspolizei, og lød det gode danske navn Arthur Jensen.

Efter koncerten gik jeg hen til ham og sagde tak for en fremragende oplevelse og fortalte, at jeg var samler og kom fra Danmark. Jeg fik lige et høfligt smil, og så fik han ellers travlt med at sige, at ”desværre, vores bus kører nu!”

En major i folkepolitiet havde naturligvis kontaktforbud!

Da sangerindens forstærker gik i stykker, kom jeg pludselig til at tænke på vores chauffør, der var eksportchauffør om vinteren og Tjæreborgchauffør om sommeren. Da vi kørte ind i DDR ved Schwerin var grænseformaliteterne uendelige. Et eller andet stempel gik i stykker og gennem højttalerne lød det fra chaufføren (på dansk!): ”Når jeg engang kommer i helvede, vil jeg håbe at kommunisterne har overtaget magten der, for så er fyret enten gået i stykker, eller der er mangel på svovl, eller også er djævlene fulde”. Det var svært men yderst tilrådeligt at bevare alvoren. Det var lige derefter, jeg kom hjem til sagen om Nordisk Instituts bogkøb.

Der var noget nostalgisk over DDR. Det lignede en film fra 1930. Drog man videre østpå til Polen, det tidligere østtyskland, lignede det en film fra 1910. Levestandarden var tilsvarende.

Mine venstreorienterede venner opdagede det næppe. De var der som regel på delegationsrejse og vidste, at de var politisk urørlige og kunne gøre hvad fanden, de ville. Og det gjorde de, efter hvad de selv fortalte.

I Schwerin var jeg – trods risikoen (for dem) – hjemme hos en lille familie en sen natte-time. ”Gå stille på trappen, nedenunder bor en Volkspolizist”. De havde et par søde og sunde børn, der sov trygt under deres ”Freie Deutsche Jugend”-plakat og samlede på vestlige Tekno-biler! Jeg kom til at tænke på baron Axel v. dem Bussche, victoriakorsindehaveren Anders Lassens fætter, der var tysk officer og engang udset til at slå Hitler ihje med en selvmordsbombe. Han fortalte i fjernsynet om sin barndom i 1934, at ”så meldte vi os ind i Hitlerjugend”. ”Hvad gjorde De, hvorfor da det?”, spurgte journalisten forbløffet ”Aus Jux (for sjov), de havde nogle herlige spejdeture”.

Bagklogskaben har travlt med folks fortid.

Hvem kan holde til at leve i opposition hele tiden? Er man ikke nødt til at leve i de realiteter, man er sat ind i? Man har kun det samme liv. Man kan slet ikke forlange, at børn skal være helte og slet ikke på de voksnes vegne, eller at de voksne skal ofre børnene på at være i heltmodig opposition.

Der var gravkammerstemning på en restaurant i Potsdam, hvor vi spiste frokost. Et bryllupsselskab ved siden af talte kun dæmpet med hinanden, - måske på grund af os? Fandt man endelig et værtshus i Dresden, var der den samme tavshed og det ”tyske blik”, en forsigtig kiggen sig over skulderen, inden man sagde noget. Og jeg sad ikke og frittede folk om politik. Det ville have været taktløst, taktløst som at snakke tremmer med fanger på udgang fra Horsens Statsfængsel. Men folk kom som regel selv ind på emnet, når man havde snakket lidt og havde fundet et sted, hvor de følte sig sikre.

Det var enklere, da vi kom over på den anden side. Tjekkerne havde man kun siddet et par minutter med, inden de kom med ”kender De den om de to russere, der...?”, og så kom alle molbo- og århushistorierne.

Der var noget sjovt smaaborgerligt ved DDR. En gang kørte jeg med nogle venner ad transitvejen fra Berlin mod Warnemünde. Vi havde kun transitvisum og vidste saadan set godt, at vi ikke maatte forlade motorvejen. Men vi kørte alligevel ind til Oranienburg og beså koncentrationslejren Sachsenhausen, selvom jeg var imod fordi jeg ikke syntes kommunister var de rette til at vise koncentrationslejre frem (Sachsenhausen blev i øvrigt ikke lukket i 1945, der var bare nogen, der byttede roller). På vejen gik vi ind på et værtshus i en lille by og bestilte fem krus øl, som vi i den grad gerne måtte betale med vestmark. Jeg skulle på toilettet, der var temmelig uhumsk med et par centimeter pløre på gulvet og strimler af ”Neues Deutschland” hængende pænt paa et søm ved siden af toiletkummen. Det var bare med at trække bukserne nogle centimeter op over anklerne, for på døren til skænkestuen hang et skilt ”Wir legen Wert auf saubere Kleidung”.

I Sachsenhausen-lejren så vi et kompagni russiske soldater på søndagsudflugt under kommando. Disciplinen vaklede faretruende, da de røg hen for at se nærmere på vore ikke helt små vestlige biler. Normalt så man ikke sovjetsoldater i DDR. De var bag kesernemurene uden udgangstilladelse, vel for ikke at opleve velstanden(!) og drage uheldige sammenligninger. I lejrmuseet var der en underskriftindsamling mod "USA's atomoprustning". I et ubevogtet øjeblik stregede jeg "USA's" ud og skrev "USSR's". Lige da vi igen kørte ind på transitvejen, drønedes der en Volkspolizei-LADA ind for os. En ung og en ældre VOPO kom hen til os, og den ældre flåede døren op og brølede "Pass!" Et øjeblik var jeg bange for, at det var noget med underskriftindsamlingen, de var utilfredse med. Men det var nu det med transitvisumet, der kun gav adgang til transit og ikke til ophold i DDR. Se det vidste vi sådan set godt, og vi fandt det heller ikke formålstjenligt at nævne noget om, at dansk politi nok høfligt ville have sagt "goddag, det er politiet, må vi se Deres kørekort?" I stedet sagde vi noget om, at vi bare havde set et "antifaschistisches Denkmal". Det hjalp nu ikke, vi fik ordre til at blive holdende, mens de kørte med vore pas og transitvisa, der var indlagt i dem. En times tid efter kom de igen, vi slap med en advarsel. Da de afleverede passene, en kold regnfuld oktoberdag, blæste visumet ud af et af dem og ind på en pløjemark. Den ældre VOPO brølede noget til den unge, der lød som "kraftidiot", og beordrede ham ind på pløjemarken for at fange visumet, det var jo ham, der havde tabt det. Vi øvede os i ikke at grine. Vi blev løsladt såpas sent, at vi ikke kunne nå færgen uden at overskride hastighedsgrænsen, hvilket selvfølgelig var meningen, at vi skulle, så det undlod vi og ankom til Warnemünde seks minutter efter mødetid, hvilket var 54 minutter før afgangstid. Vi måtte vente adskillige timer til næste færge, hvilket det var meningen at vi skulle gøre på havnen, da vi jo kun havde transit- og ikke besøgsvisum. Det lykkedes os dog at lave så meget vrøvl, at vi fik lov at køre hen til det nærliggende Hotel Neptun, hvor en flok sorte vestmark fik en sur overtjener til at rydde et bord til os.

DDR's grænsevagter var også nogle dumme svin, en flok lede gestapotyper. De øvrige østeuropæiske grænsevogtere var som regel bestikkelige og havde andre gode egenskaber såsom humoristisk sans, ikke mindst russerne.

Men DDR's må vel også have været totalt venneløse: Forhadte af deres egne, som de skulle spærre inde, og af naboerne fordi de var tyskere. Ved alle grænser oplever man en venligt kollegial tone mellem grænsevagterne, men i Frankfurt a.d. Oder, hvor jeg nogle gange kom med toget, var der iskold demonstrativ gensidig foragt mellem polakker og østtyskere.

I Østeuropa klarede man sig dengang fint med tysk, som endnu var første fremmedsprog. I Polen var det af mange og gode grunde fornuftigt at sige, at man altså ikke var tysk, men dansk. Skulle det endelig være, gik det an at være vesttysk. DDR-tyskere var det laveste lave, ikke alene var de tyskere, men når de fik lov at rejse ud, var de garanteret også kommunister, dybere kunne ingen synke!

Efter kommunismens fald så det en tid ud til, at tysk ville genvinde sin gamle position som "første fremmedsprog øst for Frankrig", men det holdt ikke. Computeren og satellitfjernsynet gjorde, at engelsk vandt, desværre.

Jeg skal sent glemme den inderlige skadefryd, der bredte sig ved bordet, når jeg i Østeuropa fortalte, om det danske DKP, der havde fået 0,8 % af stemmerne ved frie valg.

På et Hotel i St. Petersburg, dengang Leningrad, var der en morgen i spisesalen en østtysk delegation, der var ved at sige farvel. Deres leder holdt en lang afskedstale om det ubrydelige "Freundschaft in Frieden und Freiheit" mellem DDR og Sovjetunionen, "Dankbarkeit an die grosse Sowjetunion" og blablaba. I et hjørne stod et par russiske tjenere og grinede og lavede grimasser og rakte tunge!

Engang var jeg et par uger i de baltiske lande med start i St. Petersburg og slut i Moskva. Jeg havde læst Erik Vagn Jensens idylliserende bog "Ukendte naboer. Sovjetrepublikkerne Estland, Letland og Litauen" fra 1977 og troede faktisk, at man havde affundet sig med forholdene derovre og levede nogenlunde fredeligt sammen i det daglige. Sådan kunne man jo lade sig bedrage af en af dem, der beredvilligt lod sig bedrage. (Jeg rejste forresten med Folketurist og bidrog dermed til at finansiere bedraget).

I Riga ville jeg høre noget militærmusik og spurgte portieren på hotellet, om ikke der var et musikkorps i byen. Portieren så lidt forbeholdent på mig – nå ja, militær hemmelighed osv. - og gav mig tøvende en adresse. Dagen efter viste jeg en taxachauffør adressen og bad ham køre mig derhen. Han kørte mig langt uden for byen og satte mig af ved en gudsforladt beliggende stor bygning, der viste sig at være administrationsbygningen til et civilt savværk.

Et par venlige letter, der talte lidt engelsk, kørte mig tilbage til byen og fortalte, at adressen var til en officersklub midt inde i byen, hvor sovjethærens musikkorps holdt til. Jeg kunne såmænd være gået derhen fra hotellet på 5 minutter.

Det gjorde jeg om aftenen. Vagthavende kaptajn så forbløffet på mig, da jeg viste ham en introduktion, en af mine kolleger (Michael Wajzman) havde skrevet på russisk, og sendte mig med en ordonnans hen på kasernen for at spørge kommandanten om lov til at kontakte musikkorpsset. Der sad jeg en times tid hos nogle vældigt venlige mennesker og betragtede livet og beredskabsvagtens indøvelse af strækmarch uden for vinduet, inden der kom det ventede "NJET"!

Der var ingen af dem, der var letter, de unge værnepligtige slet ikke, mange af dem så udpræget mongolske ud.

I nattens løb må sagen have været oppe at vende på højere sted. En sovjetisk major og musikdirigent, der talte flydende tysk - han havde været udstationeret i Leipzig nogle år - ringede til mig på hotellet og spurgte, hvad jeg ville. Ja, jeg ville jo gerne "med ud at høre musikkorpsset spille og tale med Dem hr. major". Det kunne ikke lade sig gøre, de skulle spille på et lukket militært område. Men han kunne sende sin stedfortræder og komme ind at hente mig på hotellet, så vi kunne få en snak.

Det er først bagefter, jeg forstod min monumentale taktløshed. Eksilbalter fortalte, at taxachaufføren såmænd bare havde villet køre en dum turist, der åbenlyst opsøgte besættelsesmagten, langt ud på landet. Akkurat som hvis en idiot i 1943 var kommet til Århus og havde spurgt om vej til tyskernes musikkorps på Vester Allés Kaserne. Musikdirigenten var en rar gemytlig mand. Han var næppe vant til venlig interesse på det sted, hvor han nu engang var.

Ligesom hans tyske kolleger i Danmark i 1940-45 heller ikke var det, i hvert fald ikke de sidste år.

Som mange russere, jeg har mødt, havde han udpræget humor, og var med på at slå et ordenligt hul i jorden.

Det gjorde vi så. Da vi forlod sidste værtshus, faldt vi begge så lange vi var over dørtrinnet og lå på fortovet, han i fuld uniform. Inden da havde vi været i det tidligere ridderhus og bagefter i radiohuset for at få kopier af nogle koncerter, han havde indspillet.

Da vi var nede på ”du er en kammerat ...nej, nej, det er *dig*, der er *min* bedste kammerat...” tog vi en tårevædet afsked: ”og så sender du mig de bånd...”, ”ja, og du sender mig nogle grammofonplader, nogle partiturer (med danske marcher) ... *und einige Pornohefte*” - lidt vidste han da om Danmark! Og dus var vi blevet!

Og jeg vaklede hjem på hotellet og vågnede med et spjæt kl. ½ 10 ihukommende, at morgenmaden sluttede kl. 10. Jeg for ned, - og opdagede, at der var dansemusik! Den aften fik jeg ikke danset med de yndefulde kvindelige studenter, der gerne ville danse og bruge deres sprogkundskaber og demonstrere dem hele natten om det skulle være, for 200 til 300 kr.

Jeg har aldrig fået båndene, eller hørt fra ham siden.

Men jeg har senere følt trang til at sige ”undskyld Letland”.

Det være hermed gjort.

Et par gange var jeg - den anden gang vi - i Polen. En polskfødt kollegas forældre boede i Torun (Thorn) i en stor villa. Hr Jaskolski havde været stadsarkitekt og bl.a. tegnet byens universitet og ville gerne have betalende gæster. Ofte var det danske jagtgæster. Han var reserveofficer og kunne bruge en del af garnisonens øvelsesterrain (og har vel delt fortjenesten med kommandanten?). Familien talte tysk. Vi tog toget via Østberlin. På rangerbanegaarden Rzepin (Reppen) øst for den polske grænse blev et større antal tog skilt og samlet efter sindrige systemer. Vi blev koblet på ekspresen Paris-Warszawa. Aldrig har jeg set så enorme mængder bagage. Ved hver station blev tons af radioer, tøj - alt!, losset gennem vinduerne. Rekorden var en lille kone med tapetruller til en større villa under armene og to spande formodentlig med tapetklister i hænderne - guderne må vide, om det var slæbt med helt fra Paris. Man sagde at 1/3 af polakkerne havde slægtninge i Vesten, som gav dem gaver, når de var på besøg. Da vi skulle hjem opdagede vi, at tolderne især skulle passe på, at folk ikke tog fx pelsværk *ud* fra Polen. Det kunne selvfølgelig klares med bestikkelse.

Man kunne ikke sende noget derned som rejsegods, det blev simpelthen stjålet af toldere og andre grænsemyndigheder. En af mine kolleger oplevede det, engang hun skulle hjem til sine forældre.

De rare mennesker, vi boede hos, vidste ikke alt det gode, de skulle gøre mod os, hvad der kunne være ret trættende. Det hjalp ikke at gå op på vort værelse, for der var der enten brandvarmt eller hundekoldt. Der var ingen Danfossventiler på radiatorerne. Byens eneste ventil befandt sig tilsyneladende på varmeværket, hvorfra man suverænt bestemte stuetemperaturen i hele byen. Om natten lukkede vi bare vinduet ovenover den brølende

varme radiator op på vid gab, men det gav et andet problem: Når en af byens mange hunde begyndte at gø, stemte alle de andre i hele natten.

Da vore værter havde hjulpet os med at veksle sort, kunne vi bare tage en taxa, når vi trængte til at være alene (man kunne også få alle østeuropæiske valutaer i banken hjemme til lidt over sortbørspris, det var lidt sikrere end at stå i en port på stedet). Det kostede 75 kr. for de mange km til Olsztyn (Allenstein). Zloty og de øvrige østeuropæiske valutaer var intet værd af den simple grund, at der ingen produktion af værdi var bag dem. Man kunne spise den store middag (hvis ellers restauranterne havde mad) med champagne for 20 kroner for to.

En menneskeligt utrolig oplevelse havde vi i den gamle hansestad Culm (Chelmno) ved Weichselfloden. Byen var velbevaret med intakte middelalderlige bymure. Et sengotisk rådhus lå på den traditionelle Marktplatz midt i byen. Da jeg gik ind, tilkaldte en af personalet på ”Direktor”, som på flydende tysk viste mig rundt. Hans bror havde for resten været soldat i Danmark under krigen. Jeg fik øje på et foto af trompeterkorpset ved et kavalleriregiment, der havde ligget i byen indtil 1939. Vi faldt i snak om militærmusik, og han gav mig en bog, han havde skrevet om musikdirigenten og spillede et par polske kavallerimarcher på klaveret.

Et par år efter, da vi var nygifte, tog jeg Susie med derover på bryllupsrejse i julen 1988/89, lige da kommunismen for alvor var begyndt at vakle. Vi tog igen til Culm, og da jeg blev genkendt, kaldte direktoren på sin sekretær og hun og han spillede og sang polske sange for os et par timer ved flygelet i bryllupssalen. Det var igen den hjertelighed, man næsten altid mødte i det fattige Østeuropa, når folk bare turde.

På restauranterne i Culm kunne man simpelthen ikke få noget, bortset fra vodka og the. Men på en ”pivo bar (=ølbar) kategori 5” i Torun, bestilte vi en øl og en mineralvand. Susie vakte opsigt i kraft af sin blotte eksistens blandt de mange tandløse mænd i gummistøvler. Hun fik en fadøl af værtens egen hånd, - 140 kg vældede frem under overskægget og undertrøjen. Min mineralvand var uden etiket. Da værten vendte den om, lettede en nullermand fra bunden og bevægede sig målbevidst op mod proppen.

Stadsarkitektens bror var en festlig renæssanceskikkelse og et eksempel på, at dele af Polens gamle borgerskab nok havde mistet temmelig meget, men så langt, at de måtte arbejde, var det nu aldrig kommet. ”Onkel” havde reddet et par hundrede td. ld. gennem alle politiske omvæltninger. Han sad den udslagne dag i en gyngestol bag et panoramavindue omgivet af ”Tante” og 6 døtre og ventede på, at nogen kom forbi og ville spille kort og drikke cognac. Helbredet var så småt begyndt at svigte, men en munter herre var han stadig. Når de var ude – det var de tit – kørte den lille sirlige ”tante” bilen og bar onkel ind på bagsædet, når de skulle hjem.

Hele økonomien var sort, arbejderne på et nærliggende kollektiv klarede naturligvis onkels høst før de gik i gang med kollektivets og fik betaling i naturalier!

Stuehuset var præget af de samme byggematerialer som universitetet. Stadsarkitekten fortalte lidt fortrædeligt, at han pure havde nægtet at levere materialer til broderen, - i forvejen forsvandt omkring 30% af byggematerialerne, da universitetet blev opført.

”Men så kom jeg et par måneder senere ud til min broder. Og da jeg spurgte, hvor han havde de kakler, fliser, toiletter osv. fra, spurgte han bare, om ikke jeg havde opdaget, at et helt arbejdshold fra universitetet havde været væk en uges tid...”

Da vi skulle hjem til Århus, kørte vores vært os til Poznan (Posen). Der var godt nok benzinrationering, men han kendte chefen for Toruns kommunale taxaselskab. Vi havde pladsbillet til toget 16.50 til Berlin. Da det rullede ind, afviste togpersonalet os, vi skulle med 17.10, selvom vi kunne se vognen med det nummer, vi havde pladsbillet til. 17.10 var Ost-West Express Moskva-Berlin, som jeg havde været med et par år før, og den indeholdt så vidt jeg kunne huske kun enorme russiske sove- og liggevogne. Det var lige, hvad den gjorde, og vores vogn var der i hvert fald ikke. Ved hver vogn, også den sidste, blev vi vist længere tilbage. Et minut før afgang sagde en barmhjertig polak, at vi skulle gå hen til togføreren og vise ham en 20 Mark-seddel. Det hjalp, i et snuptag blev vi og bagagen hevet op i tjenestevognen og vi fik en kupe for os selv. Dermed havde han reddet en ugeløn.

Da vi kom til grænsebanegården Rzepin (Reppen), havde rygtet om sedlen bredt sig. 4 mand og en bagevogn kørte os til den rigtige vogn, nemlig den, vi havde set i Poznan 16.50. Godt nok var pladserne solgt et par gange, men de smed resolut et par yngre DDR-borgere ud på gangen, og vi fik vores pladser.

Berlin Ostbahnhof var mørk og skummel. Man fik indtryk af krig og mørkelægning, der dog mest skyldtes at en stor del af neonrørerne var sprunget. Herfra med S-toget til Lichtenberg, hvor det frelsende tog til Warnemünde ventede. En seddel i hånden på togføreren, så fik vi en kupe for os selv.

Jo kommunismen havde sine fordele, - for os!

Susie og jeg rejste endnu nogle gange til Østeuropa. I 1989, da hele systemet var begyndt at ramle, var vi i Budapest. Hotellet var endnu til østeuropæisk pris. Leninstatuen på opmarchpladsen for 1. maj-møderne var taget ned, men kun ”til reparation”.

Da systemet ramlede i efteråret vinteren 1989/90, kom det totalt bag på os. Vi havde – som Bent Jensen engang sagde ”troet, at det kunne daldre videre i mange år endnu”! Det efterår sad jeg hver eneste nat og tudede af glæde til fjernsynet. I Tyskland saa Willy Brandt hurtigt, at ”jetzt wächst zusammen, was zusammen gehört”. En dansk partifælle, Ritt Bjerregaard, holdt længe fast paa, at det naturligvis var helt meningsløst at tro, at folk bare sådan kunne befri sig selv og rystede endnu et par år paa hovedet af tanken om balternes befrielse. Jamen hvordan skal politikere også tro, at noget kan ske uden politikere?

Spøgelsesagtigt er det stadig at se videoen med den store Parade ”40 Jahre DDR”, hvor hele forbryderalbummet, Honecker, Zhikov, Arafat, Ortega, Ceausescu og sørme vores lille DKP-chef, Ole Sohn, en sidste gang var samlet til strækmarchparade. Sohn ser helt glad ud mellem alle de andre store chefer.

En måned efter var det hele væltet.

Sohn overlevede. Han er professionel politiker. Firmaet gik fallit, han fandt et andet firma og skriver nu bøger om skæbner under kommunismen.

De senere år har det mest været Østrig, vi har hjemsøgt. Og vi rejser altid individuelt. Som regel tager vi toget, fx til München, og lejer en bil hos Europcar. Selv på 1. klasse er det ikke dyrere end en tur med Spies til Costa Pizza. Og herregud: Vi bor billigt, hører til racen "DINKS" (amerikansk for "Double Income, No Kids"), og skal ikke efterlade os noget.

Østeuropa har vi genoptaget med et par ture til Estland. Såre simpelt: Man bestiller to flybilletter til Reval/Tallinn over nettet, finder ligervis et par hoteller og lejer en bil. Benzin er (endnu i 2007) saa billig, at det næsten kan betale sig at køre derover og tanke op. Og folk er utroligt venlige og hjælpsomme, eneste problem er, at de taler estisk. Afstandene er store, befolkningstætheden udenfor hovedstaden er 1/5 af den danske. De 1000 herregaarde, der blev konfiskeret fra de tyske ridderskaber ved jordreformen i 1919 og udstykket, står der for de flestes vedkommende endnu i varierende grad af forfald. Esterne interesserer sig for dem på den måde, at der står tydelige skilte med "Mois" (udtales "møjs"), der viser hen til dem allsesammen, men man har selvfølgelig ingen midler til at vedligeholde dem. Enkelte er hoteller og kursuscentre møbleret i Lysberg, Hansen og Therp-stil, men de allerfleste er skoler, beboelser, plejehjem eller slet og ret ruiner. Ladegårdsanlæggene blev revet ned i 1920'erne. Enkelte er under genopbygning, men som regel er projektet gået i stå, gennem vinduerne kan man se et par forladte murerbaljer.

"Kirik"-skiltene viser på samme måde hen til kirkerne. Dem kan man selvfølgelig også se på tårnene. De fleste er ligeså forladte og næsten ligeså forfaldne som herregårdene. Den evangelisk-lutherske kirke er kun meget sparsomt genoprettet efter befrielsen 1989-1991. Næsten ingen af kirkegårdene er ryddet, de henstår tilgroede. Ikke mindst de adelige familiegravsteder findes endnu, som regel med de sidste begravelser fra begyndelsen af 1920'erne. På en tilgroet kirkegård fandt vi en helt ny sten "... von Schulman. Geb. 1921 in Stockholm, 2003 in seine geliebte estnische Heimat zurückgekehrt". Man kan se i "Genealogisches Handbuch des Adels", at de gamle tyskbaltske adelsslægter stadig i høj grad gifter sig med hinanden. Mange af dem har købt en sommerhusgrund på slægtens gamle jord.

I 2007 fik jeg den skøre ide at foreslå "Herregårdspuljen", en kreds af museumsfolk, arkitekter, historikere osv. samlet omkring Jyllands Herregårdsmuseum på Gl. Estrup, at lave en herregårdstur til Estland. Året før havde der været en tur til England, og tidligere ture til Slesvig-Holsten, Skåne o.m.a. Chefen, Britta Andersen, var med på ideen. Nu havde jeg jo kun været i Estland i 14 dage i alt og troede, at det da bare var at tage telefonen, reservere nogle flysæder og en bus og bestille hoteller og køre. Også for resten få bymuseet i Reval til at give os en byrundtur.

Jo, men huse, der ingen ejere har, eller i hvert fald ingen sporbare ejere, er det svært at få lov til at besøge. Og var forfaldne ubeboede huse med resterne af lidt laset silketæpet noget for kræsne gæster, der lige havde været i England og set slotte med 200.000 turister om året?

Jeg havde det ad helvede til og spurgte uafledigt mig selv, hvorfor fanden jeg ikke kunne holde kæft med mine luftkasteller. Men takket være et enestående organisationstalant, Kim, der var projektansat på museet, lykkedes det at stable en 5 dages-tur på benene, hvor jeg passede mikrofonen og holdt sammen på flokken. Jeg har kun hørt rosende bemærkninger, men måske har nogen knyttet hænderne i lommen og bidt arrigskaben i sig. Vi boede i Reval, Hapsal og den sidste nat på Stenbock-slægtens Kolk/Kolga, som slægten købte tilbage i 1993 med 200 ha (i 1900 var der 54.000) og begyndte at sætte i stand efter russernes mishandling 1939-1991. Projektet var gået i stå og slottet, et kolossalt skrummel, sat til salg. De bygningssagkyndige sagde, at det, der var lavet, var lige til at lave om. Men vi så da huset og havde en herlig nat i restauranten og i kursusfløjen.

Vore næste baltikumture bliver med flybillet, hotel *for to* og lejevogn!

Fremmede civilisationer

Jeg - og nu min kone og jeg - har aldrig opsøgt fremmede civilisationer. "Vi bør være bevidste om, at vores civilisation er overlegen - den består af et værdisystem, som har sikret folk udbredt velstand i de lande, der tager den til sig og har givet os velstand samt respekt for menneskerettigheder ..." sagde Italiens ministerpræsident Berlusconi i 2001, da han var på besøg i Tyskland.

Han "vakte bestyrtelse" i hele EU.

Og værre endnu Pia Kjærsgaard sagde engang folketingets åbningsdebat, at vi ikke står i en kamp mellem civilisationer, "for der kun findes én civilisation, og det er vores."

Igen var fanden løs!

Mustafa Kemal Pasha, der fik tilnavnet Atatürk (Tyrkernes Fader), sagde det ellers også, da han moderniserede Tyrkiet efter 1. verdenskrig: "Civilisation betyder europæisk civilisation. Der er ikke nogen anden."

Det citeres af historikeren Søren Mørch i "Det Europæiske hus" bd. 1 (Gyldendal 1991). Søren Mørch fortsætter for egen regning: "Der må da være noget andet! Hvad med kineserne? Japanerne? Muslimer? Eller (nævnt i hurtigere og hurtigere rækkefølge og længere og længere ude i hampen): Grønlændere? Samoeder? Indianere? Eller en stamme i Ny Guineas regnskov? - der må da være en anden civilisation, der er bedre, mere civiliseret, mere menneskelig? Hånden på hjertet. Jeg har aldrig truffet den."

Så er vi jo "etnocentriske"?

Ja, det er lige hvad vi er.

En slægtning af mig var i sine studieår i Peru og boede hos en familie af ædel spansk afstamning.

En dag var de taget op i Andesbjergene og stod højt oppe på et bjerg med en betagende udsigt horisonten rundt til terrasser og ruiner fra inkariget.

Min slægtning stod længe i himmelfalden henrykkelse over en enestående fremmed civilisation – fortidens spor, historiens vingesus, Guds almagt og underfuldhed osv., som man nu kan, når Himmelbjerget kun er 147, 2 m højt.

Inkaerne var tydeligt nok ikke den spanske dames forfædre. Efter en halv time tabte hun tålmodigheden og udbrød ”Hvad i alverden er det, vi skal se her?”

Senere, i 1980'erne, var jeg med i arrangementet af de store tattoos i Slagelse og på Rosenborg. Vor ”principal director of music”, var en britisk major fra Royal Tank Regiment i Herford i Tyskland, hvor han havde boet i seks år. Det var jeg glad for, for jeg var ingen ørn til flydende nuanceret engelsk. Men nej, han forstod ikke et ord tysk. Det var aldrig faldet ham ind at lære det. Britiske officerer havde fra kolonitiden den vane at lave sig et lille stykke England, som de kunne leve trygt og britisk i.

Underofficererne og mandskabet kunne derimod tysk, for de gik på værtshus med de lokale.

Der er noget befriende ved folk med instinktiv selvtillid.

(Min gamle lærer i gymnasiet, Aksel Hempel Hansen, var søn af en byfoged på St. Thomas: ”min far sad altid på terrassen og drak sjusser og læste avis, en gang imellem sendte de en underofficer ud i byen for at skyde et par negre, så var der fred igen”).

De er en velgørende modsætning til de myriader af HF- og gymnasiebørn, der skriver ”stor opgave” om ”oprindelige folk, som ”vi” har undertrykt, så vi nu skal føle ”skyld”. Gud ved om der er ret mange af lærerne, der husker at sige, at de oprindelige folk nu er langt mere talstærke, end de var før europæerne kom med lægevidenskaben, og at de bliver dobbelt så gamle nu end før (se bare på Grønland).

Hver gang jeg hører om en ”sort amerikaner” i fjernsynet hvæse at ”I tog vort land, I bortførte os fra Afrika...” får jeg lyst til at skribe ”Hvem er det, der har bortført dig? Er du ikke født i Amerika? Har du ikke en levestandard, der er tårnhøjt over den, dine forfædres efterkommere har i Afrika. Hvad fanden laver du så vrøvl over?”

Hvorfor skal vi føle skyld? Historien giver os mere grund til at føle selvtillid.

Vi har opfundet og udviklet alt det, de andre ønsker, når de kan vælge frit.

Men man forstår hvor hadet til Vesten kommer fra. Det er som Enzensberger siger i ”Skrækkens mænd” (Gyldendal 2006): ” For enhver araber, der tænker over tingene, repræsenterer selve de genstande, hverdagslivet er afhængig af i Maghreb og Mellemøsten en udtalt ydmygelse - hvert eneste køleskab, hver telefon, stikkontakt og skruetrækker, for ikke at nævne de højteknologiske produkter” ... "hvis man ser bort fra indtægterne fra råolie, klarer hele den arabiske verden sig ikke bedre økonomisk end et enkelt finsk telekommunikationsselskab." Og selv for udvinding af råolien er det olieproducerende Mellemøsten totalt afhængig af vestlig teknologisk bistand. Såvel økonomisk som politisk har den arabiske verden været reaktionær og uproduktiv, hvilket ifølge Enzensberger har ført til en hjerneflugt så massiv, at den kan sammenlignes med den jødiske elites exodus fra Tyskland i 1930'erne.

Det absurde er, at vi accepterer at se ned på os selv, fordi det er gået os godt.

Derfor interesserer fremmede civilisationer os ikke. Hvad skal vi i Tibet, hvor en snylterklasse af tiggermunke, der fostrede en Dalai Lama, hvis banaliteter sværmeriske

overklassekvinder i Europa ligger på maven for, kuede landet, til kineserne besatte det i 1951? Landet blev såmænd hverken værre eller bedre af at Maokina erstattede munkene med partifunktionærer. Og hvad skulle vi i Rhodesia? Når vi havde set den engelske guvernørs palæ, havde vi jo set alt.

Redningen for en tabercivilisation som den arabiske er jo netop at de - ligesom japanerne i sin tid - tilegner sig den europæiske civilisation og forkaster den kultur, der intet sted har bragt fred, sikkerhed, frihed og velstand.

Velkommen til enhver, der vedkender sig og beflitter sig på den kultur, der er vores, og som han vel er kommet for at drage fordel af. Vil han ikke det sidste, er han jo bare en snylter.

Sat på spidsen? Ja naturligvis.

Men ”føle skyld” vil vi ved Gud i himlen ikke.

Vil vi se fremmede kulturer, kan vi gå på Nationalmuseet, så længe de ellers får lov at beholde de klenodier, de har reddet.

Militærmusik

Da Prinsens Livregiments Musikkorps havde vakt mig for militærmusikken i kostforplejningen på Nørre Uttrup Kaserne i 1961, begyndte jeg at samle. De første 45-plader var med ”Musikkorps der Schutzpolizei Berlin” under ”Obermusikmeister Heinz Winkel”. Det var traditionelle tyske marcher og marchsange i stokkonservativ besætning. Min mor sagde engang lidt misbilligende, at ”det lyder som under krigen”. Indspilningerne er aldrig siden overgået og er nu overført til 6 CDer af JUBAL-Musikverlag i Berlin. Efter 1968ernes magtovertagelse i Berlin, blev musikkorpset moderniseret og gjort ”tidssvarende”. Til sidst var det et rent big band, spillede de endelig en march eller et stykke fra militærmusikkens klassiske repertoire lød det ynkeligt. Den mest kendte dirigent blev Boris Jelzin, der engang i fuldskab overtog taktstokken.

I 2003 blev det nedlagt. Den, der ikke tror på sig selv, kan heller ikke forlange, at andre gør. 40 halvgamle kortklippede gentlemen, der forsøger at fedte sig ind hos den såkaldte ungdom, gør sig kun til grin, når de forsøger at spille efterligninger af ”ungdommens musik”, som andre laver ti gange bedre, fordi det er deres område.

Det har altid været militærmusikkens opgave at være alsidig, men grundstammen er og bliver traditionen, march- og ceremonimusikken, hvor militærmusikken er original. Instrumentbesætningen er jo også udviklet til det. Og den civile musik skal fremføres i den karakteristiske militære spillestil. Før grammfonens og radioens tid, var militærmusikken sammen med balmusikerne den eneste levende musik, menigmand udenfor København kom i større kontakt med. Vi kan se det i Sophus Bauditz roman ”Krøniker fra Garnisonsbyen”, der skildrer Århus i 1863-64. Hvem spillede, når de

omrejsende teaterselskaber var i byen? ”Regimentsmusikken i civil” Og det var samme regimentsmusik, der leverede tonerne ved Kathedralskolens bal, ved festerne i de fines klub, Polyhymnia, og selvfølgelig på torve og pladser. Det er tankevækkende, at Århus Byorkester blev grundlagt i 1936, fire år efter at al militærmusik udenfor København blev nedlagt.

Mon ikke mindst 2/3 af dem, der frembragte toner i arbejdstiden før radio og grammofon slog igennem, gjorde det i uniform?

Menigmands musikoplevelse for 100 år siden finder man i de gamle håndskrevne militære nodebøger.

Men der er ikke skrevet meget om militærmusikken. For musikhistorikerne var det soldater og for militærhistorikerne en slags halvcivilister med hang til ureglementeret uniform og mange bierhverv. Men en komponist som Richard Wagner glemte aldrig at takke militærmusikken for at den bragte hans musik ”ud til folk”.

Da samlingen begyndte at tage form, gik jeg over til at dyrke historien bag.

Jeg er ikke musikalsk over gennemsnittet, jeg kan bare godt lide klangen i et blæserorkester. Jeg har interesseret mig for det og skrevet om det efter bedste evne, vel vidende om mine mangler. Men på den måde repræsenterer jeg den menigmand, for hvem militærmusikken blev musikoplevelsen.

Jeg har haft den lykke på mine gamle dage at lande i Statsbibliotekets musiksektion og fået lov at opbygge en repræsentativ militærmusiksamling til udlån. Og faktisk bliver den udlånt både til folkebiblioteker og personligt fremmødte lånere, hvad kun jeg selv troede på.

Jeg har opdaget, at taktfaste marcher taler til børn. En lille veninde af mig skulle, fra hun var 6 år, altid høre ”Schöne Elizabeth” af den tyske marchsangkomponist Herms Niel (oprindeligt Hermann Nielebock), når hun kom på besøg med sin mor. Jeg havde en hel plade med ham, Marschlieder mit grossem Blasorchester und Männerchor. Hun fik et bånd, som hun i flere år jævnlige sov ind til. Efter et par gennemspilninger kunne hun de fleste af sangene udenad på originalsproget. Jeg var meget omhyggelig med kun at give hende efterkrigsindspilninger, for ”Denn wir fahren gegen Engeland” på tysk ville have gjort sådan et dårligt indtryk i børnehaven, sagde hendes mor.

Men ak: I 11-aarsalderen gik hun over til Kim Larsen.

Axel Arendrup

Når jeg spurgte nogen om historien bag militærmusikken, fik jeg ofte svaret ”det skal du spørge *den gamle oberstløjtnant Arendrup* om”.

Da jeg skulle på biblioteksskole nogle måneder i 1970, skrev jeg til Arendrup, om jeg måtte aflægge visit. Det måtte jeg gerne. En udpræget soldaterstemme tilsagde mig at møde til middag en aften i lejligheden i Frederiksholms Kanal 16 A. Jeg havde ventet mig en mindst to meter høj skikkelse med monocle og fandt i stedet for en lille rund mand med sygekassebriller. Han havde endnu "min blomst", sin tredje kone Karen, som han plejede med utrolig omhu, da hun kort efter fik Parkinsons Syge.

Vi fik nogle af hans berømte "hivertter", Brøndums snaps med ginessens og vermouth. Og de var store. Han var en fremragende kok, hvad han havde trænet sig op til i pauserne mellem sine ægteskaber.

Det blev indledningen til et nært venskab med et af de hæderligste, morsomste, klogeste og i ordets bedste forstand jævne mennesker, jeg har mødt.

Gæsterne, der kom, var alt, adelige gardeofficerer, balletdansere, gamle oppassere, kammerater fra Københavns Motorbaadsklub og fra modeljernbaneklubben "jeg snobber for dem, jeg kan lide". En af dem, han *ikke* kunne lide, var Christian X, hvorimod han forguede dronning Alexandrine. Derfor var jeg i mange år helt parat til at overtage de gængse klicheer om Christian X. Det passede fint med at en dr. phil. paa Statsbiblioteket kaldte ham rutinemæssigt en "stupid officerstype". Det var vist den evige kløft mellem traditionens folk og "intellectuals". Først, da jeg læste Knud J. V. Jespersens "Rytterkongen" (2007), gik det op for mig, at Christian X var en mand med stor ansvarsfølelse, ja endda humoristisk sans, men ganske rigtigt med en noget brysk militær fremtræden.

Da jeg i 1972 var tre måneder på en obligatorisk "efteruddannelse", på biblioteksskolen, der var rent uforfalsket dårligt organiseret tomt tidsfordriv, lånte jeg Arendrups gæsteværelse. Så brugte vi mine udstationeringstillæg til hivertter og middage i byen. Da var hans kone død, og han savnede hende forfærdeligt. Lejligheden var pragtfuld. I en 8 meter lang gang stod der en enorm samling sabler i stativer langs gulvet og ovenover hang signalhorn og -trompeter. Det var råhygge, når vi havde pudseaften: Vi fyldte badekarret med vand, hældte nogle flasker eddike i, åbnede en flaske whisky, smed sabler og horn i og pudsede på livet løs til hen på de små timer.

Kanal-Cafeen lå i kælderen i nr. 18, så det var bare at gå over gården og ned gennem køkkenet. Der kom undervisningslederen fra biblioteksskolens sektion II, Christian Hermann Jensen, hver dag senest ved totiden. Så kunne jeg jo altid spørge ham, om der var sket noget på skolen. Han var gammel kommunist. Ejeren af kafeen var en slægtning til hans Kirk, han stod bag baren på to kunstige ben i hele åbningstiden. Christian Hermann og jeg kom strålende ud af det med hinanden. Kafeen lukkede kl. 18, den levede ikke mindst af ansatte fra de omliggende ministerier! Ofte ringede telefonen og blev taget af tjeneren Holger: "Erik, det er din sekretær, er du her?" ... "Dav min skat, ja det lyder fint, sæt bare noget under, der ligner min underskrift, så kan du godt sende det!"

Jævnside med efteruddannelsen lykkedes det at passe korrekturjobbet på Aarhus Stiftstidende fredag og lørdag og kæmpe mig tilbage til København med tømmermænd i

løbet af mandagen. Jeg fik også gået manganen tur med vagtparaden. Når vi var gode venner, spillede de, hvad jeg bad dem om. En gang, vi var uvenner - jeg havde skrevet noget grimt om deres fagforening - spillede de jazzmarcher hele vejen, hvilket morede dem synligt! Og en gang mine kursuskammerater i bus var på vej til Danmarks Tekniske Bibliotek, overhalede de vagtparaden incl. mig.

Efteruddannelsen var den rene parodi. De første dage havde vi et par psykopæder, der skulle "ryste os sammen". De lavede noget, der hed "participation training" som bestod i, at vi i en struktureret gruppe diskuterede fx "Monarki kontra republik". De fik 1200.- om dagen for det (hver!), så det var ikke dem, der var noget i vejen med. Jeg har ikke siden skiftet mening om konsulenter. Ingen af dem, jeg har været i kløerne på, har givet mig grund til det. Men jeg er nu også med årene blevet fritaget for de fleste, sådan at forstå, at det altid er blevet accepteret, at jeg har glemt at søge diverse psykopædkurser.

I 2002 lagde Statsbiblioteket 80 trestemmige trompetmarcher i MP3 filer med tilhørende noder på nettet i "Det virtuelle Musikbibliotek". Arendrup havde ladet dem blæse ind for egen regning.

Her er den tilhørende tekst:

Axel Arendrup (1896 – 1984) var af sønderjysk slægt fra Arendrup Mølle og søn af den senere generalmajor Albert Arendrup, der en kort periode (i 1908) var chef for Livgarden.

Den 1. juni 1916 mødte han som rekrut ved 16. bataljon, hvor han også kom til at forrette tjeneste som premierløjtnant fra 1918, bl.a. ved Sønderjydsk Kommando i Tønder umiddelbart efter genforeningen i 1920. Først i 1934 fulgte forsættelsen til Livgarden. Axel Arendrup var vagthavende kaptajn, da tyskerne overfaldt Sorgenfri d. 29. august 1943, og skrev en sprogligt veloplagt og karsk indberetning om begivenheden. En forkortet udgave, der ikke yder den sproglig retfærdighed, kan læses i Den Parlamentariske Kommissions betænkning Bd. 6, s. 133.

Efter hjemsendelsen fra interneringen i 1943 var han aktiv i modstandsbevægelsen. Umiddelbart efter befrielsen blev han som kommandør for 2. Livgardebataljon chef for Livgardens første indkaldelseshold efter krigen. Karakteristisk for ham er hans fortælling om, da han på regimentets vegne overtog Gothersgades Kaserne fra tyskerne i maj 1945: "Jeg lod dem marchere af under honnør, de havde jo ikke gjort mig noget!" Ligeså karakteristisk er hans fortælling om hans første vagtparade efter besættelsen (citeret efter hukommelsen): "Jeg havde kaldt musikdirigenten til mig og sagde, at før krigen spillede vi på mine vagter altid "Alte Kameraden", som Dronning Alexandrine holdt meget af. Det kan vi naturligvis ikke mere, vi kan slet ikke spille tyske marcher..." og så fortsatte han "senere skulle jeg modtage nogle englændere på Langelinie. De satte i med "Alte Kameraden", og der stod jeg sgu!" - Han morede sig kosteligt.

Ved sin afsked af hærens linje 1949 udnævntes han til oberstløjtnant af forstærkningen og designeret kommandant på Slotsholmen. "Der måtte jeg fremstille mig for folketingets præsidium, Bomholt, Jørgen Jørgensen....., jeg har sgu aldrig været i så dårligt selskab!"

Arendrups store militærhistoriske interesser medførte bl.a., at han fra 1951 blev sekretær for uniformskommissionen. I 1958 var han en af arrangørerne ved udstillingen i anledning af Livgardens 300 års jubilæum, der blev vist i Chr. X palæ på Amalienborg og senere i Paris, hvor han viste den sammen med prins Georg.

Arendrup var udpræget geleddofficer med sund jysk humor, en hurtig replik og sans for god mandskabsbehandling, "ikke bange for nogen og noget". Talrige var de gamle gardere af alle grader fra oppassere til regimentschefer, der opsøgte ham, og som han besøgte lige til sin død. I hæren vidste de fleste, hvem "Onkel Axel" var.

Hans livsværk blev "pift, bum og trut". Hans små nevøer og niecer gav ham navnet "onkel Bomme", fordi han som kompagnichef i Odense marcherede i spidsen for sit kompagni til pibers og trommers lyd. Navnet "onkel Bomme" bredte sig til hele familien.

Han kunne ikke noder, men blev velbevandret i musikkens, teatrets og ballettens verden, bl.a. fordi han flittigt benyttede vagthavende kaptajns plads i kavalerlogen i Det Kongelige Teater. Han talte flydende engelsk, fransk og tysk.

De gamle danske marcher fra det danske-norske monarkis tid fandt han i landsbyspillemandenes nodebøger i Dansk Folkemindesamling. Den dansk-norske hær anvendte ejendommeligt nok ikke noder, men mange af oboisterne (fællesbetegnelse for militærmusikere) nedsatte sig efter endt tjeneste som landsbyspillemand og skrev der meget af det ned, de havde med fra tjenesten.

Det blev til artiklen: "Militærmusik og Folkemusik" (Folkeminder hft. 11, 1965, s. 1-32), hvortil findes et bilagsbind med 217 marcher (og signaler).

"Om Hornblæsning i Flåden" (Tidsskrift for Søværnen, 1957 s. 97-125, 145-59) er en grundig gennemgang af musikken i flåden.

Og så udgav han en del historiske ting sammen med Kgl. Kapelmusikus Hans Fulling, der var af gammel trompeterslægt i Randers og i mange år var en farverig instruktør for Livgardens Tambourkorps.

"Onkel Axel" var en blændende fortæller med en helt kolossal humor. Og tænk sig at have kendt en, der havde boet i Dresden i 1905. (Livgarden havde tre batailloner, men kun de to havde mandskab inde, så officererne havde hvert 3. år fri og i et af dem boede familien Arendrup en tid i Dresden).

Selvom han som nævnt ikke kunne fordrage Christian X, forguede han til gengæld dronningerne Alexandrine og Ingrid, det skyldtes naturligvis også, at han var en stor dameven. I Chr. X tid spiste vagthavende officer med ved taflet, hvad der kunne være temmelig anstrengende.

"Onkel Axel" døde totalt senil, men subjektivt glad og tilfreds og i fysisk god stand på et plejehjem. "Hvordan har du det?", spurgte vi, "Jo tak, betjeningen er fortrinlig".

Niels Lunn

De første år, jeg var på Statsbiblioteket, kom garnisonskommandanten, oberst af artilleriet Niels Sigismund Lunn, næsten hver dag, hvor han sad på læsesalen i uniform og studerede. Han var en af de fire, jeg har kendt, der kunne hitte rede i Danmarks middelalderkonger. De tre andre var Viggo Starcke, Palle Lauring og Flemming Juncker. Han var en fremragende historiker med egne meget faste meninger, også om historie! Mine kolleger fortalte, at da han var tiltrådt som chef for Nørrejske Artilleriregiment i 1957 kom der en masse officerer på Statsbiblioteket. Den nye regimentschef havde nemlig opdaget, at de havde en uudslukkelig interesse for militærhistorie og havde givet dem skriftlige opgaver.

En af pigerne i udlånet måtte afløses, når han kom, ellers havde hun rykket øjnene ud på ham, - han havde engang sat hendes mand i spjældet!

En af oberst Lunns store interesser var regimentets trompeterkorps.

Det varede måneder, inden jeg tog mod til at henvende mig med et forsigtigt ”Hr. oberst” på trappen i forhallen.

Det blev indledningen til et nært venskab med et af de hjerteligste og mest usentimentale mennesker, og en af de bedste kammerater, jeg har haft. Vi stod på trappen og snakkede i halvanden time, og han kom for sent til middagen hjemme.

Det var lektor Schausen Petersen og de andre gamle lærere fra Aalborg Kathedralskole om igen.

Han fik andel i min samling og jeg i hans. I modsætning til min, var hans viden grundig og forskningsbaseret.

I 1970 flyttede regimentet til Skive. Da var Ninn-Hansens demokratisering af hæren slået igennem, den var blevet langhåret. Niels Lunn kom i krig med tillidsmænd og samarbejdsudvalg og fanden og hans pumpestok og blev ”stillet til rådighed for Vestre Landsdelskommando”, hvilket på jævnt dansk betød pensioneret med fuld løn to år før tiden.

Et par kronikker i Jyllands-Posten ”Grøn betænkning om en tøffelhelst” d. 7. april 1967 og ”Hvem interesserer sig for debat om forsvaret” d. 10. august 1971 bidrog nok til pensioneringen. I den ene var der et billede af en soldat, der hang i et reb over et vandløb og skulle nå den modsatte bred ”Kan manden – forsvarets styrker – klare den, holde fast og nå land - eller er han for svag, slipper sit tag og ender i suppen? Ret enkelt problem! Men vi bruger vore ideer og debatter til at diskutere, om han har fået varm morgenkaffe, om han har lyst til turen, om hvad tilskueren tænker og om vandet er koldt”!

I de to år beskæftigede han sig på fuld til med militærmusik og med hærens traditioner og domiciler. Det kom der en grammofonplade og fire bøger ud af. Grammofonpladen blev senere efterfulgt af to andre. Inden den sidste blev færdig, døde han, og jeg overtog med ydmyghed det ærefulde hverv at skrive teksten.

Niels Lunn havde vist kun enten venner eller fjender, ikke ret meget midt imellem. Jeg tror de intelligenteste forstod ham. Han ville jo have at der skulle *ske* noget og han var loyal mod sine folk, og han var en af dem, mænd fortæller soldaterhistorier om.

Under besættelsen havde han ikke vaklet et minut, tyskerne var *ffjenden*. Så enkelt var det, og det handlede han efter.

Han vidste godt selv, at han var vanskelig, i hvert fald ikke ”populær”, og det gav han fanden i. Han fortalte selv om sin overmand, den senere generalmajor Aage Højland-Christensen, at ”engang havde vi begge gjort os udtilbens i København. Jeg blev jeg sat på som næstkommanderende på Artilleriets Befalingsmandsskoler under Højland. Meningen var vist, at vi skulle slå hinanden ihjel. Det mislykkedes totalt, vi kom glimrende ud af det med hinanden”, og ”da Højland var blevet oberst, overtog han Jyske Luftvænsregiment i Hvorup. Der havde man nogle påfugle gående på kasernen. Alle rystede mildt sagt i bukserne over den nye chef. Efter en uge kom han en morgen ind på kasernen, passerede påfuglene og til den første officer, han mødte: ”Kaptajn!!... ”Hhhhr.oberst!” ... ”Kan man ikke sørge for at hannen slår halen op, når jeg kommer om morgenen?!” – og så fornøjet videre til den næste!”

Hjemme hos Kaya og Niels Lunn var den er hjertelig og kærlig tone. Han var rørende i de mange år, hvor hun var syg, inden hun døde. De købte et hus i Mørke (arme ejendomsmægler). En dag, jeg var derude, spurgte jeg, om han havde set ”Matador” og fik et rasende udbrud om en gang ”historieforfalskende, nationalromantisk, sentimentalt, idiotisk nonsens”. - Han havde kun set oberst Hackel! Ude fra køkkenet lød det: ”Han ser Dallas!”.

En gang skulle han have en ekstra båndoptager til at lave kopier med. Jeg lovede på min daglige gang gennem byen at holde øje med kandidater til stillingen som båndoptager II på Tværvej i Mørke. Efter nogle dage havde jeg fundet tre og ringede ud og sagde, at ”nu kan du godt komme ind”, jeg havde også sørget for aftensmad.

De to første blev hurtigt kasseret.

Den tredje stod i den store radioforretning i ”Demokraten”s tidligere bygning på Banegårdsplads. Apparatet så lovende ud, og så begyndte et tredje grads forhør af den arme ekspedient, hvor begreber fra artilleriets signalteknik indgik i skønsom blanding med nyere Hi-Fiteknik. Efter en time kunne vi have fået den for 50 øre, hvis vi ville være skruppet af med den NU.

Efter en time lød det ”Ja, den ser udmærket ud, kan jeg få den med hjem på prøve?” Naturligvis, naturligvis.

Vi tog dyret under armen. Da vi gik ud ad døren, spurgte ekspedienten ”Er De ikke den gamle garnisonskommandant?” og jo, det var det da og farvel, farvel!

Midt på Banegårdsplads standsede han op, så på mig og så kom det med nogen selverkendelse: ”Nå ja, hvad Fanden, så har han jo set mig være vanskelig før!”.

Han døde på Sjælland af kræft på den langsomste og mest modbydelige måde og blev begravet i familiegravstedet på Sdr. Jernløse kirke.

Følget fra familiegodset Knabstrup var et par kilometer langt.

Færgen hjem var en stor Niels Lunn's begravelse. Sjældent har jeg hørt så mange anekdoter. Det var muntert. Vi værdsatte et betydeligt menneske og en god kammerat. Jeg arvede hans bøger og en del af arkivet, deriblandt meget, han havde fået fra ”Onkel Axel”.

Tattoos

I 1979 opdagede jeg i sidste øjeblik, at der skulle være tattoo på Stadion i Slagelse. Jeg fandt ud af, at det var arrangeret af Slagelseegnens Samvirkende Soldaterforeninger og ringede til formanden og fortalte, at når jeg nær ikke havde opdaget det, kunne det være fordi deres PR-afdeling endnu ikke havde nået optimalt niveau.

Tattooet blev en årlig begivenhed, der endte med konkurs i 1986. Det var synd, for ideen var god og blev handlekraftigt støttet af Østre Landsdelskommando, så længe general Rye-Andersen var chef. Hans efterfølger stoppede øjeblikkeligt enhver støtte.

Det var synd det gik som det gik. Tattoochefen fik i nogle år en levevej ud af det, man kan leve fint af akkumulerede underskud!! Set fra tilskuerpladserne var det fremragende forestillinger, bag kulisserne en organisatorisk, menneskeligt og økonomisk lad mig nøjes med at sige ”ejendommelig forestilling”, et fint ord for skandale. Hvis kommuner og myndigheder havde kunnte få et ordentligt retvisende regnskab at se, ville de formodentlig have støttet med større entusiasme.

Det lykkedes mig at bevare et godt forhold til deltagerne, de mange udenlandske musikkorps, selvom de af tattooledelsen (-chefen) blev behandlet skændigt.

Efter det besluttede forsvaret kun at medvirke ved fremtidige tattoos, når de var arrangeret, organiseret og gennemført af militære myndigheder. Og det er der ikke mange, der har tid til i vor internationale armé.

Det varede helt til 1992 før en energisk stabschef ved Sønderjyske Artilleriregiment i Varde begyndte igen. Det blev til tre fremragende forestillinger i 1992, 1995 og 1998. Så skulle kasernen bygges om, og da det var gjort, var der ikke mange tilbage, der havde været med og endnu færre, der havde energi til at begynde forfra. De tre forestillinger var mønstergyldigt og lødigt organiseret, deltagerne blev behandlet ordentligt og kom gerne igen. Som den eneste fra det gamle tattoo fik jeg lov at være med.

Det er idag meget begrænset, hvad man må bruge soldater til, også når de gør det frivilligt. Den usle og pinlige forestilling det meste af forsvarets parade for det nye kronprinspar i forbindelse med brylluppet var, og som blev transmitteret i fjernsynet, var kun egnet til at gøre Danmark til grin. Frederik Visbys gamle tegning af den århusianske borgervæbnings eksercits for 150 år siden og gamle film med Carl Stegger som hjemmeværnsmand er vand ved siden af den ”æreseskadrille”, Flyvevaabnet stillede med paa Langelinie.

Kun Livgarden, Gardehusarregimentets Eskorte og musikkorpsene kan i dag på gode dage lave noget, man kan være bekendt at vise frem.

Garderforeningen

Kvinder hader mænds soldaterhistorier.

Det er simpel misundelse, da grundloven kun byder ”enhver våbenfør *mand*” at bidrage til fædrelandets forsvar.

Men vi kan fortælle dem gang på gang.

I bogen "Den sidste Danmarkshistorie" (1996), der ikke er så ringe som Søren Krarup og mine øvrige tidehvervske venner vil gøre den til, skriver Søren Mørch under et billede af soldater fra 5. og 16. bataljon i Odense ca. 1868: "Hæren har formodentlig haft en langt større indflydelse på de unge mennesker end højskolen"!

Derfor er soldaterfordenerne også en af landets største folkelige bevægelser.

Lad være, at vi måske ikke altid syntes at det var sjovt mens det stod på. Men hæren var sammen med folkeskolen stedet, hvor alle, høj og lav, mødtes på lige fod. Det fællesskab er ved at forsvinde fordi folkeskolen bliver ødelagt af fremmedkulturelle (de kaldes "tosprogede", tosproget betyder, at man ikke kan tale dansk) og teoretisk pædagogik, og fordi hæren ikke skal forsvare et jordnært fælleskab "fædrelandet", men tågede idealer i Langtbortistan.

Når det er sagt, skal det også siges, at det er vore soldater gode til. De kan alle læse og skrive og der er nok, der vil, så vi kan nøjes med at sende gode folk.

Desuden har folk en sund sans for et miljø, hvor ikke alt står til forhandling, men nogen har myndighed til at forlange "lortet flyttet nu"!

Trivselsprofeten, den socialdemokratiske professor Eggert Petersen, skriver i sin doktordisputats "Sanktioner og trivsel i et autoritært ledet socialt system" fra 1967 faktisk, at autoritært ledede systemer kan have en overordentlig høj grad af trivsel. 68erne lærte os i hvert fald, at i system, hvor alt svømmer, og alt står til diskussion, rykker folk hovederne af hinanden for at godt ord.

Det er derfor Livgarden har sin helt specielle ånd. Man tør nok antyde at begrebet "ændringsparathed" skrives med meget små bogstaver. Når man ser vagtparaden svinge ud fra Gothersgades Kaserne, ved man nøjagtigt, hvad der sker og hvad de har på. "Min fra, tre brødre, fire onkler og to bedstefædre var gardere, jeg er garder...". Der er nok, der vil. Er 80 timer ikke nok til at gøre det ordentligt, tager man 80 til.

Som allerede sagt: Det var ikke de menige, der i 2004 forlangte, at man skulle være dus ved regimentet. Faktisk havde de alslået det flere gange tidligere.

Mit regiment var halvandet år ældre end Livgarden, men jeg blev alligevel glad, da Garderforeningen for Aarhus og Omegn bad mig skrive en bog til dens 100-års jubilæum. Foreningen, landets tredjetørste og femteældste, blev stiftet i 1902, da Danmarks mest lidenskabelige gardere, Prins Christian (d.X) i 1902 tog Marselisborg Slot i brug.

Jeg havde aldrig prøvet sådan en opgave før og brugte et halvt år på at tage mislykkede tilløb, lige til jeg fik den enkle ide at begynde fra en ende af, hvormed bestyrelsens begyndende nervesammenbrud blev afværget.

Foreningen havde en særdeles god økonomi. Den er senere blevet endnu bedre.

Bogen blev på 140 sider.

Det er ikke min opgave at vurdere indholdet.

Men det var dybt tilfredsstillende, at bestyrelsens indstilling fra først til sidst var, at bogen skulle være ordentligt håndværk, med masser af illustrationer, fin indbinding og på bedste papir.

Jubilæumsfesten på Varna på stiftelsesdagen, Kong Christian X fødselsdag, d. 26. september, blev storslået med 350 deltagere.

Regimentstraditioner er vigtige. Rigtigt udført er de gratis kampkraft.

Livgarden er ikke *trods*, men *på grund af* den ceremonielle tjeneste og traditionerne et eliteregiment. Det gælder også andre garderegimenter jorden rundt. Der er talrige

beskrivelser af, at da den britiske hær vendte slagen hjem fra Dunkerque i 1940, og de fleste havde smidt våben og udrustning fra sig og givet pokker i soignering, da drog garderegimenterne ind i London, barberede, pudsede, i paradeformation og *med* våben.

Det gjaldt i øvrigt også de slagne preussiske garderegimenter i Berlin i 1918.

Lad ikke alle forsvarets pædagoger og psykologer ødelægge det.

Om Moral og etik

Har jeg nogensinde haft en ”etik”?

Ja det tror jeg, men aldrig den med, at ”lov er lov og lov skal holdes”.

Men jeg har prøvet på at være hæderlig mod mine nærmeste og mine venner.

Det lød bestikkende, da den nye rigspolitichef, Torsten Hesselbjerg, ved sin tiltrædelse i 2000 sagde, at ”Når overdanmark ser autonome øve hærværk, så er de så helvedes forargede ... de fleste er så sikre på, at de ikke laver noget, - men ... de har sort rengøringshjælp, eller de snyder her og der...”

For mig lød det selvretfærdigt og puritansk. Jeg føler mig i min gode moralske ret til at blive godt gal i skralden, hvis nogen har hugget min bil, om det så sker på en dag, hvor jeg har snydt i skat, smuglet snaps og holdt et foredrag uden CPR-nummer!

Det er nu engang den enkelte, der er samfundets grundlag. ”Samfundet” er noget, vi har dannet for at beskytte hinanden.

Den enkelte er *formålet*, samfundet/fællesskabet er kun et *middel*.

Derfor er forbrydelser mod den enkelte naturligvis værre end forbrydelser mod fællesskabet.

Så jeg er tro mod formålet.

Love, der forsøger at regulere, hvad alle kan lave hjemme på køkkenbordet, indbyder til overtrædelse, fordi håndhævelsen af dem betyder krænkelse af hjemmets ukrænkelighed. Hvis det passer, at kunstnere og forfattere lider store tab, fordi der ”piratkopieres” CDer og DVDer på hjemmecomputere, eller fordi kopimaskinerne gløder i kioskerne, er der ikke noget at gøre ved det, for det kræver en politistat at forhindre det.

Loven skal være ret og billig. ”Billig” betyder *billiget*, alment accepteret. Love, de fleste overtræder og underholder med det i selskabslivet, mangler denne afgørende forudsætning.

I valgloven er der tillidsposter, man er udelukket fra, hvis man er straffet for en ”i den offentlige mening vanærende handling.”

Det er faktisk ikke en ”i den offentlige mening vanærende handling” at smugle, snyde lidt i skat, lave sort arbejde, køre for hurtigt eller kopiere musik. Lovene, der skal forhindre det, er derfor ikke ”billigede”!

Der er aldrig kommet noget godt ud af samfundsformer, der byggede på at sætte fællesskabet over den enkelte! ”Gemeinnutz geht vor Eigennutz” var en bande gangsteres motto, da de stjal magten i Tyskland.

Hvis galt skulle være, ville jeg også hellere begå socialt ”bedrageri” end rigtigt bedrageri! Jeg har nu aldrig været nødt til nogen af delene, selvom det herlige sommerferiejob på et hotel i Frederikshavn i 1963 kom nær på.

Jeg kunne såmænd godt finde på at forlade denne verden efterladende en grædende bank og et fuldkommen utrøsteligt skattevæsen, når jeg bare har betalt min bror de 100 kr. jeg skylder ham.

Det er bare svært at beregne tidspunktet!

Jeg giver ikke en døjt for ”undersøgelser der har vist”, når de viser, at folk synes, at det er forkert at køre for hurtigt. For folk overfaldes af en trang til at være pæne mennesker, når de bliver spurgt. Folks mening viser sig ikke i det, de siger, men i det, de gør. Både rigspolitichefen, en tidligere formand for folketingets trafikudvalg (S) og de fleste af ministrene er blevet taget i fartoverskridelser, - de to første med 150 og 183. Rigspolitichefen tørrede det dog af på sin chauffør.

Næsten alle piller næse, når de tror at ingen ser det. Det er ikke noget tilfælde, at et næsebor har samme diameter som en pegefinger. Det gælder i alle livets forhold.

Om jeg har ”fået ret”? Sikkert indimellem. Men glæden ved at ”få ret” overgaaes tusindfold af fornøjelsen ved at have været med.